

”KELAA MITÄ SPEDEI!”

Journalismin ja viihteen rosoista rajankäyntiä Suomen
televisiossa 2000-luvun alussa

Santtu Natri

Journalistiikan pro gradu -työ

Jyväskylän yliopisto

Viestintätieteiden laitos

Syksy 2003

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Santtu Natri	
Työn nimi "Kelaa mitä spedei!" – Journalismin ja viihteen rosoista rajankäyntiä Suomen televisiossa 2000-luvun alussa	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Syksy 2003	Sivumäärä 89
Tiivistelmä – Abstract Tutkimuksen lähtökohta on tutkijan havaitsema uusi televisiotoimittamisen tapa, jota tutkimuksessa kutsutaan rosojournalismiksi. Havaintoihin liittyvät muun muassa epämääräisesti käyttäytyvät toimittajat ja epävakaa kuvaustapa. Tutkija on löytänyt rosojournalismia kaapelitelevisiokanavilta MoonTV:lta ja ATV:lta sekä myös valtakunnan verkosta. Tutkielman tavoite on hahmottaa, mistä käytännön elementeistä rosojournalismi koostuu, ja mihin muihin populaarikulttuurin ilmiöihin se liittyy. Tutkielmassa pohditaan myös sitä, missä määrin rosojournalismia voidaan pitää perinteisessä mielessä toimittamisena. Jotta tutkimuskohde saataisiin asemoitua johonkin tv-toimittamisen ja tv-viihteen väliin, rosojournalismin löyhänä vastapoolina käytetään viestinnän oppikirjojen sekä tutkijan työ- ja opiskelukokemusten pohjalta määriteltävää normaalijournalismia. Vastakkainasettelusta huolimatta tutkimuksessa ei aseteta perinteistä ja rosoista tv-journalismia paremmuusjärjestykseen keskenään. Videoaineiston tarkkailu lukeutuu laadulliseen tutkimukseen. Menetelmää kutsutaan tässä yhteydessä kuvailevaksi ja arvioivaksi lähiluvuksi. Tarkkailtava materiaali on tilattu tai nauhoitettu MoonTV:lta, ATV:lta, Neloselta ja TV1:stä. Aineisto on valittu olettaen, että juuri sen pohjalta syntyy riittävä käsitys rosojournalismin ominaisuuksista. Tutkija arvioi kymmenten juttunäytteiden perusteella toimittajien puhetapoja, esiintymistä ja käytöstä. Myös näytteiden teknisen toteutuksen ominaispiirteitä kuvaillaan. Muotoseikkojen lisäksi tutkimuksessa pyritään kuvailemaan ja arvioimaan, mitä erityistä materiaalin juttujen sisällöissä ja journalistisessa toteutuksessa on. Käytännön valintoja tutkitun ilmiön taustalla kommentoi kolme tutkimusta varten haastateltua henkilöä, jotka kuuluvat tarkkailtua ohjelma-aineistoa tuottaneisiin toimituksiin. Keskeinen osa ilmiön hahmottamisessa on myös kanavien vaiheita seuranneilla lehtikirjoituksilla. Rosojournalismille ei muodostu tutkimuksen lopussa yksiselitteistä määritelmää, mutta sen piirteistä löydetään yhtäläisyyksiä muun muassa tosi-tv:seen, dokumenttiperinteeseen ja viihteellisten asiaohjelmien historiaan. Rosojournalismin todetaan olevan lähellä myös vaihtoehtojournalismia siinä mielessä, että molemmat pyrkivät uudistamaan yleisesti vallitsevaa muotokieltä. Tutkija katsoo rosojournalismin olevan uudenlaisen itseorganisoituneen toimituskulttuurin tuotos, jonka aihekriteerejä ovat toimittajien omat intressit ja viihtyminen. Tutkielman mukaan ilmiö on esitelty televisioyleisölle subjektinsa alttiiksi asettavan toimittajatyypin, jonka heittäytyminen ja monesti epäsovinnainen käytös palvelee viihdytystarkoituksen ohessa jutun journalistista arvoa. Tutkielman käsittelemästä ilmiöstä on jo osin tullut Suomen median lähihistoriaa: kaapelitelevisiokanavat ATV ja MoonTV ajautuivat konkurssiin tutkimusprosessin aikana, ja useimpia tarkkailuista ohjelmista ei enää lähetetä. Journalismin viihteellistyminen ja amatöörimäisyyden suosio tv-viihteen elementtinä kuitenkin jatkuvat edelleen.	
Asiasanat televisiojournalismi, viihteellistyminen, populaarikulttuuri, vaihtoehtojournalismi, tosi-tv, MoonTV, ATV	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Katselukokemuksista tutkimusasetelmaan	1
1.2 Tosi tavalliset teeveessä	2
1.3 Tiedon toimittajasta viihteen välittäjäksi	5
1.4 Asian ja viihteen rajankäynnin historiaa	7
1.5 Tutkielman sisällöstä ja rakenteesta	8
2 KUVAMATERIAALI JA SEN TARKASTELUTAVAT	10
2.1 Käsitteitä ja määritelmiä	10
2.1.1 Toimittajan monet merkitykset	10
2.1.2 Normaalialia ja epätavallista journalismia	11
2.1.3 Sovinnaisuus ja monimuotoisuus käytännön työssä	13
2.2. Selvitys nauhoitetusta aineistosta	15
2.2.1 Videomateriaalin valinta	15
2.2.2 Videomateriaalin luonnehdinta	16
2.3 Ohjelmien tarkastelun eteneminen	18
3 ROSOJOURNALISMIA RUUDUSSA	20
3.1 Toimittajan persoona	20
3.1.1 Minkälaisia puhetapoja?	20
3.1.2 Millaista esiintymistä ja käytöstä?	26
3.2 Miltä asiat näyttävät ruudussa?	35
3.3 Mitä sisältöä ruudussa ja miten?	44
3.4 Tunnusmerkkien synteesi	61
4 TAKAISIN ALKUTEKIJÖIHIN	64
4.1 Syntypolkuja	64
4.2 Pyrkimyksiä vaihtoehtoisuuteen	66
4.3 Lopullisen määritelmän puuttuessa	68

5 KATSAUS ILMIÖN NYKYHETKEEN JA TULEVAAN	70
5.1 Muutosten vuosi takana	70
5.2 Rosoinen ote tulevaisuudessa	72
LÄHDELUETTELO	76
LIITE	84

1 JOHDANTO

1.1 Katselukokemuksista tutkimusasetelmaan

Asuin syksyllä 2001 ensimmäistä kertaa asunnossa, jossa näkyi kaapeli-tv. Seurasin MoonTV:tä tiiviisti, koska ihastuin sen estottomiin toimittajapersooniin ja välinpitämättömältä vaikuttaneeseen tekniseen otteeseen. Vieraillessani ystäväni luona Helsingissä, hän istutti minut katsomaan ATV:ta, Helsingin Aluetelevisiota, jonka antama ensivaikutelma oli vielä MoonTV:täkin älyvapaampi: sekavanolaiset toimittajat kyselemässä sekavia ja käyttäytymässä levottomasti. Tuolloin ajattelin, ettei kyseisellä tosi-tv:n tyyllisellä viihteellä ole ammattijournalismin kanssa juurikaan yhteistä.

Sittemmin löysin itseni pohdiskelemasta kyseisen tyylin merkitystä: heiluvakuvaista mokailuraportointia oli havaittavissa myös valtakunnan pääkanavilla ainakin Yleisradion TV1:n Popkomissiossa ja Nelosen Hyppönen Enbuske Experiencessä. Katsoin tekemisten olevan muotokieleltään poikkeavia ja ehkä myös sisällöltään vaihtoehtoisia sille tv-toimittamiselle, johon olin tottunut. Tiedostin kyllä, että ohjelmat oli tehty paljolti myös viihdytystarkoitukseen, mutta halusin arvioida näkemääni journalismin viitekehysessä. Mielestäni suomalaisessa televisioimittamisen kentässä oli käynnissä ilmiö. Annoin ilmiölle työnimeksi *rosojournalismi*.

Pro gradu -tutkielmassa pyrin määrittelemään tuon uudeksi väittämäni ilmiön ja kartoittamaan sen mahdollisia syntypolkuja. Mitä rosojournalismi on? Miten sen tunnistaa ruudusta? Mistä se on tullut? Ja mihin se on menossa? Noiden pohdiskelujen lisäksi yritän muun muassa tehdä selkoa siitä, kuinka puhtasoppisena näkemääni tekemisen tapaa on ylipäätään olemassa ja mikä on sen suhde televisioviitteeseen.

Vaikka kyseessä on kartoitus, en tavoittele kaikenkattavaa lopputulosta tai kovin syviä tulkintoja. Tärkeää itselleni on kentän hahmottaminen: mistä käytännöllisistä elementeistä rosojournalismi koostuu. Haistelen pilkahtelevan ilmiön yhteyksiä muihin virtauksiin ja yritän löytää kuvion taustalta jotain logiikkaa.

Tämä tutkimus on kirjoitettu valtaosin kevättalvella 2003. Siksi johdannon jälkeen päätäntöä edeltävissä luvuissa MoonTV on vielä olemassa oleva kanava ja puhun siitä preesensissä. MoonTV:n konkurssi heinäkuussa 2003 (Räsänen ja Virtanen 2003) oli yllätys niin työntekijöille (Karisto 2003: 58) kuin myös minulle, joten kanavasta puhutaan varsinaisesti edesmenneenä vasta tutkimuksen lopussa rosojournalismin tilannekatsauksessa.

1.2 Tosi tavalliset teeveessä

Televisio-ohjelmistoa värittää tällä hetkellä niin sanottu *tosi-tv*, jota myös reality tv:ksi ja todellisuustelevioksi kutsutaan. Julkisissa keskusteluissa on viime vuosina päivitelty ohjelmistojen yleistä kevenemistä ja viihteellistymistä. Kaupalliset ja myös julkisen palvelun tv-kanavat ovatkin kehittäneet toimituksiensa tuottamaa aineistoa kansantajuisempaan ja viihdyttävämpään muotoon. (Aslama, Hellman & Sauri 2002: 67; Dahlgren 1998: 94.)

Suomen televisiossa tosi-tv:tä edustaa esimerkiksi MTV3:n kisailuohjelma Suuri Seikkailu ja tutkija Minna Aslaman mielestä yhtä lailla myös makasiiniohjelmat kuten Karpolla on asiaa ja TV2:n Poliisi-tv (Isohella 2002). Tosi-tv:n näkyminen vastaanottimissamme ei kuitenkaan rajoitu vain edellä mainittuihin ohjelmatyyppeihin. Se voi olla läsnä miltei ohjelmatyypistä riippumatta (Casey, Casey, Calvert, French & Lewis 2002: 197). Sana ”tosi” tosi-tv:ssä juontaa juurensa muun muassa teknisestä toteutuksesta: amatöörivideokuvaukselta näyttävän teknisen tason katsotaan ilmentävän ohjelma-aineksen todenperäisyyttä ja välittömyyttä (emt.; Ellis 2000: 99).

Tv:ssä esitetään tällä hetkellä paljon ohjelmia, joita on vaikeaa luokitella perinteisten dokumenttien kaltaisiksi asiaohjelmiksi, selkeiksi harrasteohjelmiksi saati sitten viihdeohjelmiksi. Tv-ohjelmatyypit sekoittuvat ja informaatio ja viihde sulautuvat niin sanotuksi *infotainmentiksi*. Tätä tavallisten ihmisten elämää dokumentoivaa ajankohtaisviihdettä lähettävät erityisesti kaupalliset kanavat. (Aslama ym. 2002: 68.) Tosielämää spektakelisoivan suuntauksen katsotaan alkuaan kehittyneen Yhdysvalloissa 1980-luvun lopulla ja nousseen keskeiseksi osaksi tv-tarjontaa 1990-luvun puolivälissä. Vielä noihin aikoihin juttujen keskiöön saatetut ihmiset olivat

lähinnä rikosten tai onnettomuuksien uhreja. Tosi-tv:n kohdalla on puhuttu myös tabloidi-tv:stä, mikä viittaa juttuaineiston ja sen esitystavan sensaationhakuisuuteen ja lähes olemattoman kuva- ja tekstimateriaalin kierrättämiseen uudelleen ja uudelleen. (Casey ym. 2002: 196; Caldwell 1995: 224.)

Miten tosi-tv sitten liittyy tutkimuskohteeseeni rosojournalismiin? Katselukokemukseni perusteella tiedän, että todellisuustelevisio ja havaitsemani rosojournalismi jakavat osan ominaisuuksistaan. Molemmissa nähdään kameran edessä televisioesiintymiseen harjaantumattomia henkilöitä keskeisissä tehtävissä. Molemmissa visuaalinen ilme on särmikäs. Ja molemmat lienevät suunnattu nuorille aikuisille.

Ajattelen kuitenkin, että väittämäni rosojournalismi on tosi-tv:stä erillinen ilmiö. Silti tosi-tv-käsite on tutkimuksen kohdetta pyöritellessä tiiviisti mukana, sillä tarkkailemaani toimitettua materiaalia lähetetään realitypainotteisen ohjelmatarjonnan keskeillä. Toimitettuun ainekseen siis heijastuvat sen ympärillä vallitsevat tyylit.

Huomattavaa on, että mielestäni tosi-tv-ohjelmissä, kuten tv-ohjelmissä yleensä, juontajat tai toimittajat vaikuttavat varsin ammattimaisilta ja heidän kohtaamansa ihmiset ovat niin sanottuja *taviksia*, mutta rosojournalismiksi nimeämäni ilmiön kohdalla myös toimittajat – tai nimenomaan toimittajat – vaikuttavat taviksilta.

Rosojournalismilla on olemassa *kohderyhmä*, sillä se on ainakin muodoltaan jotain sellaista, mitä en usko kenen tahansa katsojan sulattavan. Ohjelmien tekeminen kohdeyleisölle on yleisölähtöistä: sisältö muokataan sellaiseksi, minkä uskotaan ryhmää miellyttävän (Kujala, Lahti & Tamminen 1998: 13–14). Tv-tarjonnan kohdentaminen on noussut Suomessa keskeiseksi vuoden 1993 kanavauudistuksen jälkeen. Uudistus oli yksi lähtölaukaus Suomen television kaupallistumiselle. Yleisradio jäi vain yhdeksi peluriksi useiden muiden ohjelmantarjoajien joukkoon. MTV jatkoi omalla kanavallaan ja sai kesällä 1997 kilpailijakseen Nelosen. Tutkijat katsovat julkisen palvelun Ylen huolehtivan nykyään perinteisistä asia- ja kulttuuriohjelmissa miltei yksin, kun taas mainostuloisten kanavien profiilit ovat viihteellisempiä. (Sauri 2002: 111; Aslama ym. 2002: 62, 67–68.)

Kotimaisen televisiotarjonnan paisuminen ei kuitenkaan ole tapahtunut pelkästään maanpäällisessä verkossa. Juttu- ja ohjelmatarjonnan määrää, ja paikoin myös moni-

puolisuutta, ovat kasvattaneet useat uudet *kaapelikanavat*. Nuo kanavat ovat tämän gradun kannalta keskeisiä, koska alun perin kiinnitin huomiota rosoiseen linjaan juuri niiden toimitetussa materiaalissa.

MoonTV sai alkunsa syksyllä 1997 ja vakiinnutti teemaohjelmillaan paikkansa suurten kaupunkien kaapelitalouksissa näkyvänä, niin sanottuna lifestyle-kanavana muutamassa vuodessa. Kanava ilmoitti kohderyhmäkseen 15–34-vuotiaat kaupunkilaiset ja muut populaarikulttuurista kiinnostuneet. MoonTV:tä ei omistanut eikä siten myöskään säädellyt mikään mediajätti, vaan viimeisin omistaja oli yksityisen sijoittajan yritysrypäs Thom Invest. (Mastomäki 2003.)

Radio Cityn entinen toimitusjohtaja Christian Moustgaard oli 1990-luvulla mukana ryhmässä, joka haki neljännen maanpäällisen jakelun kanavan toimilupaa. Ryhmä ei neloskanavaa saanut, mutta se sai alueellisen kaapelitoimiluvan Helsingin alueelle. Kesällä 1999 Helsingin Aluetelevisio ATV aloitti toimintansa. Kaksi vuotta myöhemmin Helsingin Sanomat kertoi kanavan tavoittaneen erityisesti parikolmekymppisten pääkaupunkilaisten miesvoittoisen joukon. [Kanavan toiminta päättyi talousvaikeuksiin joulukuussa 2002.] (Halli 2003; Miettinen 2001a; HTV 2002.)

Nuoria kaupunkilaisia alkoi tavoitella kesällä 2001 vielä kolmas pääkaupunkilaisyrittäjä, Alma Median omistama Subtv. Sen tuolloinen kanavajohtaja Pauli Aalto-Setälä sanoi lehtihaastattelussa, että Subtv kilpailee lähinnä nuorekkaaseen imagoon pyrkivän Nelosen kanssa. Kanava kertoi ohjelmiansa olevan suunnattu psykografiselle [samansieluiselle] kohderyhmälle, statussuuntautuneille kokeilijoille. (Virtanen 2001; Miettinen 2001b.)

Samaa kohderyhmää koskevien mainostulojen jakajia on nyt siis aiempaa enemmän. Kanavien sisällöt ovat olleet väistämättä samankaltaisia – populaarikulttuuria ja nuorisoihteita. Tässä kilpailutilanteessa jotkut yrittäjät näyttävät yleisönsä silmissä aidommilta kuin toiset: Iltalehden yleisöpalstalla nimimerkki Jallu ja Kola (2001) luonnehti vasta aloittaneen Subtv:n ohjelmia säälittäviksi kopioiksi MoonTV:n ja ATV:n pitkään esitetyistä tuotoksista. Ilta-Sanomien tv-sivujen kolumnisti Kari Salminen (2002b) puolestaan totesi MoonTV:tä pyöritettävän nuorten ehdoilla nuorille mutta Subtv:n toimivan ”markkinoinnin setien ja tätien” ehdoilla.

Uskon rosojournalismin olevan tutkimuksenarvoinen kohde, kun se todellakin on levinnyt jo jäljitelminä.

1.3 Tiedon toimittajasta viihteen välittäjäksi

Vakavammin otettava kulttuuri ja arkipäiväinen julkisuus tuntuvat nykyään sekoittuvan. Tiedonvälityksessä ylhäältä alaspäin -ajattelu ei ole enää vahvoilla.

Dahlgrenin (1992: 1) mielestä toimittajakunnan ja alan oppilaitosten sisällä näyttää kuitenkin vallitsevan laajalle levinnyt yksimielisyys siitä, mitä journalismilla käsitetään. Puhuttiin siitä sitten ammatillisten käytäntöjen tai poliittisen viestinnän näkökulmasta tai joukkoviestintätutkimuksen osana, journalismin käsitettä näytetään pidettävän itsestään selvänä. Huolimatta tästä yksimielisyydestä journalismi ei ole säästynyt sisäisiltä ristiriidoilta. Ammatinharjoittajat ovat vääntäneet kättä niin taloudellisista, eettisistä kuin ammatillisista kysymyksistä.

Uskon rosojournalismin aiheuttavan ainakin hiukan närää vanhempien toimittajien keskuudessa. Keski-ikäinen kollegani Ylen Radiouutisissa puuskahti halveksuvasti kuullessaan graduni aiheen. Monet tutut yhtyivät ihmettelyyn: miksi tutkia jotain, mikä on kaikkea muuta kuin [heidän mielestään] kunniallista toimitustyötä? Siinä on yksi motiivi tutkimukselle – sijoittaa ilmiö suhteeseen ympäröivien käsitysten kanssa.

Tv-katsojat ilmaisevat ohjelmatoiveensa käyttämällä kaukosäädintä. Toimittajien perinteinen vakava tehtävä alkaa olla Dahlgrenin (1998: 94) mukaan ristiriidassa useimpien katsojien katselukäytäntöjen kanssa, sillä television ääressä halutaan viihtyä. Kun tarjonta keventyy ja toimitettu aines sulautuu muuhun ohjelmistoon, myös katsojien asenteet toimittajia kohtaan muuttuvat (Ellis 2000: 113). Ennen toimittajan haastatelluksi pääseminen oli kunnia-asia, mutta tavallisten kansalaisten yleinen nostaminen ohjelmiston keskipisteeksi on syönyt toimittajakontaktien arvostusta.

Pidän suomalaisen television toimittajakuntaa kahtia jakautuneena. Suurimman ryhmän muodostavat perinteisiksi mieltämäni toimittajat, jotka tekevät työtä muun

muassa uutis- ja ajankohtaisaiheiden parissa, pääosin isoissa välineissä Yleisradiossa ja MTV3:ssa. Pienemmän mutta näkyvän ryhmän muodostavat hahmot, joita ainakin kutsutaan toimittajiksi, huolimatta siitä, että heidän näennäisesti marginaalialueiden parissa pyörivä työskentelytapansa on kauttaaltaan varsin subjektiivinen ja käyttäytyminen jopa huonoa. Tuon ryhmän töitä on nähtävissä esimerkiksi kaapelikanavilla. Dahlgren (1992: 7–8) muistuttaa, että, jos kovia uutisia ja tiukkaa asiajournalismia pidetään ainoana journalismi-käsitteen alle mahtuvina juttutyypeinä, tilanne vääristyy. Keveämmiksi miellettyjen teemojen parissa työskentelevien toimittajien voi olla vaikea löytää itseään toimittajakäsitteen alta.

Wietenin (1998: 109) mielestä [kansainvälisestä] televisiotarjonnasta ei huomaa, että toimittajat ovat paremmin koulutettuja kuin puoli vuosisataa sitten, sillä esimerkiksi uusia infotainment-ohjelmia ja tosi-tv:tä toimittavat henkilöt ovat pikemminkin esiintyjä ja viihdyttäjiä kuin toimittajia. Dahlgren (emt.) esittääkin, että koko journalismin käsite pitäisi määritellä uudelleen, jotta se vastaisi nykyisen mediakentän todellisuutta. Joustava vaihtoehto juuri uusien ohjelmatyyppeiden kohdalla olisi ehkä nimitys mediatyöläinen.

Tutkijat siis tunnistavat kentän muutokset. Ehkäpä ennen normaaliksi mielletty on nyt selvästi eriytynyt vain osaksi kokonaistarjontaa ja rinnalle on noussut jotain uutta kuten rosojournalismi.

Veijo Hietala (1993: 141) on huomannut amatöörimäisyyden merkityksen olleen tv:ssä kasvussa jo kymmenen vuotta sitten. Esimerkiksi karaoke-lauluohjelmien suosion hän arvelee perustuneen nimenomaan laulannan lievään epävireisyyteen. Jos ammattimaisuuden puute voi olla viihdeohjelman perusfunktio, miksipä tämä ei voisi päteä kapealla sektorilla myös toimitettuun materiaaliin.

Meillä journalismin tekijöillä ja tutkijoilla muun kansan ohella lienee melko selvä käsitys siitä, mitä perinteiseksi mieltämältäni toimittajakunnalta voi odottaa. Tutkimuksessani haluan hahmotella, mitä tuon pienemmän ja epämääräisemmän porukan vaikeasti lokeroitava tuotanto on.

1.4 Asian ja viihteen rajankäynnin historiaa

Asian ja viihteen välisellä jatkumolla uskon rosojournalismin sijoittuvan lähemmäksi viihteen päätä. Tv-ohjelmat voivat tietysti sijoittua tuolla janalla mihin kohtaan tahansa. Selvää raja-aitaa ei ole nähtävissä, sillä tänä intertekstuaalisuuden aikana pehmeät ja kovat elementit saavat sekoittua vapaasti. Päällimmäinen hyve ei ole informatiivisuus vaan katsojalukujen kasvattaminen ja raha. Näin ei ole kuitenkaan ollut aina: ohjelmien jaottelu ja arvottaminen on Suomen televisiossa ollut selvästi mustavalkoisempaa. Vakavan journalismin ja viihteen yhteensulauttamista on yritetty menneillä vuosikymmenillä monenlaisin tuloksin. Suhtautuminen viihteellisten asiaohjelmien tehtävään on vaihdellut jyrkästi.

Suomen tv:ssä vallitsi informatiivisen ohjelmapolitiikan kausi 1960-luvun lopulta 1980-luvun alkuun. Tuolla kaudella hallinneen ajattelutavan mukaan viihteen pääasiallinen tarkoitus oli tiedon välittäminen ja ymmärrettäväksi tekeminen. Viihdeohjelmilta odotettiin elämysten sijaan ajattelemisen aihetta. Tiedon rooli oli erityisen keskeinen 1970-luvulla, mutta jo edellisellä vuosikymmenellä TV1:n viihdetoimitus osoitti, kuinka informaation ja viihteen välille pystytetty raja-aita oli kaadettavissa. Menestyskonseptin nimi oli Jatkoaika. (Valaskivi 2002: 24, 36, 37.)

Jatkoaika oli ajankohtaisviihdettä 1960-luvun tapaan. Ohjelman runko oli juontajien ja vieraiden keskustelu, jota ryydittivät sketsit ja musiikkiesitykset. Jatkoaika käsiteli usein tabuaihteita, ja sen juontajilla oli tapana kyseenalaistaa yleisönsä enemmistön arvot ja vallitsevat olosuhteet. (Emt. 24–25.)

1970-luvulla totista tietoa ja viihde-elementtejä yhdisti näyttävästi TV2. Kanavan ajankohtais- ja viihdetoimitusten yhteistyönä syntyi makasiiniohjelma Tasavallassa tapahtuu. (Emt. 27.) Taisto Hujanen (1993: 134) sanoo kulttuurin ja vapaa-ajan aiheiden osuuden lisääntyneen verrattuna ohjelmaa edeltäneeseen Ajankohtaisen kakkosen alkuaikaan, mutta keskiössä olivat yhä vakavat journalistiset osuudet. Asian ja viihteen yhteensulautumisesta ei siis voida varsinaisesti puhua, kun kyse oli uutismaisista inserteistä ja välikevennyksistä. Hujanen (emt. 133) mielestä Tasavallassa tapahtuu oli kuitenkin edelläkävijä, koska se kehitteli viihteen ja asian sulautumisesta ideoita, jotka tulivat arkipäiväisiksi vasta tv:n toden teolla viihteellistyessä 1980-luvun lopulla.

Viihdettä alettiin siis [ohjelmapoliittisesti] arvostaa ilman informatiivisuusvelvoitetta 1980-luvulla. Yleisö haki elämyksiä ja 1990-luvun myötä alaa valtasivat viihteelliset asiaohjelmat. Valaskivi (2002: 37) mainitsee esimerkkinä viihteellisistä asiaohjelmista TV2:n Ekoistin, mikä assosioituu aiemmin mainitsemaani infotainmentiin.

Historiasilmäyksen tarkoitus on tässä hahmottaa sitä, kuinka läpitunkevia informatiivisuuspyrkimykset ovat Suomen televisiossa olleet. Televisio on kuitenkin alkujaan luotu juuri viihteen foorumiksi ja nimenomaan kaupalliseksi sellaiseksi (Winch 1997: 27). Siinä ympäristössä kohderyhmälle tuotettava rosojournalismi näyttää olevan kotonaan. Winchin (emt. 70) näkemys televisiojournalismin sijoittumisesta eri instituutioiden välille on mielestäni paljon puhuva. Winch katsoo perinteisen journalismin olevan oma kenttensä, joka pitää sisällään esimerkiksi sanomalehdet. Televisioviihde on myös oma kenttensä. Winchin mielestä televisiojournalismi sijaitsee näiden kahden kentän välissä siten, että raja perinteiseen journalismiin on varsin selvä johtuen muun muassa välineiden tuomista eroista. Raja tv-journalismin ja -viihteen välillä on kuitenkin luonnostaan häilyvä.

Tässä tutkimuksessa käsitellään vuosituhannen alun ohjelmatarjontaa ja liikutaan jatkuvasti nyt esitellyillä rajapinnoilla. Arvelen rosojournalistilla ainakin toisen jalan olevan viihteen suossa. Itselläni journalistina ja tutkijana ainakin toinen jalka seisoo perinteiden tukevaksikin luullulla peruskalliolla.

1.5 Tutkielman sisällöstä ja rakenteesta

Tutkimuskohde on siis televisioimittamisessa havaittava rosoinen tekemisen tapa, ilmiö, jonka väitän olevan olemassa. Työn edetessä toivottavasti selviää, kuinka paljon väittämällä on tekemistä todellisuuden kanssa.

Ideani lähtökohta on omat televisionkatselukokemukseni. Siispä hankin tutkittavan materiaalin näkemistäni lähteistä, joiden uskon tarjoavan valaisevia esimerkkejä kirjoittamastani ilmiöstä. Lisäksi olen haastatellut kolmea nuorta miestä [Markku Mastomäki s. 1973, Jussi Halli s. 1978, Tuomas Enbuske s. 1977], henkilöitä, jotka ovat

osavastuussa tutkimistani ohjelmista. Noita haastatteluja käytän sekä taustatietoina itselleni että tekstiäni elävöittävinä aineksina.

Pyrin kirjoittaessani selkeään yleiskieleen – edellytän kuitenkin lukijalta jonkin verran television perusjargonin tuntemusta. Aihepiirin vuoksi käsillä on myös puhekielistä sanastoa. Esimerkkiaineistosta poimitut termit esitän lainausmerkeissä, mutta itselleni pidätän vapauden värikkäisiin ilmaisuihin ilman erillistä ulkoasullista korostusta. Kun kerron toimittajan kääntävän tai näyttävän tukkoiselta, uskon lukijan saavan tilanteesta paremman käsityksen kuin silloin, jos käyttäisin vain pelkistetyn korrekteja ilmaisuja.

Tutkielmani jakautuu käsittelytapojen puolesta kahtia. Välillä liikutaan mikrotasolla, välillä makrotasolla. Työn alkuosassa pyrin määrittelemään, mistä käytännön elementeistä rosojournalismi koostuu. Tätä huomattavan subjektiivista esitystä pohjustan *pääluvussa kaksi*, jossa rivakasti käyn läpi termistöni ja ennakko-olettamukseni ja esittelen lyhyesti aineistoni. Laaja *pääluku kolme* sisältää itse tarkastelun deskriptiiviset tulokset. Työn jälkiosassa *pääluvussa neljä* käyn läpi rosojournalismin syntyyn mahdollisesti vaikuttaneita kulttuurisia virtauksia ja arvioin tutkitun ilmiön nykytilaa ja tulevaisuutta *pääluvussa viisi*.

Saavutanko jonkinlaisen lopputuloksen vai jääkö tutkimukseni odottamaan täydentävää jatkoa – se selvinnee tämän pro gradun päätteeksi.

2 KUVAMATERIAALI JA SEN TARKASTELOTAVAT

2.1 Käsitteitä ja määritelmiä

2.1.1 Toimittajan monet merkitykset

Tutkimukseni keskiössä on alinomaan sana *toimittaja*. Miten toimittaja sitten määritellään? Määritelmiä lienee olemassa yhtä monta kuin on joukkoviestintää käsitteleviä kirjoja. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole käydä koko kirjoa läpi vaan pitäytyä perusteissa. Journalistiikan sanasto (Kuutti 1994: 34–35) sanoo toimittajalla tarkoitettavan yleensä arkikielessä vain kirjoittavaa toimittajaa. Näin ollen sana ei olisi varsinaisesti synonyymi *journalistille*, joka Kuutin mukaan on ”ammattillinen yleisnimitys kaikille journalistista työtä tekeville”. Mielestäni sana toimittaja on kuitenkin yhtä lailla yleispätevä ja enemmän suomea. Tutkin erityisesti television toimittajia, mutta kokisin oudoksi käyttää muotoa televisiojournalisti. Siispä pyrin yleisnimikkeenä käyttämään nimenomaan toimittajaa.

Mitä *toimittaminen* sitten tarkoittaa? Kuutin (1994: 94) mukaan se on ”journalistisen työn vaihe, johon kuuluu materiaalin hankintaa, tulkintaa, valintaa, järjestämistä ja painotusta sekä esittämistä yksittäisen jutun muodossa [...]”. Sitä, tuleeko toimittamisen olla objektiivista vai subjektiivista, käsittelen tuonnempana.

Puhuttaessa *televisiotoimittajasta* lienee syytä taas eritellä sanan monia merkityksiä. Katson, että televisiotoimittaja voidaan käsittää esimerkiksi uutistenlukijaksi, talk show’n tai haastatteluohjelman vetäjäksi tai vaikka teemamakasiinin isännäksi tai emännäksi. Ohjelma-aineistossani toimittaja menee usein johonkin tapahtumapaikalle, kentälle, hankkimaan materiaalia. Niissä sähköisen median toimituksissa, joissa olen työskennellyt, kenttätoimittajaa kutsutaan ”reppariksi” tai ”repoksi”. Käytännön kokemuksen vahvistaa televisiotoimittajuudesta kirjoittava Ivor Yorke (1990: 115), jonka mukaan *reportteri* [reporter] on juuri tuo jutun perässä konkreettisesti juokseva toimittaja. Siispä tekstissäni esiintyy tilanteen tullen termi reportteri. Englanninkielinen alkuperäismuoto vaikuttaa kirjallisuuden perusteella viittaavan erityisesti uutistoimittajaan, mutta itse miellän sanan varsin yleispäteväksi. Kuutti (1994: 76) lisää vielä, että reportterin työn tuote voi olla *raportti*, ”yksityiskohtainen, kyselyihin ja

havaintoihin perustuva faktapohjainen, objektiivinen selvitys jostakin tilanteesta tai asiasta”.

Pidän siis esimerkkimateriaalini havainnoivia, haastattelevia ja juontavia toimijoita toimittajina. Yleisnimike on toimittaja. Sen miltei synonyymeina käytän alakäsitteitä reporteri, *haastattelija*, *juontaja* – ja jopa journalisti. Näiden nimitysten käyttö riippuu aina tilanteesta: reporterista puhun vain, jos toimittaja esimerkissä selkeästi havainnoi ja raportoi, haastattelijasta puhun haastattelutilanteissa, juontajaksi nimitän toimittajaa tämän esimerkiksi vetäessä makasiiniohjelmaa, ja niin edelleen. Saatan myös tekstissäni tituleerata jotakuta löyhästi vain mediatyöläiseksi.

Pyrin näppituntumalla poimimaan suurennuslasini alle mahdollisimman journalistista materiaalia. Aineistoni olen siis valinnut rajatummin kuin esimerkiksi Pekka Isotalus puheviestinnän väitöskirjaansa *Toimittaja kuvaruudussa* (1996: 60), jossa hän nimitää kaikkia tarkkailemiaan televisioesiintyjä, jumppanaisesta visailuisäntään, toimittajiksi.

Vaikka rosotoimittajien kohellukset näyttäytyvät varmasti monelle katsojalle varsin epämääräisinä, MoonTV:n ohjelmapäällikkö Markku Mastomäki (2003) kertoo kanavan kuitenkin pitävän ruutukasvojaan toimittajina: ”Emme halua perinteisiä juontajia kanavalle lainkaan [...] haluamme puhujien seisovan sanojensa takia.” Asiantuntemusta pelkän suunsoiton sijaan peräänkuuluttavat myös muut haastattelemani tekijät (Halli 2003; Enbuske 2003). Toimittaja-nimikkeen kuljettaminen läpi tutkielmani ei siis ole ainoastaan oma ideani.

2.1.2 Normaalialia ja epätavallista journalismia

Tutkimuskohteeni *rosojournalismi* on ilmiö, jota pidän sen epäammattimaiselta vaikuttavan toimituksellisen otteen ja teknisen ilmeen takia vaihtoehtoisena ja erilaisena. Mutta vaihtoehtona mille? Ilmiölleni pitää osoittaa jonkinlainen vastapooli, johon liittyviin määritelmiin voin kuvamateriaalistani löytyviä esimerkkejä peilata. Tutkimuksessani tuo äärimmäisten eroavaisuuksien ilmentäjä on niin sanottu *normaalijournalismi*. Maria Lassila (2001: 6) toteaa gradussaan, että ”journalismista ollaan niin montaa mieltä, että jonkinlaisen ’normaalijournalismin’ määrittelemineen vaikut-

taa mahdottomalta tehtävältä”. Tunnustan tehtävän ongelmallisuuden, mutta uskaltaudun ottamaan määritelmät omiin käsiini ja vetämään mutkia suoriksi vain muutamman lähteen turvin. Rentolan (1983: 11–12) mukaan ”journalismin säännöt esittävät toiminnan ideaalityypin, normaalijournalismin” ja nuo ”säännöt on kirjattu erilaisiin journalismin oppikirjoihin”.

Tutkimusmateriaalini vertaaminen vain ideaalityyppiin voi olla vaarallisen yksiselimäistä. Siksi täydennän normaalijournalismin käsitettä tuonnempana kuvailemalla havaintojani toimitustyön arjesta.

Selaamieni [ja myöhemmin tässä työssä lähteenä käytettävien] oppikirjojen perusteella, kuten myös ilman viestintäalan opintoja (Hemánus 1990: 91), on helppo oivaltaa uutisen olevan journalismin tyypillisin ilmenemismuoto. Tähän vanhimpaan ja yleisimpään juttutyyppiin liitetään sellaisia määreitä kuin uusi, yllättävä ja merkittävä tieto, ja sen ymmärretään olevan yleisesti kiinnostava asia (Kuutti 1994: 97).

Huovila (2001: 141) lisää, että uutisissa pyritään *objektiivisuuteen* tarjoamalla tapahtumista tosiasiatietoja, joiden perusteella vastaanottaja saa muodostaa oman mielipiteensä. Joukkotiedotuksen objektiivisuudella tarkoitetaan yleisesti ottaen jutun todennukaisuutta ja olennaisuutta, sekä aiheen tasapainoista ja neutraalia esitystapaa (Kuutti 1994: 64). Moinen puolueettomuus on kuitenkin ongelmallista, sillä toimittajan työ on täynnä valintoja. Ja vaikka valintoja ohjailisivat esimerkiksi uutiskriteerit tai jotkin kirjoittamattomat käytännöt, lopputulos on viime kädessä subjektiivista toimintaa (Huovila 2001: 148). Vaikka objektiivisuuteen ei koskaan päästäisi, voidaan sitä [monien näkemysten perusteella] pitää tavoiteltavana ihanteena (Kuutti 1994: 64). Uutisjournalismia tehneenä allekirjoitan tavoitteen, mutta en vielä ota kantaa tasapuolisuuden tavoittelun mielekkyyteen uutisten ulkopuolella.

Uutisten ympärillä käytäneen siis suuri osa puolueettomuutta koskevista keskusteluista. Sen sijaan oman näytämateriaalini rosojournalismista tiedän sisältävän vähemmän puolueetonta toimittamista. Huovila (emt. 101) muistuttaakin, että universaalisti jutut voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, joista objektiivisiin kuuluvat vain sähkö- ja tavallinen uutinen. Täysin subjektiivisiksi hän [sanomalehtiin viitaten] nimittää mielipidekirjoitukset, kolumnit ja pakinat. Kaikki muut, kuten aiheen mielenkiintoisuutta painottavat ”pehmeät uutiset” ja erilaiset raportit, jäävät kategoriaan välimuoto (Kuutti 1994: 97; Rentola 1983: 17).

Televisiossa näen välimuotokategoriaan kuuluviksi esimerkiksi ajankohtais- ja keskusteluohjelmat. Omien esimerkkieni voin arvella sijoittuvan juuri tuohon puolueettoman ja puolueellisen välimaastoon. Ovatko aineistoni näytteet sitten normaalijournalismia vai jotain muuta, sitä pyrin arvioimaan työni loppupuolella. Ja yritän pitää mielessäni Rentolan (1983: 16) sanat: ”Normaalijournalismi ei [...] kiellä kokonaan arvostuksia, mutta se tekee selvän eron arvostusten ja tosiasioiden välillä.”

Voitaneen sanoa, että normaalijournalismi noudattaa keskeisten piirteittensä kuten aihevalintojen, kielenkäytön, ulkoasun ja esitystavan osalta tämänhetkistä yleistä journalistista käytäntöä. Tuota käytäntöä asiatoimittamisessaan pitkälti noudattavat maan johtavat tiedotusvälineet kuten suurimmat sanomalehdet, useat radiokanavat ja suurimmat televisiokanavat – eli valtavirtamedia (Hemánus & Tervonen 1986: 1; Kuutti 1994: 101). Normaalijournalismin ja *valtavirtajournalismin* välille voi siis varovasti piirtää yhtäsuuruusmerkin – rosojournalismia pidän näille jokseenkin vaihtoehtoisena.

Äärimmäinen vastapooli, valtavirtamediassa harjoitettava normaalijournalismi, on nyt löyhästi määritelty. Myös valtavirrasta osin erillään kulkevalle *vaihtoehtojournalismille* on olemassa määritelmiä, mutta niitä käyn läpi vasta käsitellessäni joitakin rosoilmiötä sivuavia virtauksia pääluvussa neljä.

2.1.3 Sovinnaisuus ja monimuotoisuus käytännön työssä

Työ- ja opiskelukokemusten perusteella katson voivani arvioida, mitä tämänhetkiset yleiset journalistiset käytännöt ovat tai varsinkin sitä, mitä niiden käsittämisen olevan. Aloitin journalistiikan opinnot syksyllä 1998 ja olen sittemmin työskennellyt paikallislehdessä, maakuntaradion päivittäistoimituksessa ja kolme kesää Ylen radioiden valtakunnallisessa uutistoimituksessa.

Käsitykseni toimittajien odotetuista ja sovinnaisista toimintavoista on pitkälti sanellut *journalistinen kulttuuri*, jonka jäsen olen. Sisäänajo kulttuurin tavoille alkoi heti ensimmäisenä opiskeluvuonna ja on jatkunut toimitusyhteisöihin totutellussa työpai-

koilla. Voisin toki kamppailla luutuneita perinteitä vastaan, mutta tässä tutkimuksessa otan ne työkalukseni, kun vertaan rosojournalismia ihannekäsitteisiin toimitustyöstä. Journalistisen kulttuurin ote jäsenistään on varsin tukeva, kuten Sari Möttönen (2002: 17) toteaa. Minulle on siis käynyt niin kuin Hemánus (1990: 22) sanoo toimittajille käyvän: minut on sosiaalistettu sisäistämään työpaikan ja yhteiskunnan journalismin arvot. Yritän suhtautua niihin nyt puolueettomasti, vaikka ehkä toimituksen arjessa pyrin niitä myös ravistelemaan.

Mitkä sitten katson olevan noita yleisiä ja sovinnaisia journalistisia käytäntöjä? Seuraavat tottumukset nousevat mieleen. Toimittajan tulee tehdä itselleen selväksi työn alla olevan juttunsa clue, punainen lanka, *pointti*. Käytettävien tietojen tulee olla oikeita – *get the facts right*. *Kansantajuisuutta* pidetään myös yleisesti hyveenä. Toimittajalta odotetaan *aiheen tasapuolista käsittelyä*. Vielä yksi yleinen journalistinen käytäntö on *oikeakielisyyden tavoittelu*.

Listamani esimerkit lienevät pitkälti yleispäteviä. Esitin käytännöt henkilökohtaisten kokemusteni perusteella, mutta huomaan myös Ylen ohjelmatoiminnan säännösten (Yle 2) viittaavan samoihin tottumuksiin. Tämä liittyy Yleisradion institutionaaliseen asemaan ympäristönä, jossa nykyiset perinteet ovat syntyneet.

Vaikka edellä esittämiäni esimerkkejä pidettäisiin jonkinmoisen normaalin journalismin ilmenemänä, genremielessä toimittamisen kirjo on laaja. Enkä voi sitä tosiasiaa tutkimuksessani ohittaa täysin. Genret ovat konventioita, joiden mukaan asioita hahmottavat niin toimittajat kuin todennäköisesti myös vastaanottajat – niihin liittyy tiettyjä odotuksia. Ja toimittajan tarkoituksena katsotaan olevan kulttuurin sääntöjä noudattaen tuottaa genren mukaisia juttuja (Möttönen 2002: 15). Journalististen genrejen määrä sähköisissä viestimissä on Kuutin (1994: 36) mukaan suuri. On totta, että asiallisimman toimittamisen ja silkan viihteen välille mahtuu lukuisia journalistisia lajityyppejä, mutta Heikki Kuutin Journalistiikan sanasto (emt.) ei kelpaa tässä siteerattavaksi sellaisenaan. Vierastan tapaa, jolla Kuutti rinnastaa [journalistisia] ohjelmatyyppejä listatessaan muun muassa uutiset, ajankohtaislähetykset, opetusohjelmat, radioteatterin ja kevyen musiikin. Listasta kyllä näkee, että kentän toinen pää on viihteesä ja toinen syvällä ”asiassa”, mutta yhtään paremmin se ei alati muuttuvaa lajityyppien ja yhdistelmien kirjoa esittele.

Tässä pro gradu –tutkielmassa tutustun lähietäisyydeltä rosojournalismiin, jonka oma paikka tyypittelyjen avaruudessa on vielä osoittamatta.

2.2 Selvitys nauhoitetusta aineistosta

2.2.1 Videomateriaalin valinta

Tutkimustani varten tilasin MoonTV:ltä videonauhoina jaksoja muutamista ennen syksyä 2002 näkemistäni ohjelmasarjoista, jotka olivat jo poistuneet ohjelmistosta. Lisäksi nauhoitin kanavan tuotoksia ystäväni luona syksyllä 2002, nykyisessä asunnossani kun eivät näy kaapelikanavat. Tuotantoyhtiö Moskito Television toimitti minulle puolenkymmentä inserttiä TV1:lle tuottamastaan Popkomissio-ohjelmasta. Nelosen Hyppönen Enbuske Experiencestä [HEE] pyrin itse nauhoittamaan syksyn 2002 kaikki jaksot. ATV:n päivittäisiä puolituntisia ohjelmakoosteita eli luuppeja tallensi videonauhalle ystäväni Helsingissä.

Materiaalin haalin käsiini sillä perusteella, että muistelin tai arvelin noiden ohjelmien sisältävän hakemiani elementtejä: toimittajan poikkeavaa käytöstä, karheaa teknistä otetta ja mahdollisesti marginaalisia aihepiirejä. En tietenkään väitä, etteikö noita aineksia voisi löytää myös muualta kuin aineistoni ohjelmista. Mutta tuntumani mukaan tämä otanta alleviivaisi piirteitä paremmin kuin satunnaisesti valitut kotimaanytit tai mirjapyyköt. En myöskään uskonut tutkimuksen kannalta olevan järkevää hankkia ohjelmia tarkasti rajatulta ajanjaksolta, koska tuotannot ovat saattaneet olla kokeiluluontoisia ja elinkaareltaan lyhyitä (Jokelainen 2000). Ohjelma-aineistoni on esitetty kanavilla vuosien 2001 ja 2002 aikana.

Kuten johdannon lähihistoriaosassa olen maininnut, eräs tarkkailemani tyylin harjoittajista mitä todennäköisimmin on Alma Median kaapelitelevisiokanava Subtv. Subtv:ltä en kuitenkaan hankkinut materiaalia, koska minulla ei ollut sen ohjelmiin minkäänlaista aiempaa suhdetta, eikä hakuammunta olisi mielestäni tuonut työlleni huomattavaa lisäarvoa. Uskon keräämäni materiaalin edustavan tarpeeksi monipuolista otantaa kaapelikanavilta ja maanpäällisestä verkosta, kaupalliselta ja Yleltä.

Erillisiä ohjelmanäytteitä, jotka olen koonnut ennakkokäsitysteni perusteella, on halussani yli seitsemänkymmentä kappaletta. Korkea määrä selittyy sillä, että lasken jokaisen pariminuuttisen insertinkin omaksi näytteekseen. Käsiteltävien ohjelmien määrä pienenee, sillä tämä on vasta pohjamateriaalini, jota haravoimalla ja kuvailemalla pyrin muodostamaan yleiskuvan itselleni ja lukijalle. En siis aio analysoida jokaista näytettä, vaan etsiä selkeitä esimerkkitapauksia.

Lähdeluetteloon on listattu vain ne videonäytteet, joita käsittelen pääluvussa kolme. Liite puolestaan sisältää listan ja lyhyet kuvailut pohja-aineistoni kaikista ohjelma- näytteistä. Kerron koko pohja-aineistosta yleisluontoisesti seuraavassa alaluvussa.

2.2.2 Videomateriaalin luonnehdinta

Lukija ei välttämättä tunne lainkaan tutkimuksessani käsiteltäviä ohjelmia tai kanavia. Katson siis parhaaksi esitellä lyhyesti haaviini tarttuneen aineiston. Pyrin jaottelamaan sen muutamiiin väljiin lokeroihin. Tämän erittelyn teen osoittaakseni, että rosoisen ilmaisun löytyminen ei riipu ohjelman lajista, ja jotta jokaisella lukijalla olisi mahdollisuus hahmottaa tutkimukseni kohde.

Jaottelussani en nyt hae vetoapua journalistisista genreistä vaan kuvailua helpottaakseni teen oman jaotteluni. Vaikka kaikki televisio-ohjelmat voidaan yleisesti ottaen jakaa ohjelmatyyppeihin, en käytä niitä luokituksia tässä, sillä alan kirjallisuus ymmärtää ne pelkistetyimmillään saippuaopperoiksi, science fictioniksi, komediasarjoiksi tai uutisiksi (Casey ym. 2002: 110). Noista vaihtoehdoista aineistoni sijoittuisi etupäässä uutiskategoriaan. Uutisjournalismi on toki yksi vertailukohdistani, mutta en väitä esimerkkieni pyrkivän varsinaiseen uutisointiin – suuri osa aineistostani edustaa ajankohtaistoimittamista ja myös kaiken muun televisiotoiminnan lailla showbisnestä eli viihdettä (Wainwright 1972: 1). Infotainment (ks. luku 1.2.) sopii otannan pikaluonnehdinnaksi hyvin.

Rosojournalismia tuskin pääsen julistamaan genreksi vielä edes tämä tutkielman lopussa, tarkoittamani rosoisuus kun vaikuttaa vain paikoitellen esiintyvältä osatekijältä. Genrestä voitaneen puhua vasta, jos ilmiö alkaa elää omillaan, ilman vastakohtaisuuden edellytystä (Luostarinen 2002).

Edellytän lukijalta sen verran televisiokulttuurin tuntemusta, että hän katselukokemuksensa perusteella tunnistaa seuraavat kuvailuni. Katson nauhoitusteni jakautuvan 1) ajankohtaisjuttuihin, 2) erikoisohjelmiin, 3) musiikin erikoisohjelmiin tai -juttuihin, 4) televisiokolumneihin ja 5) osallistuvaan paikan päältä raportointiin.

Suurimman ryhmän *Ajankohtaisjutut* jaan vielä alaryhmiin.

- a) Gallupit
- b) Ajankohtaiset haastattelut
- c) Kulttuurihaastattelut
- d) Tutustumiskäynnit
- e) Testasimme

Materiaalini *Erikoisohjelmat* ovat aihepiirinsä [kuten ruoanlaitto] teemaohjelmia. Ne kaikki esitetään kaapeliverkossa, joten ne voi nähdä kanavien omiksi versioiksi pääkanavien vastaavista ohjelmista. *Musiikin erikoisohjelmat* olen nimennyt omaksi lokerokseen, koska muusikkopiirien tekemiset nousevat esiin ääriesimerkkeinä kuvailuosiossani. *Televisiokolumneja* ei Suomen tv-kanavilla juuri nähdä, jos ei Tommy Tabermannin Rikosraportissa [Nelonen] esittämiä mietelmiä lasketa. Aineistooni on kuitenkin osunut muutama esimerkkitapaus [ATV:n Ämpäripää]. *Osallistuvaa paikan päältä raportointia* sisältävät monet jo yllä mainittuihin luokkiin kuuluvat jutut ja ohjelmat. Tämän lokeron jutuista moni sopisi ajankohtaisjuttujen alaryhmiin. Katson kuitenkin parhaaksi listata erikseen näytteitä, joissa toimittajan heittäytyminen näyttää itsetarkoitukselta.

Totean vielä uudelleen, että rosojournalismiksi uskomastani aineistosta monilla ohjelmilla on havaittavissa selkeä esikuva valtavirran tv-ohjelmistossa. Samankaltaisuudet eivät ole journalismin tutkimisen suhteen nyt oleellisia, mutta ilmentävät kuitenkin ohjelmatyyppien ja ylipäätään populaarikulttuurin kierrätysluonnetta. Subtv:tä moititaan esimerkiksi MoonTV:n plagioinnista, mutta myös MoonTV:llä on omat velkansa.

Tutkielman seuraavassa pääluvussa arvioin tarkemmin nyt esitellyn aineiston hedelmällisimpiä näytteitä.

2.3 Ohjelmien tarkastelun eteneminen

Kuvamateriaalini tarkastelun perusteella on pääluvussa kolme tarkoitus syntyä alle-viivaava kuvailu siitä, miten väittämäni rosojournalismin tunnistaa ruudusta. Saadakseni asiani esiin, pyrin poimimaan laajasta materiaalistani ääriesimerkkejä. Tarkkailun yhteydessä yritän selittää itselleni ja lukijalle, kuinka osoittamani esimerkit poikkeavat perinteiseksi mielletystä televisiotoimittamisesta.

Tutkimukseni lukeutuu laadulliseen tutkimukseen, mutta näin toteutettuna sitä voitaneen kutsua kuvailevaksi ja arvioivaksi lähiluvuksi.

Monet kielenkäyttöä ja ylipäättään televisioesiintymistä koskevista konventioista ovat kirjoittamattomia totuuksia, tottumuksia, jotka siirtyvät perimätietona toimittajasukupolvelta toiselle. Koska kuitenkin pyrin ohjelmamateriaalini kuvailussa viittaamaan tottumuksiin ja tapoihin, joita vastaan arvelen rosojournalistien toimivan, tarvitsen toimintatavoista kertovia lähteitä.

Nojaan televisioesiintymistä koskevista tottumuksista puhuessani [omien käsitysteni lisäksi] muutamiin alan perusoppaisiin. Niihin on työn säännöiksi koottu enimmäkseen käytännön itsestäänselvyyksiä (Rentola 1983: 11). Löytämisiä opuksissa on rinnakkain kotimaisia lähinnä lehtimiehille suunnattuja ohjeita ja angloamerikkalaisia televisiotyön oppaita. Kirjojen julkaisuajankohdat vaihtelevat 1970-luvulta 1990-luvulle, mutta katson niiden antavan riittävät puitteet hahmottaa vallinneita käsityksiä perinteisistä tekemisen tavoista.

Pitäytyäkseni perusteissa valikoin teoksista omavaltaisesti tutulta vaikuttavia neuvoja ja luen noita opuksia suomalaisen televisiokuluttajan, journalistiikan opiskelijan ja toimittajan silmin – eli poimin mielestäni kulttuurillemme tutut määritelmät. Jää lukijan punnittavaksi, kuinka paljon tuleviin tulkintoihini on uskomisen, menetelmä kun on kieltämättä melko kotitekoinen. Mutta tavoite ei olekaan oikea vaan uskottavasti perusteltu tulkinta.

Suoritan videoaineiston tarkastelun kolmessa vaiheessa. *Aluksi* kiinnitän huomiota toimittajien ulosantiin. Nuohoan materiaalin etsien vastauksia ja esimerkkejä kysymyksiin, minkälaista puhetyyliä ja kielenkäyttöä sekä millaista esiintymistä ja käytöstä ohjelmissa esiintyy. *Toinen vaihe* on aineiston visuaalisen ilmeen ja ylipäätään teknisen toteutuksen kuvaileminen. Haen vastauksia ja esimerkkejä kysymyksiin, millaista kameratyöskentelyä ja leikkausta on havaittavissa sekä minkälaiset puitteet, grafiikat ja ääniominaisuudet näytteillä on. *Kolmanneksi* tarkkailen, miten tv-toimittajat väittämäni rosojournalismia toimittavat. Käyn läpi, mitä teemoja esimerkkiohjelmiin on valittu käsiteltäviksi, ja arvioin millä lailla noita teemoja käsitellään, mikä on toimittajan osallisuus ja haastattelutyylit. Yritän näin erottaa käytettäviä toimituksellisia tapoja.

3 ROSOJOURNALISMIA RUUDUSSA

3.1 Toimittajan persoona

3.1.1 Minkälaisia puhetapoja?

Materiaalissani toimittajat käyttävät lukuisia puhetapoja epäasiallisesta yliasialliseen. Rekisteri vaihtelee sekä tilanteen mukaan että tilanteesta riippumatta. Lähes kaikille puhujille ominainen piirre on kuitenkin spontaanisti virtaava puhekieli.

Näytteissäni toimijoiden *sanavalinnat* voivat olla varsin *omintakeisia*. Raportoidessaan tilannetta festivaalialueen pusikosta toimittaja (Moon 1) kertoo, että ”jengi rötävää täällä”. Ohjelman alkujuonnossa reportteri (emt.) väittää olevansa matkalla tapahtumapaikalle allaan olevalla tietyömaakoneella, jota hän nimittää ”lahnaksi”. Maatilan oloihin tutustuva toimittaja (Pop 1) sanoo ulkokuussin tyhjentämisen olevan ”ekstriimii” ja huudahtaa traktorilla ajaessaan ”rock’n’roll!”.

Yorke (1990: 48) kehottaa toimittajia yleiseen ymmärrettävyyteen, mikä hänen mielestään saavutetaan selkeillä ja yksinkertaisilla ilmaisuilla. Arvelen, että yksi syy roson tekijöiden erikoisiin sanavalintoihin saattaa olla toimittajien pyrkimys yksinkertaistaa asioita katsojille ja itselleen suorastaan liioitellun paljon. Terässulattamoa käsittelevässä ohjelmassa (Moon 2) toimittaja välttelee asianmukaisia nimityksiä kutsumalla sulattamon sammioita ”mukeiksi” ja käsittelyyn kuuluvaa kuonaa ”skeidaksi”. Tilanteessa syntyy toki vaikutelma aidosta hämmästelystä, mutta valitettavasti myös taustatyön heikkoudesta.

Ehkä selkeimpiä omaleimaisen puheenparren käyttäjiä on ATV:n toimittajahahmo Kaarle Kimpulainen. Hänen ulosannissaan yhdistyvät vanhan ajan radiokuuluttajalta kuulostava äänensävy ja *huippuasiallinen artikulointi*, joka yhdistettynä huoliteltuun ulkoasuun luo varsin konservatiivisen vaikutelman. Miehen pitkiä kirjakielenkuuloisia lauserakenteita värittää monenkirjava sanavarasto. Ikään kuin stt:läisessä muotissa tarjoillaan äkkiväärää. Kiinnitän huomiota Kimpulaiseen, koska hänen puhetapansa esimerkeissä ryöppyää erikoisia ilmaisuja alati eikä vain ajoittain kuten muilla materiaalini toimittajilla. Autonäyttelystä mies raportoi seuraavin sanankääntein:

Haloo kaikki vaivaiset, lonkkavikaiset tai muuten polvensa pauhineet. Mikäli tekee mieli saada elintilaa autosta poistuttaessa niin voin todeta, että tässä [...] on [...] nikamaongelmaisille se ihan kaikki. Kiesiin nimittäin pääsee vaikka lavakärryllä, sen verran isoiksi on etuovet venytetty. Takamatkustajien olosuhteethan eivät koskaan ole näissä pienemmissä Fordeissa ole olleet sitä kaikkein näteintä kauraa, joten kiinnittäkäämme huomiomme siihen mitä kuljettajalle tarjoillaan. Nopea pikais-tuma kangasverhoiltuun penkkiin ainakin antaa viitteitä siitä, että selästä pidetään huolta [...].Ergonomia Fordilla on [...] astetta vakuuttavampi kuin näissä erilaisissa japanilaisissa riisi-kiuluissa. (Atv 1.)

Rosotoimittajiksi kutsumani eivät välttämättä saata lauseitaan Kimpulaisen lailla loppuun. Villeimmillään sanailu on rönsyävää puhekieleltä, jonka seassa kuuluu ulkopuoliselle vaikeasti avautuvia *slangi-ilmaisuja*. Retoriikka siis sulkee kohderyhmään kuulumattoman ja jopa siihen kuuluvan katsojan ulos. Vaikka keskustelunomaisuus mielletään tv-toimittajien puheelle sopivaksi, arkikielen ja slangin välistä ohutta rajaa ei ole syytä ylittää (Yorke 1990: 50). Jos raja ylitetään, katsojalta vaaditaan jo nuorisokielellä tuntemusta, kuten tapauksessa (Moon 3), jossa haastateltavan kerrottua voitavansa hyvin haastattelijä kysyy ”eli siis lyhyesti sanottuna taki bösis?”. ”Taaki pössis ehdottomasti”, vastaa jututettu. Samassa konserttireportaasissa toimittaja arvioi kohtaamiaan hiphop-muusikoita sanoin ”Kela mitä spedei!”. Moinen eksklusiivinen kielenkäyttö lienee parasta journalismia kuluttajakunnalleen tai oletetulle kohderyhmälle, koska he pystyvät lukemaan viestejä parhaiten. Huovilan (2001: 119) mukaan joukkoviestintäkielen kuitenkin pitäisi välttää muoti-ilmaisuja, mikä ei tietenkään pidä täysin paikkaansa, jos puhutaan juuri kohdeyleisölle.

Keskisuomalaisen korviini *pääkaupunkilaiselta vaikuttava nuotti* kuuluu ohjelmissa usein, esimerkiksi haastattelijan (Pop 2) tiedustellessa rullalautailijapojalta ”voisitsä lainaa mulle pipoa?” tai toimittajien (Moon 3) todetessa konserttiin jonottavista, että ”puistoalueelle menee jengi ku siimaa”. Ohjelmien puheet viittaavat kaupunkikulttuuriin myös reportterin (Pop 1) arvellessa, että maatilalla kohdattu hevonen ”aisti mun urbaanin hengen”, ja ruokaohjelman (Moon 4) toimittaja kertoo ”vetävänsä ruuan päihinsä kuten jengi sanoo maaseudulla”.

Vaikka kyseessä on toimitettuja ohjelmia, paikoitellen esiintyjien puhe on pelkkää *suunsoittoa*. MoonTV:n Musta Pippuri -ruokaohjelman (emt.) vetäjät markkinoivat itsekirjoittamaansa kirjaa:

Jos kirjan takakannes on tämännäkösiä häijyi paskiaisii. Bai it! [...] Puhutaan äpäralaifstailista ja myös maailman parhaista resepteistä.[...] Hölmö pössis jota me koko ajan heitetään saa ihmiset hyvälle tuulelle. [Toimittaja kehottaa katsojia osallistumaan kilpailuun reseptillä ja lupaa lähettää voittajalle keittokirjan] koska me ollaan sun bestiksiä ja me ollaan kamuja ja kamut jeesaa frendii ku on hätä.

Kohotettuaan keskiolutpullolla maljan ja saatettuaan naurunsekaisen mainospuheensa loppuun toimittaja esittää kameraa kohti katsojalle uhkauksen: ”Jos sä et oo manantaaamuna kirjakaupassa, ni mä tuun leipoo sua!” Puhuja ”pälpättää”, vaikka Yorken (1990: 80) mielestä se ei ole kunnan tv-toimittajalle sopivaa. Ruokaohjelman vetäjän äänensävy on melkoisen ironinen, hän siis suorastaan naljailee oletetulle katsojaryhmälleen ja sen puhetavoille. Huovilan (2001: 119) perusteella moinen puheenparsi on varsin perusteltua, sillä paras ja sopivin kieli riippuu lopulta vastaanottajaryhmästä.

Kirosanoja toimittajat käyttävät, löytämissäni harvoissa tapauksissa, käsiteltävän asian synonyymeina tai sanomisia voimistavina ilmaisuina, eivät siis varsinaisesti sadattelumielessä. Esimerkiksi toimittaja (Moon 5) kertoo vieneensä haastateltavansa nykytaiteen museoon: ”Käytiin [...] Kalervo Palsan näyttelyssä katsomassa perse-reikiä ja munia. Oli pojat ihmeissään.” Toinen reporteri (Moon 3) kertoo jututettavalleen, että ”on [toimittajakollegan kanssa tapahtuma-alueella] aiheutettu pahennusta ihan saatanasti”. Ruma sana saattaa lipsahtaa myös äkillisissä reaktioissa: kun ruokaohjelman (Moon 4) tekijöillä kiehuu kerma yli, naurunhyrskkeen keskeltä kuuluu ”Vitun rätti!” ja ”Meni keitokset ihan vituiks!”.

Katsomissani ohjelmissa myös englanninkielisille haastateltaville tehdyt kysymykset saattoivat sisältää voimasanoja. Huonosta palautteesta kysyvä haastattelija tiedustelee ”have you got lot of shit from religious fanatics?”. Ulkomaalaisvieraiden kielitaitoa tentataan ”do you speak a lot of Finnish or is it just terve and vittu?”. Ja kirosana liittyy myös humalatilan kuvailuun ”people are already fucked up so dance pop in festivals is cool?”. (Moon 1.)

Ennakkokäsitykseni mukaan rosojournalistit eivät välttä kirolua ja suorastaan nauttivat sensuurin olemattomuudesta. Käsitykseni lienee ollut jokseenkin väärä, sillä aineistoni tarjoaa todisteita moisesta vähän – ja tapauksissa ovat asialla samat harvat

toimittajat useamman kerran. Etukäteisluloni arvelen johtuneen aiemmin näkemistäni yksittäisistä ääritapauksista.

Kirosanojakin harvemmassa on solvaaminen tai haistattelu. Ainoissa löytämissäni esimerkeissä toimittaja (Moon 1) toivoo, että ”[rock-yhtye] Rammsteinin paskanaamat saavat saksankielellä aikaiseksi” ja toinen lähettää makasiinin (Moon 5) alkujoukon terveisiä varkaalle: ”Kiitos vaan muute sille joka pöllit autosta meikäläisen takin. Koitahan pitää hyvänä. [...] joten haista vittu!” Moisten kaapelikanavalla esitettyjen ruokottomuuksien vastapainoksi TV1:n Popkomissiossa (Pop 2) toimittajan pari kertaa lausuma verbi ”vituttaa” on piipattu kuulumattomiin.

Hävyttömiä sanoja kielenkäytössä esiintyy pariin otteeseen toimittajien puhuessa *seksuaalisuudesta*. Eräs reportteri (Moon 3) toteaa tilaisuuden esiintyjällä Shakiralla olevan ”aika hyvä perse” ja hetkeä myöhemmin kehottaa haastattelemaansa naista heiluttamaan ”persettä oikein kunnolla”. Samassa ohjelmassa [arviolta 25-vuotias] miesreportteri ilmaisee olevansa hyvillään tilaisuuden teinityttöpainotteisesta yleisöstä: ”Sedän mieltä lämmittää. Meil on [...] tänään [...] aika paljon rakkautta jaossa, kaikilla on hyvä mieli ja lyhyet hameet.” Seksuaalisväritteistä small talkia toimittaja (Moon 1) viljelee myös tiedustelemalla kohtaamaltaan naiskollegalta tämän unelmapeniksestä. Katsojapalautetta lukiessa toinen toimittaja (Moon 6) hieroo rivonnäköisesti lehdetöntä jukkapalmua ja muotiohjelman (Moon 7) vetäjä puhuu ampumaradan laukauksista vihjailevaan sävyyn. MoonTV:n aikuisviihdettä käsittelevä makasiiniohjelma Pornostara (Moon 9) sisältää paljon puhetta ”pimpeistä” ja ”herkkumutteista”. En kuitenkaan katso ohjelman muulla tavoin edustavan rosojournalismia, enkä halua käsitellä työssäni kaapelikanavien ilmaispornosta lähivuosina käytyä keskustelua.

Rosojournalisteiksi väittämani televisioesiintyjät *pyrkivät* koko materiaalini perusteella yleensä *asialliseen* ilmaisuun. He siis pitkälti [vaikka eivät ehkä tietoisesti] noudattavat suositusta siitä, että ”slangin ja huolimattoman puhekielen liiallista [...] käyttöä on kartettava”. Yleisradio antoi tuon suosituksen Ohjelmatoiminnan säännöstössään 1972 (Yle 1: 35). Vuonna 1992 päivitetystä säännöstöstä (Yle 2) ohjetta ei tosin enää ole, mutta uskon vanhan tottumuksen vielä ohjaavan katsojien, ja tekijöiden, käsityksiä sopivuuden rajoista. Yorke (1990: 48) vielä varoittaa reportterin epä-

onnistuvan tehtävässään, jos hänen tuotoksensa ei ole tavallisten ihmisten ymmärrettävissä.

Yleisvaikutelmani mukaan rosojournalistit siis pyrkivät asiatyyliin. Pyrkimys ontuu esimerkiksi silloin, kun parikymppinen toimittaja aloittaa haastattelun teitittelemällä mutta jo seuraavassa virkkeessä alkaa sinutella ja pian taas palaa teitittelyyn (Moon 10). Myös väärinlausutut sanonnat syövät mielestäni uskottavuutta, kuten tapauksessa, jossa toimittaja (emt.) spiikkaa haastattelunsa alussa, että ”Lahden mäkipoukassa hypätään kesät talvet pääskytysten”. Epäonnistuneet puheet ja epäröinti pilaa muuten sujuvan esiintymisen ja saattavat viedä uskottavuuden, Yorke (1995: 114) muistuttaa. En kiellä, etteivätkö toimittajatkin olisi erehtyväisiä. Korostan huomioivani takeltelut siksi, että ne on jätetty näkyviin ja kuuluviin, ja koska niitä esiintyy tottumaani verrattuna paljon. Rosotoimittajien kieli on kuitenkin yleensä selkeää ja hyvää puhekieltä – tuskin kovin moni perinteisistäkään toimittajista välttyy työsään lapsuksilta. Roson tekijöiden kielen selkeydestä esimerkeiksi käyvät monet ATV:n haastattelut ja esimerkiksi Tuomas Enbusken insertit. Ääntämys ja tilanne saattavat toki olla mitä vain.

Vaikka rosojournalistien ilmaisu olisi selkeää, perinteisestä toimittajan puheesta ei ehkä voida puhua, sillä raportoinnin *objektiivisuus horjuu* ironisten toteamusten ja sopimattomienkin mölätysten voimasta. Erään haastattelun kuvauspaikaksi on osoittautunut ravintolan keittiö, jota toimittaja nimittää jutun (Atv 2) alussa irvailen ”kaiken kauneuden ja esteettisyyden huipentumaksi”. Koulujen alkamista käsittelevässä jutussa (Pop 3) reporteri toteaa, että ”ollaani tullut tänne neuroosien alkulähteille eli yläasteelle”. Okkosen (1974: 153) mielestä ”näsäily” ei kuitenkaan toimittajan suuhun kuulu. Ja pitäisipä ainakin virallisen joukkoviestintäkielen välttää adjektiivijakin (Huovila 2001: 119).

Heti kuvamateriaalin ensimmäisen katsomiskerran jälkeen voin todeta, että tavanomaisia elementtejä roso-ohjelmat sisältävät yllin kyllin. Tarkoitukseni näissä arvioivissa kuvailuissa on nostaa esiin muun muassa muodollisia erityispiirteitä, esimerkiksi toimittajien poikkeavaa kielellistä rentoutta. Havainnointi edes näppituntumalta tuntuu kuitenkin ajoittain vaikealta, sillä olen tutkimusaineistoni lisäksi altistunut tarkkailemani tyylin edustajille myös katsellessani televisiota ajanvietteenä.

Tunnusmerkeistä osa on muuttunut itselleni jo niin itsestäänselvyyksiksi, että piirteitä on hankala erottaa ja eritellä.

Rohkenen varovasti yleistää, että huoleton kielenkäyttö ei roson tekijöiden suussa juurikaan katso asiayhteyttä. Puheen epäselvyys ja käsiteltävä aihe eivät siis välttämättä ole missään suhteessa. Yksi tärkeä edellytys rosoilmiön olemassaololle taitaa olla se, että minkä tahansa tyyppisiä toimitettuja ohjelmia on mahdollista toteuttaa havaitsemillani tavoilla. Tutkimusaineisto ei tuota journalististen ohjelmien täyttä kirjoa kata, siis palaan roson yleispätevyyteen tuonnempana.

Haluan asiattomasta kielestä puhuttaessa alleviivata, että musiikkitapahtumia käsittelevistä ohjelmanäytteistä kohoavat tämän alaluvun viltimmät esimerkit. Festivaaleilla nautintoaineet ovat niin toimittajien kuin jututettavien ulottuvilla ja kuuluvat tilaisuuden luonteeseen, minkä vaikutus ei voi olla näkymättä tv-ruudussa. MoonTV:n ohjelmapäällikkö Markku Mastomäki (2003) sanoo kanavan filosofian olevan ”mennä sinne missä tapahtuu”. Siispä hän toteaa humalatoimittamisesta, että ”se on hyvin aito raportti siitä, mitä todella tapahtuu – se ei olisi aito ilman alkoholia”. Päihteiden merkitykseen ilmiölle palaan myöhemmin.

Vaikka kielenkäyttö on aineistossa odottamaani siistimpää, ennakkokäsitys sensuurin olemattomuudesta ei ole täysin tuulesta temmattu. MoonTV:n Mastomäki (emt.) kertoo, että

ei ole mitään varsinaista sensuuria vaan hyvä maku, josta voi olla montaa mieltä. Ja moraalit eli etupäässä minun moraalin. Mitä minä kehtaan näyttää.

Pyrittekö tietoisesti ravistelemaan jotain normeja?

Ei. Kenen normeista nyt sit puhutaan? Tietysti minun arvomailmani on jo erilainen kuin monilla. Ja kun sen arvomaailman tuo näkyville niin se jo ravistelee.

ATV:n entinen päätoimittaja Jussi Halli (2003) kuvailee heidän sensuurikäytäntöään niin, että toimituksen johto luotti toimittajien tietävän, ”mitä rajoja ei pidä ylittää”.

Itseironia on rosoisesti toimitetuissa ohjelmissa läsnä joko rivien välissä tai aivan etualalla. Kun toimittaja (Moon 1) puhuttelee katsojia sanomalla ”toivottavasti teille

maistuu teevee, sillä tämä ohjelma jatkuu vielä, valitan”, on selvää, ettei asenne ole se ryppyotsaisin.

Yleisenä havaintonani totean, että vaikka toimittajien puheiden varsinainen sisältö kuulostaisi ainakin litteroituna melko perinteiseltä, silti heidän äänenpainoistaan ja puheen nuotista mielestäni kuulee, että asialla ovat vähemmän ammattimaiset tai ainakin erilaiset tekijät. Tästä päästään ulosantiosioon.

3.1.2 Millaista esiintymistä ja käytöstä?

Aineistoni toimittajat näkyvät itse ruudussa melkein joka tilanteessa, juttu- ja ohjelmatyypistä riippumatta. Siksi ei riitä, että kuvailen kuuntelemaani roson tekijöiden kielenkäyttöä ja puheenparsia, kuten edellä, vaan kuvailen nyt myös heidän esiintymistään. Okkonen (1974: 153) ehdottaa kirjassaan Toimittajan työ 1, että ”keskusteluilmapiiriä” toimittaja voi luoda ”kohtuullisella, ei pikkutarkalla etiketin noudattamisella”. Ennakkokäsitykseni mukaan rosotoimittajat eivät kuitenkaan kulje varsinaisesti käytösoppaat kainalossa.

Olen edellisessä alaluvussa 3.1.1 kertonut rosotoimittajien kielellisen ilmaisun olevan monenkirjavaa. Ulosannin sävy ei silti synny pelkistä sanavalinnoista, yleisvaikutelmaan vaikuttaa myös paljolti *äänenkäyttö*. Materiaalini toimittajilla puheen sisältö on monesti sana sanalta varsin pätevää, ääntämisen sujuvuus kuitenkin vaikuttaa kokonaisvaikutelmaan.

Yleisradion nykyisessä Ohjelmatoiminnan säännöstössä (Yle 2) ei enää anneta erillisiä suosituksia puheeseen liittyen. Asiatyylillä on toki yhä suotavaa, mutta vaatimuksia ilmaisukyvyistä ei esiintyjille ole asetettu. Säännöstön 1970-luvun alussa kirjoitettu versio (Yle 1) vielä ilmoitti vaikeasti puhevikaisen henkilön esiintymisen epäsuotavaksi, ellei tämä satu olemaan ole ainut saatavilla oleva asiantuntija. Myös brittiläinen Ivor Yorke (1990: 42) on vielä kymmenisen vuotta sitten kirjoittanut, että television katsojat tulisi säästää pahimmilta puhevioilta. En ole valmis allekirjoittamaan moista ohjetta. Itse kannatan monimuotoisuutta, selkeyden rajoissa, joten en tartu tähän näkökulmaan. On toisarvoista, että muutamilla aineistoni toimittajilla on huomattava s- tai r-vika.

Harvinaisen esimerkin rosotoimittajan *arkuudesta* tarjoaa ATV:n naistoimittaja (Atv 3), joka pyrkii haastattelussa mahdollisimman asialliseen kieleen. Yrityksen lopputulos kuulostaa kovin jäykältä, sillä teksti ei kerrassaan taivu toimittajan suuhun. ”Vai paksut lautaset”, hän naurahtaa teennäisen kuuloisesti kommentoidessaan hotellinjohtajan vakoilukertomuksia ja jatkaa: ”Jos nykyään joku yrittäisi moista, tulisi leimatuksi aika tirkistelynhaluiseksi.” Tilanteen vaivaantunutta sointia on vaikea välittää tekstiin. Toimittajan henki ja sylki ovat kuitenkin loppumaisillaan ja toteamus kuulostaa enemmän jännittyneen harrastajanäyttelijän repliikiltä kuin luontevalta keskustelun osalta. Kuten Yorke (1995: 114) toteaa, jäykkyys ja kuivan suun maiskauttelu kielivät ramppikuumeesta – oli esiintyjällä sitä tai ei.

Kyseinen tapaus on materiaalini puitteissa varsin poikkeava, sillä havaintojeni mukaan rosojournalistit harrastavat esiintyessään varsin *spontaaneja kiekauksia*.

Toimittajien seuratussa [mm. alusvaatemallina tunnetun] Janina Frostellin pukeutumisesta t-paitaan, miesreportteri antaa ilmeisen innostuksensa purkautua äänekkäänä ulvahduksena (Moon 3). Hetkeä myöhemmin samat toimittajat ovat jututtamassa musiikkia, kun ilmeisesti heille tuttu mies kävelee kuvaan keskelle tilannetta. Toimittajat alkavat nauraa, kiljua riemusta ja halailla miehiä kesken puheidensa – katson reaktion muistuttavan tuttavien kohtaamista baarissa. Tässä ei siis toteudu Okkosen (1974: 151) muistutus siitä, ettei haastattelun pitäisi ainakaan toimittajan näkökulmasta olla tutustumistilaisuus.

Televisiotyön oppikirjat rohkaisevat kameran edessä esiintyviä luonnolliseen ja persoonalliseen ilmaisuun. Kirjat kuitenkin muistuttavat, että tv-toimittajan täytyy pitää puheäänensä voimakkuus ja korkeus suhteellisen yhdenmukaisena. Puheen sanomaa ei tulisi painottaa äänenvoimakkuutta korottamalla vaan selkein sanavalinnoin ja tempon vaihteluin. (Wurtzel & Acker 1989: 497; Yorke 1995: 114.) Ohje saattaa olla kankea, mutta kehotus tulee selväksi: *mölyäminen* ei ole suotavaa.

Aineistoni rosotoimittajista pahinta meteliä pitää festivaalilta raportoiva Matu (Moon 1). Mies kailottaa kaiken sanottavansa täysin palkein ja koko ajan liioitellun känättävällä, nasaalilla äänellä. Ääni kuulostaa lisäksi aivan siltä, kuin puhujan nielussa olisi runsaasti nielaisematonta limaa.

[kävelee tapahtumakentän väkijoukossa]
 Täällähän on ryhmää ku jossain markkinoilla perkele.
 [kohtaa itsekseen örisevän, lakkipäisen nuorukaisen]
 Sulla on tällane helvetin kiiltävä hattu. Ootsä kuningas tai jota-
 ii? [sekava mies mumisee olevansa ”lähinnä mestari”]
 Minkä alan mestarii? [leikkaus seuraavaan jututettavaan nuorukaiseen, jolt a toimittaja tiedustelee yhä tarpeettomasti huutaen]
 Onks tää haus Kempaa ku ircissä? Onks tää haus Kempaa ku stikkaus?
 [saatuaan kysymyksiinsä kieltävät vastaukset toimittaja räähäisee]
 Hyvä! Ei ookkaa! [ja kävelee pois]

Samainen reportteri on esimerkki varsin persoonallisesta *elehdinnästä* ja ilmeilystä kameran edessä: mies työntää mikrofonin lähes haastateltavan suuhun, kameran zoomattua jututettavan lähikuvaan toimittaja työntää poskensa melkein jututettavan poskea vasten omat kasvot kameraan päin ja vastauksen ajan pälyilee silmillään ympärilleen. Huutaessaan kysymyksen ”minkä alan mestari” naama väännyksissä toimittaja ei siirrä päätään vaan pitää poskensa haastateltavaa vasten. Sama kuvio toistuu miehen kaikkien haastattelujen kohdalla. Katson toimittajan kyseenalaistavan toiminnallaan Okkosen (1974: 153) neuvon siitä, että haastattelutilanteen keskipiste ja ehdoton päähenkilö on haastateltava. Myös Yorcken (1990: 80) mielestä tv:n katsojat ovat kiinnostuneempia jututettavan henkilön vastauksista kuin toimittajan kysymyksistä. Noita ohjeita rikkovat lukuisat persoonakeskeisen aineistoni toimittajista, mutta äskeinen esimerkki lienee esimerkeistä kärkevimpiä. Ylipäätään uskon, että katsojat seuraavat ”tähtitoimittajia” ja nimenomaan arvaamattomiksi tiedettyjä roso-toimittajia vähintään yhtä paljon heidän itsensä kuin juttujensa kohteiden takia.

Ravintolateltaan saavuttuaan Matu pälyilee levottomasti ympäriinsä, toikkaroi kuin pyörryksissä ja jokeltaa itsekseen jotain käsittämätöntä. Pohdin, onko kyseinen käytös tarkoituksellista koheltamista vai onko ohjelmaan leikkausvaiheessa yksinkertaisesti jätetty näkyviin kohta, jossa mies etsii katseellaan seuraavaa kohdettaan. Oli totuus kumpi hyvänsä, tulkitsen festivaaliohjelmien toimittajien tekevän käytöksellään pilkkaa humalaisista kohteistaan.

Käytös voi siis olla äärimmillään silkkaa sekoilua. Katson silti voivani väittää, että rosotoimittajien *liikkeet* ja *kehonkieli* ovat ylipäätään vapaampia kuin muilla televisiotoimittajilla myös festivaaleja arkisemmissä yhteyksissä. Kun kadun toiselta puolen kuvattu toimittaja tekee jutun (Atv 4) alkuspiikin tutustuttavan erikoismyymälän edustalla, hän tepastelee paikoillaan asentoa hakien kuin huomattavan vessahädän kourissa. Tietotekniikan erikoisohjelmassa (Atv 5) naishaastattelija nostelee itseään

päkiöittänsä varaan aina puhuessaan – ylimääräinen liikehdintä korostuu, koska kamera seuraa naista jututettavaa enemmän. Ajankohtaishaastattelua (Atv 6) tekevä miestoimittaja heiluu kuvan reunalla kuin kumoon horjahtamaisillaan koko keskustelun ajan. Heilumisen lisäksi miehen mikrofonia pitelevä käsi tekee hämmentävää liikettä näkyvästi haastateltavan edessä. Noiden pakonomaisten liikkeiden arvelen liittyvän jotenkin toimijoiden tottumattomuuteen televisioesiintyjinä. Joka tapauksessa Wainwright (1972: 207) oppikirjassaan toivoo tv-toimittajan edes varoittavan kameramiestä, jos on aikeissa heilua dramaattisesti. Kuvan ollessa tiiviisti rajattu toimittajan pitäisi rajoittaa kaikkea ylimääräistä liikkumista (Zettl 1984: 448).

Näytteitä arvaamattomista liikesarjoista riittää. Museoon tutustuvalla reporterilla (Moon 10) on suu täynnä karamelleja, joten hän tervehtii kameraa, ja katsojaa, vilkuttamalla puoliksi syömällään makeisella. Toinen toimittaja (Atv 7) kuittaa alkujouontonsa päättyneeksi pyörittämällä mikrofoniaan aivan kameran linssin edessä ja yrmistämällä kasvojaan. Kun jääkiekkoilijaa haastatteleva esiintyjä (Moon 10) on esittelemässä urheilijaa kameralle sanoin ”haastattelussamme on pelaaja numero...”, hän unohtaa tuon numeron. Mies ei kuitenkaan unohduksestaan hämmenny, eikä tilannetta kuvata uusiksi, vaan toimittaja loikkaa jääkiekkoilijan selkäpuolelle tarkastamaan numeron ja jatkaa puhetta. Samanlaista rentoutta nähdään myös kuntoilumakasiinissa (Atv 8), jonka toiselle vetäjälle varhaiseen aamuun sijoittuva kuvausaika lienee liikaa. Niinpä haastattelun ajan nuorukainen torkkuu verryttelypatjalla lattialla istuvan kollegansa ja tämän jututtaman henkilön takana.

Ilmeilyä harrastaa HEE:n naisreportteri, jonka olemukseen kuuluu jonkinlainen teinityttömäisyys. Hän muljauttelee silmiään pöyrityksestä, nyrpistelee koppavan oloisena nenäänsä ja jatkuvasti pyörittelee sormilla hiuksiaan. Samaisen toimittajan tapoihin kuuluu huudahdella ihmetyksestä ”Vitsi!” ja liittää usein spiikkinsä loppuun ”...ehkä”. Kyseinen tyyli tuo runsaine tilkesanoineen mieleeni pilkkanimityksen niinku-journalismi (Kuutti & Puro 1998: 116), jota kyseinen reporteri luultavasti lähinnä parodioi. *Ilmeilyä* harrastaa myös Popkomission miesreportteri, joka osallistuvissa jutuissaan pitää katsojan mukana tuntemuksissaan vilkaisemalla usein kameraan milloin ulkokuussin sisällölle irvistäen, milloin musikaalin äänenavauksessa häpeillen. (Pop 1, 4.)

Uskon voivani sanoa lähteeseen nojaamatta, että yleensä toimittajien odotetaan käyttäytyvän hyvin. Uskallan myös epäillä, ettei samaa välttämättä odoteta rosojournalisteilta. Esimerkkejä *huonoista käytöstavoista* nimittäin riittää: eräs toimittaja spiikkaa ohjelman (Moon 1) alun suu täynnä sämpylää, toisen ohjelman reportteri (Moon 10) löhöilee museossa tuolissa, johon ei saisi lainkaan istua, ja kolmas piirtää nukkuvalla kollegalleen tussilla viikset (emt.). Hyväuskoiselle ulkomaalaiselle haastateltavalle opetetaan muka suomalainen maljankohottamisfraasi ”Nyytit!” ja nauretaan vahingoniloisesti (Moon 3). Sopimattomaksi käytökseksi katson myös sen, kun toimittajan tuttava heittää reportterin niin sanotusti niskalenkillä maahan ja toimittaja kostaa tempun rusementalla tuon tuttavansa sukuelimiä farkkujen läpi (emt.).

Aivan kuten puheenparsillaan, myös käytöksellään rosotoimittajat *viittaavat* toisinaan *seksuaalisuuteen*. Alusvaatemallille hihkumisen lisäksi miesreportterit (emt.) viestivät ilmeillään ihailevansa myös viulisti Linda Lampeniusta, sillä kun Lampenius kertoo avonaisen kaula-aukkonsa näkymien olevan toimivan korsetin ansiota, miestoimittaja kumartuu irستاasti virnistäen kohti kameraa ja tirskuu ”Niinpä niin!”. Hetkeä myöhemmin MoonTV:n miestoimittaja kaappaa syliinsä ATV:n nais-toimittajan, käskee tämän nojata pöytään ja ”keikuttaa persettä”. Aiemmin kuvailemani miesreportteri (Moon 1), jonka tapana on painaa poskensa haastateltavan kasvoihin, hivuttautuu erästä haastateltavaansa [miestä] kohti ja lopulta suutelee tätä. Suoranainen lähentely-yritys nähdään, kun äskeisen toimittajan haastattellessa naispuolista muusikkoa toinen toimittaja hiipii naisen taakse ja alkaa kähmiä häntä.

Huono käyttäytyminen ja rivot ilmeilyt vaikuttavat varsin spontaaneilta, eivätkä materiaalini toimijat karta tilanteen tullen *pelleilyä*. Rosojournalismiksi uskomani ohjelma-aineisto sisältää jonkin verran puhtaasti toimittajien omaksi viihdykkeekseen harjoittamaa hupailua. Kuten aiemmista kuvailuista voi päätellä, ilakoiva riehuminen on rock-tapahtumissa ylimmillään, ja noista tapahtumista raportoi nimenomaan MoonTV:n väki.

Toimittaja aloittaa raportointinsa Helsingin Kaivopuiston kansanjuhlasta laulamalla

Kopioo kopioo, mie en oo kopioo.
Vaikka oonkin runsaanlainen, britni spiers on erilainen.

Mies katsoo kameraan, nauraa ja tekee tanssiliikkeitä. Vasta performanssin jälkeen on vuorossa paikan ja aiheen esittely. (Moon 3.) Hetkeä myöhemmin kollegan teh-

dessä haastattelua sama toimittaja liikuskelee kuvan taka-alalla. Hän vilkuttelee ja huikkailee kameralle, mikä tuo mieleeni lapset, joita voi nähdä hyppimässä minkä tahansa väkijoukossa tehdyn haastattelun taustalla. Toimittaja kulkee useaan otteeseen haastattelijan ja haastateltavan takaa ja on huomaavinaan kameran sattumalta kuin jonkun tuttavansa ja alkaa vilkutella. Mies myös tekee ”iskueleitä” kuin naiselle baarissa. Pidän moista käytöstä huomionarvoisena, koska en ole ennen nähnyt toimittajan pilailumielessä häiriköivän kollegansa työtä ja samalla omaa ohjelmaansa.

Pelleilylinja jatkuu MoonTV:n festivaaliohjelmassa, jossa toimittajat säntäilevät ympäri kenttää kädet levällään ”lentokoneina” ja reportteri innostuu tulennielijän esitystä katsoessaan niin, että kääntyy naama peruslukemilla kohti kameraa, sytyttää tupakansytyttimeensä liekin ja alkaa tanssahdella. (Moon 1.) Eräs saman ohjelman toimittajista näkee mutaisessa maassa kieriskelemässä miehen, jolla on yllään pelkät uimahousut. Toimittaja saa jostain käsiinsä rumpukapulat ja alkaa soittaa niillä mutaisen miehen pakaroita.

Lahden Muotoiluinstituuttiin tutustuvat reportterit haluavat eläytyä taiteelliseen ilmapiiriin, niinpä yksi vääntelelee muovailuvahasta silmälasit ja liiskaa ne otsalleen toisen venytellessä poskiaan paineilmalla käsityötyöverstaalla. (Moon 10.)

Televisiossa esiintyessä *ulkomuodolla* on väliä. Katsoja ei voi olla huomaamatta, jos toimittaja näyttää juuri sängystä nousseelta. Tv-esiintyjille, ja sitä myötä tv-toimittajille, suositellaan tilanteen mukaisesti asiallista pukeutumista. Asu ei saisi olla liian huomiota herättävä, paitsi ehkä juuri nuorille katsojille suunnatuissa ohjelmissa (Wurtzel & Acker 1989: 499; Yorke 1990: 38). Katson aineistoni tekijöiden pukeutuvan asiallisesti ohjelmien tyyliin nähden. Popkomission reportteri laittautuu tutustumispaikkojensa mukaan, esimerkiksi rullalautailukilpailuihin osallistuessaan hän marssii nuorisoliikkeeseen pyytämään oikeanlaista t-paitaa sponsorilahjaksi (Pop 2). ATV:n konservatiivinen reportteri pukeutuu asiayhteyden katsomatta aina pukuun (Atv 1, 6). MoonTV:n rock-toimittajalla (Moon 1) on yllään pusero, jonka rinnassa lukee ”too busy to fuck”, mikä mielestäni on jo provosoimista pelkän provosoimisen vuoksi.

Yleisesti ottaen materiaalini esiintyjien asustus on rento ja uskoisin toimittajien henkilökohtaisten pukeutumismieltyymysten käyvän pitkälti yksin oletetun nuorisokoh-

deryhmän kanssa. Voidaan tietysti spekuloida, että myös niin sanottu perustoimittaja laittautuu kohderyhmänsä kaltaiseksi: puku päälle ja naama peruslukemille, kuten asiaohjelmia seuraavalla keski-ikäisellä keskituloisella heteromiehellä.

Alkoholin käyttö ei ole työssä oleville toimittajille suositeltavaa. Yorke sanoo kirjassaan *Basic TV reporting* (1990: 44) ettei ruutuesiintymistä ennen tulisi nauttia mitään alkoholia. Ohjelmanäytteideni rosotoimittajat jättivät ohjeen kuitenkin huomiotta useissa yhteyksissä. Kuten olen aiemmin todennut, festivaaleilla päihteiden nauttiminen kuuluu tilaisuuden luonteeseen, mikä myös näkyy tv-ruudussa. Siksi ainakin yksi toimittaja vetää haastattelunsa näkyvästi oluttuoppi kädessä (Moon 3), toinen tekee ohjelman (Moon 1) loppuspiikin sängyssä puolislammuksissa maaten ja monet riehuvat juhlakansan mukana estoitta. Sikailua rankimmillaan lienee tilanne, jossa ohjelman alkuspiikkiä tekevä reportteri kulauttaa olutlasin tyhjäksi ja röyhtäilee äänekäästi läpi juonnon, minkä jälkeen ohikulkeva muusikko juottaa toimittajalle pullon-suusta jaloviinaa (Moon 12).

Alkoholipitoisia vapaa-ajanviettotapoja ei salaa kalpea ja vaimeasti röyhtäilevä haastattelija (Moon 13), joka toteaa olevansa ”hirvees darras täs hotelli Simonkentällä”. Ylen ohjelmatoiminnan säännöstö (Yle 2) ei kaapelikanavaa koske, joten esimerkiksi MoonTV:n ei tarvitse noudattaa suositeltua hienotunteisuutta alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alaisia kuvattaessa.

Alkoholi maistuu toimittajille myös muissa kuin musiikki- ja ruokaohjelmissä. Sota-aiheisesti nimettyjä drinkkejä testaava ATV:n toimittaja (Atv 9) juo näytteensä viimeiseen pisaraan ja päihtyy silminnähävästi. Aloittaessaan uutta juomaa mies julistaa kameralle: ”Poskiontelot täyteen viinaa ja imuteho täysille!” Toinen toimittaja jututtaa humalaisia laivamatkustajia itsekin melko tukkoisen näköisenä (Atv 21). Ja alkoholin erikoisohjelman Radalla (Moon 11) vetäjät nauttivat keskustelun lomassa useamman pullon olutta, ohjelman edetessä tirkkunta yltyy ja elehdintä vilkastuu. Krapulaisuuttaan eivät peittele kunto-ohjelman (Atv 8) vetäjät, joista toinen vielä aloittaa kuntosaliohjaajan jututtamisen seuraavasti:

Tää on maanantaiaamu ja kello on taas todella vähän. Me ollaan Käkkinen [kollega] kanssa tehty viikonloppuna suurta määrä töitä et me saatas hyvä tulos [kuntotesteissä] aikaseks. [tiedustelee haastateltavalta]

Eiks se ollu niin et se jatkuva kännääminen parantaa sitä tulos-ta huomattavasti?

Mää en ihan allekirjoita tuota. [kunto-ohjaaja vastaa nauraen]

Nautintoaineista myös tupakka on joissain rosoksi nimeämässäni ohjelmissa esillä niin, että toimittajalla savuke palaa esimerkiksi läpi haastattelun (Moon 1, 5). Tapa näyttää sopimattomalta, eikä tupakointi sitä paitsi ole suositeltavaa ääntään työkseen käyttäville, holhoaa Yorke (1990: 40).

Valtaosa rosotoimittajista esiintyy omilla nimillään. Ajoittain epämääräinen esiintyminen ja käytös tapahtuu kuitenkin *roolihahmon turvin*. Aineistoni selkein roolihahmo on Nelosen Hyppönen Enbuske Experiencen reportteri Krisse Salminen. Nimi on naisen oma, mutta olemus on kehitelty (Enbuske 2003). Salminen tekeytyy yksinkertaisemmaksi kuin oikeasti on ja toteuttaa näin eräänlaista tyhmän blondin stereotyyppiä. Stand up -komiikkaa harjoittavan naisen reporterihahmo on tarkoitettu viihdyttämään, mutta hän kohtaa ja haastattelee oikeita henkilöitä. Tyhmän rooli siis oikeuttaa esimerkiksi sen, että toimittaja voi esitellä tulevan haastateltavansa laulamalla tämän tunnetuksi tekemää musiikkikappaletta (Hee 3) – Salminen ei siis mukana kykene puolueettomasti esittelemään kohteitaan vaan tuo heidät esiin jonkin henkilökohtaisen esimerkin kautta (Hee 2, 3).

ATV:ssa Kaarle Kimpulaisen roolin taakse kätkeytyy Jussi Halli. Hallin (2003) itsensä mukaan kyseessä on lähinnä taiteilijanimi – eikä mies toden totta nimen turvin hävyttömyyksiin ryhdykään. Halli jätti Helsingin Aluetelevision hieman ennen sen hakeutumista konkurssiin loppusyksystä 2002 ja Kimpulaisen hahmo esiintyi tutkivana reporterina Nelosen viihteellisessä dokumenttisarjassa Hurrit. Tämän tutkielman kirjoitushetkellä [kevät 2003] Halli juontaa MTV3:lla Bonus-visailua omalla nimellään. Miehen ulosanti ei ”sivistyneeltä mutta kirjavalta soinniltaan” juuri Kimpulaisesta poikkea.

Toinen Helsingin Aluetelevision hahmoista on televisiokolumnisti Ämpäripää, jonka todellinen henkilöllisyys on salaisuus. Toimittajien kolumnointia eli mielipidepuheenvuoroja ei Suomen tv-kanavilla yleensä nähdä, mutta soisin sitä enemmän harjoitettavan. Kansainvälisesti tunnettu esimerkki humoristisia mielipidepuheita esittävästä tv-toimittajasta on yhdysvaltalaisen 60 Minutes -ohjelman Andy Rooney (ks. Cbsnews.com 2003). Rooney suomii ajankohtaisohjelman loppuosiossa sekä yhteiskunnallisia puheenaiheita että arkielämän ihmeitä. Aineistoni esimerkissä ajatukset lausutaan nimettömänä: ATV:ssa muoviämpärin päänsä peitoksi asettanut miestoi-

mittaja seisoo kadulla ja esittää kameralle ärjyvällä äänellä mielipiteitään ajankohtaisista asioista. Ämpäriin on leikattu tuimat silmäaukot, etusormi on varoittavasti pystyssä ja nyrkki takoo rintaa. Ärjytyt näkökulmat ovat monesti provosoivia.

Tänään meillä on pahoja uutisia. [...] Sotiemme veteraaneista [aika] jättää siten, että he päätyvät nurmiyksiöön. Tämä tuottaa kuitenkin ongelman Suomen itsenäisyyspippaloiden järjestäjille. Mistä saada juhliin kiva maskotti [...]? Ratkaisu on selvä [...]. Kaiken maailman käpykaartilaisille ja vaipanvaihtajille pitää laatia oma prenikka rintamerkki, jolla leivotaan heistä veteraaneja, jotka saadaan sitten patsastelemaan linnan juhliin senkin jälkeen kun se Äänruutti heittää veivinsä. Minä sanon veteraanit puupaltooseen. Aktivistit tilalle juhliin, ettei niiden tarvi siellä ulkona kärvistellä. (Atv 20.)

MoonTV:ltä nauhoitetussa aineistossa esiintyy toisinaan toimittaja Arman Alizadin alter ego Armis (Moon 6, 7). Muotiohjelmaa ja katsojapalauteohjelma Boksia vetävällä Armiksella on vaaleanpunainen peruukki, aurinkolasit ja huivi kaulassa, hän tanssii spiiikatessaan, puhuu leperrellen naismaisella äänellä ja lienee jonkinlainen homoseksuaalin karrikatyyri.

Mikä moisten puolifiktiivisten hahmojen funktio sitten on? Jos näiden ohjelmien lähtökohtainen tarkoitus olisi välittää tietoa, niin roolihahmot olisi arvatenkin valjastettu sanoman perille viemiseen. Näin uskon olleen jo esimerkiksi Jatkoajan sketsien kohdalla (Valaskivi 2002: 24) ja lähivuosien esimerkkinä tulee mieleen Ekoisti-ohjelman supersankarikarrikatyyri Ekomies.

Krissen ja Ämpäripään funktio lienee kuitenkin se, että roolihenkilön suulla saadaan sanottua jotain, mitä ei omalla nimellä haluta sanoa. Tarkoitan siis eräänlaista lapsen suusta kuulee totuuden -ajattelua. Rosotyylin puitteissa ei toki mielipiteitä tarvitsisi piilotella, mutta koska ohjelmantekijöillä on käytettävissään roolihahmojen viihdearvo, niin miksei käytä sitä. Päätelmäni siis kiertyy viiheeseen. Voidaan kai katsoa, että myös asiatoimittajat toteuttavat eräänlaista roolia, uutistenlukijat varsinkin. Hyvällä tahdolla heidät voidaan nähdä todellista itseään älykkäämpinä ja eritoten kaikitietävinä, kaiken näkevinä.

Kuvailut esiintymisestä ja käytöksestä ovat olleet täynnä nimenomaan ääriesimerkkejä huonotapaisuudesta. Tarkoitus onkin ollut nostaa esiin erityispiirteitä, jotka toteutuvat juuri roson puitteissa. Esimerkit ovat nyt painottuneet MoonTV:n ohjelmiin.

Aiempien katselukokemusten perusteella kuitenkin tiedän, että moista riehumista on ollut helppo löytää myös ATV:sta.

Ruudussa esiintyvistä toimittajista valtaosa näyttää olevan miehiä. Aineistosta syntyy vaikutelma, että toimituksissa on vallinnut pojat on poikia -mentaliteetti. Käytössäni ei ole katsojatutkimuksia, mutta uskallan arvata myös yleisön olevan miespainotteinen. Ovatko rosotoimittaminen ja sen tuloksena syntyvät ohjelmat sitten nuorukaisien seksististä rehvastelua? Mielestäni ne ovat sitä ja eivät ole sitä. Ruutukasvojen ajoittain melko infantiili, lapsellinen, huumori ei ole automaattisesti seksististä. Tosin moni remellys tuo mieleen juuri poikaporukan ilonpidon. Naisten asemaa rosojournalismin tekemisessä tuskin on mitenkään määrätty. Krisse Salminen esiintyy tosin roolihaamon kautta, mutta tuo infantiiliuteen naisnäkökulmaa. Ja sekä ATV:n että MoonTV:n riveissä on ollut naistoimittajia.

3.2 Miltä asiat näyttävät ruudussa?

Tässä alaluvussa kuvailen aineistoni lookia, yleisilmettä, teknisen toteutuksen kannalta. Jo työni johdannossa olen kertonut aikanaan kiinnittäneeni huomiota rosojournalismin välinpitämättömältä vaikuttaneeseen tekniseen otteeseen. Nyt selviää, vahvistaako materiaalini ennakkokäsitystäni. Esitän esimerkkejä kameramiesten ja leikkaajien työn jäljestä, äänen ominaispiirteistä roso-ohjelmissa ja visuaalisesta linjasta. Pyrin muistamaan, että tutkimukseni keskiössä on toimittaja. Tarkastelen ohjelmanäytteitä tavallisen tv-katsojan ja journalistiikan opiskelijan silmin. Olen kieltämättä myös toimittaja, mutta en ole työskennellyt televisiossa. En siis aio perehtyä kuvaus- tai muihin menetelmiin asiantuntijatasoisesti tai ohjekirjojen avulla vaan teen havaintoni maallikkona.

Videoaineistoni ohjelmanäytteet on kuvattu kokonaan *käsivarakameralla*, vain muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Käsivarakuvauksella tarkoitan sitä, etteivät ohjelman tekijät käytä jalustaa kameran tukena vaan liikkuvat kameran kanssa esteettä ja kuva heiluu sen mukaan. Kuvan tärinä on huomattavimmillaan MoonTV:n ja ATV:n näytteissä. Uskon sen johtuvan kyseisten toimitusten laitteistojen keveydestä: ainakin Moonin käyttämät videokamerat ovat niin pieniä, ettei niitä edes pysty tukemaan tv-kameran tapaan olkapäähän (Mastomäki 2003; Hernesaho 2003). Vakaus

riippuu siis täysin kuvaajan kädestä. Ja niinpä ajankohtaisjuttujen kuvitus on asiallisimmillaankin tunnusomaisen rosoista: kuvat ihmisistä pankkiautomaatilla näyttävät muuten perinteiseltä uutiskuvitukselta mutta ne tärisevät ja heiluvat auttamattomasti (Atv 10).

Valtaosa materiaalini haastatteluista on kuvattu *yhdellä kameralla*, minkä takia kuvakulman vaihdosten vaatima kameramiehen liikkuminen tallentuu nauhalle esimerkiksi seuraavasti: kuvaaja (Moon 13) on sijoittunut sohvalla istuvaa toimittajaa ja haastateltavia vastapäätä, kamera kääntyy rauhallisesti kulloinkin puhevuorossa olevaa kohti ja zoomaa lähikuvaan. Yhtäkkiä kesken haastateltavan vastauksen tämä ainut kuvaaja nousee seisomaan kamera heiluen, siirtyy uusiin asemiin toimittajan viereen ja laskeutuu aloilleen. Koko tuon siirtymisen ajan kamera ja sitä myöten katsojan näkemä kuva heittelehtii täysin holtittomasti. Toisessa samankaltaisessa tilanteessa (Atv 11) kamera on seurannut kirjoituspöytänsä takana istuvaa haastateltavaa toimittajan olkapään yli, kun kuvaaja päättää siirtyä jututettavan viereen kuvaamaan tämän sivuprofiilia ja samalla toimittajaa. Vaappuva kuva täyttää ruudun, mutta haastattelutilanne ei keskeydy.

ATV:n entinen päätoimittaja Jussi Halli (2003) kertoo, että kaluston vähyyden ja juttukeikkojen kiireisyyden vuoksi spiikit ja haastattelut on pyritty saamaan niin sanotusti kerralla purkkiin. Kiireen takia on kuvausryhmillä saattanut jäädä jopa kuvituskuvat [eli jutun visuaalista ilmettä pelkän haastattelukuvan sijaan elävöittävä kuvamateriaali] juttua varten taltioimatta. Kiireessä tehty ja koostettu juttu etenee esimerkiksi niin, että kamera seuraa toimittajaa (Atv 6) toimistorakennuksen aulassa odottavan jututettavan luo, kuva seuraa haastattelutilannetta esittäytymisistä lähtien. Saadakseen kuvituskuvaa kuvaaja kääntää kameran puhujista pois päin kesken haastattelun, zoomailee hetken ympäri aulaa ja palaa keskustelijoihin. Nauhan on pyörittävä kamerassa koko tuon ajan, jotta etenevän keskustelun ääni tallentuu.

Kuvan rosoisuus saattaa johtua ajan vähyyden lisäksi myös *varusteiden puutteellisuudesta*. Hyppönen Enbuske Experiencen reporterin suorat raportit välitetään webkamerayhteyden kautta, mikä maallikkokatsojan silmille näyttää huomattavan rakeisena ja nykivänä kuvana (esim. Hee 6). Kuvausväline on videokamera mutta välityskanavana toimii nettilinkki. Ohjelman tekijöiden mukaan ratkaisuun on päädytty muun muassa siksi, että oikean suoran tv-linkin kustannukset nousisivat liian

korkeiksi (Enbuske 2003). Ohjelman alkuaikoina [keväällä 2002] välityskanavan lisäksi itse kuvausvälinekin on ollut pieni webkamera, minkä ajatus on ollut aikaansaada vaikutelma tirkistelystä (emt.). Mielestäni onnettoman kuvayhteyden seuraaminen on kuitenkin rasittavaa, kun raportoitava tapahtuma on samassa kaupungissa [Helsinki] eikä esimerkiksi jollain kaukaisella sota-alueella. Mutta ehkä tämä on sitä uudenlaisen tv-ilmaisuksen sisäänajoa, jota jopa kaltaiseni kohderyhmään kuuluva [25-vuotias kaupunkilainen] ajoittain vieroksuu.

Varusteiden puutteellisuus ilmenee ajoittain kunnon *valaistuksen puuttumisena*. Museon hämärillä käytävillä kuva muuttuu toistuvasti epätarkaksi, sillä kameraan ei ole kiinnitetty minkäänlaista valaisinta (Moon 10). Myös yliopiston järjestötoimintaa käsittelevän ohjelman (Atv 2) ensimmäisessä, keittiössä tehdyssä, haastattelussa kuvaajalla on jatkuvia vaikeuksia saada kuva teräväksi. Toinen haastattelu on tehty valoisaammassa huoneessa. Kaikki valo tulee kuitenkin ylhäältä päin, joten toimittajan ja jututettavan pääläet loistavat kirkkaina itse kasvojen ja olemuksen jäädessä täysin varjoon. Valaistusongelmia ei aineistossani Ylen tai Nelosen ohjelmissä ole, kun taas kaapelikanavien tekijät ovat silmin nähtävästi keveämmin varustein liikkeellä.

MoonTV:n ohjelmapäällikkö Markku Mastomäki (2003) esittää kevyelle tekniikalle myös muita käytännön syitä kuin arveleman tiukan budjetin: ”Useisiin kuvauspaikkoihin kuten keittiöihin ei ahtauden vuoksi mahtuisi raskaan kuvauskaluston kanssa, ja kentällä ihmisten parissa liian ammattimaisesti varustettu kuvausryhmä kirkkaine valoineen olisi omiaan tappamaan aitouden dokumentoitavaksi aiotusta tilanteesta.” Peruste kevyedelle on siis pyrkimys autenttisuuteen, mikä väistämättä näyttää johtavan rosoisuuteen.

Kamera heiluu tutkimusaineistoni ohjelmissa niin paljon, etten näe mielekkääksi yrittää kuvailla erikseen kamerakulmia, valittuja kuvakokoja tai -rajauksia saatikka kuvasommittelua. En katso sen olevan rosoitumiseksi kutsumaani tv-esiintymistä tutkittaessa erityisen keskeistä. Yleisesti ottaen voin todeta, että rosoitumattomia seuraavien kuvaajien valinta näyttää olevan *subjektiivinen kamerakulma*. Käsite tarkoittaa [käsivara]kameran käyttämistä niin, että se toimii katsojan silminä: kääntyilee kuin pää kääntyisi ja seuraa kohteitaan askelten voimasta vavahdellen. Kuvattavasta kohteesta luodaan katsojalle näin persoonallinen näkemys ja vahva

osallistumisen tuntu. Tekniikka yhdistetään usein dokumentaariseen ilmaisuun – nyttemmin myös paljon tositelevisioon. (Wurtzel & Acker: 103; Kuutti 1994: 85; Casey ym. 2002: 197.)

Subjektiiivista kameratyöskentelyä olen löytänyt aineistoni ohjelmissa varsinkin kuvituskuvista. Subjektiiivinen kamera kääntelee katsettaan aulatilassa joulukuusen koristeesta toiseen ja välillä vahingossa tuuppaa oksiaikin (Atv 6). Museossa kamera (Moon 10) kiertele katsomassa näyttelyvitriinejä kuin katsojan puolesta ja ampumakerholla (Moon 7) katse kääntyy milloin keskustelijoissa, milloin heidän pöydällä kääntelemissään aseissa. Materiaalini on kauttaaltaan kovin haastattelukeskeistä ja toimittaja näkyy useimmiten ruudussa, joten toivotan miltei kaikenlaisen lisäkuvituksen tervetulleeksi.

MTV3:lla [1995–2001] lähetetyn nuortenohjelma Jyrkin on sanottu lanseeranneen käsivarakameran suomalaiseen valtavirtatelevisioon (ks. esim. Karjalainen 1996: 7). Jyrkiläisten mukaan heidän kameratyönsä filosofiana on ollut se, että kamera reagoi aina siihen, mitä se näkee (emt.). Samantyylistä aistiärsykkeiden perässä heilumista katson myös rosotoimittajien tuottaman materiaalin monin paikoin olevan.

Rosotoimittajien [ja heidän juttujensa] kuvaamisessa voi mielestäni nähdä *tarkoituksellista sekoilua*. Erään ohjelman alkuspiikkiä puhuvaa toimittajaa ei kuvassa näy vaikka puhe kuuluu, kuva nimittäin vilisee niin pahasti, ettei sen kohdetta edes hahmota (Moon 13). Jälki näyttää samalta kuin kamera olisi zoomattu äärimmäiseen lähikuvaan, ja sitten se olisi jäänyt vahingossa päälle kuvaamaan omaa pompomistaan. Toisessa näytteessä toimittaja seisoo paikallaan, mutta kamera kiertää villisti hänen ympärillään (Pop 1). Toimittaja (Enbuske 2003) itse arvelee jälkikäteen, että kuvaustavalla on ”haettu teennäistä sekoilun mielikuvaa – että ei välitettäisi säännöistä siinä paikassa”.

Vaikka jalustan puuttuminen onkin ohjelmanäytteilleni yhteinen nimittäjä, kuvaustavat vaihtelevat suuresti. Osassa tapauksista yleisilme on varsin vakaa ja rauhallinen (esim. Atv 7, 12, 14; Pop 4; Hee 3), toiset näytteet taas aiheuttavat katsojalle suorastaan merisairautta, sillä niiden kameratyöskentely on niin pyörteistä ja huojuvaa (esim. Atv 6; Moon 4). Edellä toimittaja (Enbuske 2003) viittasi suunnitelmalliseen sekoiluun, mitä hyvin edustaa myös tapa kuvata kahvilan pöydän ääressä istuvaa

toimittajaa ja haastateltavaa (Atv 15): keskustelijat pysyvät aloillaan, mutta kamera nytkähtelee alati. Oli rosoisuus tarkoituksellista tai ei, näen moisen jo amatöörimäisenä ja häiritsevänä. Herää kysymys, kuinka suuri osa tarkkailemani aineiston kotikutoisuudesta edes on tahatonta.

Puutteellista teknistä toteutusta on paikoin myös kuultavissa. Näytteitä *rosoisesta äänenlaadusta* ovat mikrofonin paukkuminen ja poksahdus toimittajan suusta syökyvän liian ilmapirran takia (Atv 3, 4) sekä äänen meneminen särölle liian puhevoimakkuuden takia (Atv 5, 12). Työkokemuksesta tiedän, että moisia ongelmia voi olla kellä tahansa toimittajalla. Katson kuitenkin näytetapausten syyksi niin tekniikan puutteellisen hallinnan kuin piittaamattomuudelta vaikuttavan rentoudenkin ohjelmaa tehdessä. Myös nettilinkkiä käyttävissä lähetyksissä ääni särisee häiritsevästi (Hee 4).

Aineistossani valtaosa kuultavasta puheesta on kuvaushetkellä tallennettua. Haastattelujen ohella myös spiikit on siis kuvattu ja äänitetty kuvauspaikalla ja mahdollinen kuvitusaineisto koottu niiden päälle. Jälkikäteen äänitetyjä spiikkejä tai jälkiäänitetyjä haastattelukysymyksiä ei kuulla kuin parissa ohjelmassa. Ääriesimerkki paikan päällä äänittämisestä lienee jouluaiheinen ajankohtaisjuttu (Atv 6), jonka tekijät ovat katsoneet sen ansaitsevan jonkinlaisen alkumusiikin. Niinpä sellainen on nopeasti kehitetty. Jutun alussa kamera kuvaa yleiskuvaa eteishallista ja kuvassa näkymätön jutun kuvaaja tai toimittaja laulaa pelleillen mikrofoniin:

Tsingul bels, tsingul bels, tsingul ool tö veii.
Ouot fan päläläppämpää.
Enpä muista enempää.

Ohjelmanäytteideni *puitteet* eivät anna aineksia visuaalisen linjan kuvailuun. Erikoisohjelmat on kuvattu aidoilla tapahtumapaikoilla, kuten on kuvattu myös jutut – onhan kyseessä paljolti osallistuva raportointi. Kulisseja ei siis ole rakennettu tai miljöitä luotu. Ruokaohjelma on kuvattu oikeassa keittiössä, kunto-ohjelma kuntosalilla ja niin edelleen.

Puhuttaessa väittämäni rosojournalismi-ilmion lookista, yleisilmeestä, tulee kuvauksen ja äänen ohella mainita *editointi*. Kiinnostavaa on tarkkailla, tarttuuko aineistoon leikkauspöydällä jotain sellaista, mitä voin väittää ilmion tunnusomaiseksi erityispiirteeksi. Ennako-oletukseni mukaan ei tartu.

Esimerkiksi Popkomission reportterin jutuissa ja MoonTV:n Kaupunkikiertueessa on toistuvana elementtinä käytetty nopeutettua ja hidastettua kuvanauhaa, nopeita musiikkivideomaisia leikkauksia ja kuvakoosteita sitovana elementtinä teemaan sopivaa taustamusiikkia (Pop 1, 2; Moon 10). Nämä ovat keinoja, joita tiedän käytettävän myös aineistoni rajojen ulkopuolella. Nopeatempoista kuvituskuvista koostuvaa kerrontaa katson löytyvän erityisesti materiaalin niistä ohjelmista, joiden koostamiseen on luultavasti ollut aikaa ja halua paneutua.

Kiireisyydestä olen ATV:n kohdalla maininnut jo aiemmin tässä aluvussa. Kanavan näytteistä iso osa on ajankohtaisjuttuja, jotka on tehty ja lähetetty samana päivänä. Kiire näkyy leikkauksen vähäisyytenä, eli juttuna ajetaan koko kuvattu tilanne. Tästä syystä kanavan käsitellessä ajattomampia aiheita huolellisempi jälki erottuu heti: kuntoilu-ohjelmassa (Atv 8) on ehditty jopa editoida haastattelun puheääniraitaa kuvitusmontaasin taustalle ja sotaveteraanin jututus (Atv 16) on koostettu huolella. Aiheen ajattomuuden ansiosta selvästi vähemmässä kiireessä on ohjelmia editoitu myös MoonTV:llä ja Ylellä (esim. Moon 14; Pop 1, 4). Uskon toimitusprosessin suunnitelmallisuuden vaikuttavan leikkaamisen määrään siten, että spontaaneimmat taltioinnit esitetään vähiten leikattuina. Epäselvästi mökeltävän festivaalireportterin levotonta hortoilemista (Moon 1) näytettäneen juuri siksi, ettei haluta leikata näkyvämmämiin omaehtoisesti etenevän tilanteen osia. Kaikki taltioitu ulos -periaatteella etenevät myös monet muut musiikin erikoisohjelmat. Artistia jututetaan lyhyesti ja päälle liimataan muutama kuvapätkä keikalta.

Editointipöydällä ohjelmiin voidaan lisätä *grafikkaa*. Tarkoitan tässä nimenomaan grafiikoita ohjelmien tai juttujen sisällä journalistisen toiminnan yhteydessä, en siis alkutunnuksia tai muuta mainoskatkotunnuksia. Kirjaintyylien, graafien, kuvien ja niiden sommittelun tulee edesauttaa ohjelman tavoitteita ja täydentää sen tyyliä (Wurtzel & Acker 1989: 415). Niinpä voisi otaksua, että rosojournalismiin liittyisivät omintakeiset grafiikat. Tapausesimerkkejä toki olen löytänyt, mutta tutkimusaineistoni perusteella roso-ohjelmien graafisella ilmeellä ei ole yhteistä linjaa, enkä uskalla väittää sen poikkeavan ulkoasullisesti valtavirtatelevisiosta.

Tyyliteltyjä tekstejä käytetään inserttien ja ohjelmien temaattiseen jäsentelyyn ruuduntäyttävinä väliotsikoina kuten saatetaan tehdä myös valtavirran tv-tuotannoissa. Ruudussa nähtävien ihmisten nimeäminen jää kuitenkin paikoitellen puolitiehen:

esimerkiksi MoonTV laittaa harvoin ruutuun haastateltavan koko nimen, myös toimittajat esiintyvät lähinnä etunimillään. ATV käyttää nimitekstejä ahkerammin, mutta saattaa nimetä toimijoita omavaltaisesti. Joulujuhlissa jututettu naispuolinen viihdyttäjä saa ruutuun keksityn nimen ”Joulupukin Liimumummu” (Atv 6) ja ulkomailta työskentelystä haastatellut espanjansuomalaiset määritellään tekstillä ”2 tuntematonta teknologia-alan työntekijää” (Atv 17). Arvelen epämääräisyyden johtuvan siitä, ettei oikeita nimiä ole syystä tai toisesta lainkaan kysytty, mitä taas voidaan pitää epäammattimaisena. Oikeat tiedot ovat ehkä hyvän tavan mukaisia (JSN 1), mutta mielestäni moiset puutteet eivät ohjelma-aineistoni yhteydessä ole haitallisia.

Tekstejä lukuun ottamatta grafiikkaa on niukasti. Konkreettinen joskin viihteellinen raportointi pärjää ilman sitä, ja havaintopiirrosten välttely lienee myös kustannuskysymys. Tehosteiden tarpeettomuus rosotyylisessä tv-toimittamisessa käy ilmi esimerkiksi vanhojen markkojen säilyttämistä selvittävässä katukyselyssä (Atv 12). Kyselyn aikana kuvan päällä näkyy piirrettyjä kolikoita ja seteleitä, joille en keksi mitään varsinaista tarvetta.

Materiaalini lähes kahdeksastakymmenestä ohjelma- tai juttunäytteestä vain kourallinen on kuvattu jalustalta. Nuo näytteet kuuluvat erikoisohjelmiin ja tekijät lienevät päätyneet käyttämään jalustaa, koska niissä käydään jopa kymmeniä minutteja kestäviä keskusteluja tai yksinpuheluita.

Millainen siis on rosoiseksi uskomani aineiston yleisilme teknisen toteutuksen kannalta? Luonnehdin yleisilmettä rennoksi. Ilme on heiluvuudessaan rento, muttei esimerkiksi nuortenohjelma Jyrkin lailla kuumeinen eikä tiiviiksi editoitunakaan eteenpäin kaatuva (ks. esim. Natri 2000: 9, 13). Lienee katsojan makuasia, pitääkö lookia välinpitämättömyyden ja vähälahjaisuuden aiheuttamana vai uudistus haluisuuden ja suunnitelmallisuuden synnyttämänä. Itse näen kaikkien noiden syiden vaikuttavan lopputulokseen. Enää en usko, että jo ennen tutkimuksen alkua havaitsemani rentous syntyy vain tekijöiden kapinallisesta piittaamattomuudesta. Televisiotutkija John Ellis (2000: 98) toteaaakin, että ”olemme tottuneet epäesteettiseen kehystykseen, kameran poukkoiluun sen etsiessä etenevää toimijaa, kyseenalaiseen äänenlaatuun, huonosti valaistuihin kuviin” ja niin edelleen, koska ajattelemme sen olevan ”villää materiaalia villistä maailmasta”. Pystyn siis kuvailemaan, mitä keräämässäni materiaalissa näen, mutta sen erityislaatuisuuden arvioiminen on vaikeampi tehtävä.

Äänen säröisyyttä tai käänteentekeviä graafisia ratkaisuja esiintyy materiaalissani niin harvoin, että aineistoni ainoaksi ydintekijäksi jää käsivarakamera. Koen käsivaran erikoisuuden tai tavanomaisuuden erottamisen kuitenkin vaikeaksi, koska olen uskoakseni muiden tv:n katsojien lailla viime vuosina tottunut epävakaaseen kuvaukseen yhä useammissa ohjelmissa. Sekä kaapelikanavien toimitukset että valtavirtatoimitukset käyttävät digitaalisia kameroita, siispä maallikon on vaikea nähdä eroa edes kuvanlaadussa. Matalalla budjetilla tehtyjä tv-juttuja ei paljasta kotivideomainen kuvanlaatu, vaan se, minkälaisella ammattitaidolla laitteita on käytetty. Tosin rosojournalismin huoletonta tapaa voivat käyttää myös isot toimitukset halutessaan – ja käyttävätkin.

Yleisilmeeseen liitän vielä toimittajan näkyvyyden, joka käsivarakameran ohella on näytteilleni suuri yhteinen nimittäjä. Haastattelutilanteet on lähes poikkeuksetta kuvattu kahden ihmisen välisinä keskusteluin, joissa toimittajan persoonaa ei häivytetä. Toimittajan esilläolo subjektiivisen kameran kuvaamana lienee räikeimmillään, kun kireään puseroon pukeutunutta naishaastattelijaa kuvataan haastateltavan vastauksen aikana niin, että kamera zoomaa pariin otteeseen toimittajan rintoihin mitenkään juttuaiheeseen liittymättä (Atv 5). Mainitsemani esimerkin voi nähdä myös siinä valossa, että jos kamera ei zoomaisi naistoimittajan rintoihin, valtaosa [ainakin] mieskatsojista silti kiinnittäisi huomiota puseron myötäilemiin muotoihin. Kamera siis on aktiivinen osallistuja sekin, ei ulkopuolinen tarkkailija vaan osin jopa toimittajasta riippumatta omaa elämäänsä elävä. Subjektiivisuus kääntyy rintoja vahdatessa jo miltei objektiivisuudeksi, jos rosojournalismin katsotaan olevan niin sanottua äijämeininkiä poikamaisilta tekijöiltä poikamaisille katsojille.

Ohjelmien tekijöiden vastaukset tiedusteluihini karheen teknisen toteutuksen syistä ovat yllättäviä. Vaikka olen pitänyt aineiston lookia melko yhdenmukaisena, tekijöiden kuvailut roson tuotanto-olosuhteista vaihtelevat hätäisestä nyrkkipajasta määrätietoiseen laadun tavoitteluun.

ATV:n entinen päätoimittaja Jussi Halli (2003) kertoo kanavan teknisistä lähtökohdista.

Toimituksessa ei ollut yhtään henkilöä, jolla olisi ollut televisiokokemusta. [...] Teknistä pohjakoulutusta ei ollut kenelläkään. [...] Harrastuneisuutta oli ihmisillä ja itseoppineisuutta.

[...] *Kuvaus- ja äänityskaluston kanssa oli jatkuvia ongelmia. [...] Kaikki henkilöt paria lukuun ottamatta hoitivat kaikkia rooleja. [...] Luonnollisesti oli henkilöitä, joille kuvaaminen oli välttämätön paha. [...] Riippui kuvaajan senhetkisestä kunnanhimestä, kuinka paljon välikuvaa otettiin tai kuvakulmia mietittiin. Jalustalta vai toinen käsi taskussa. [...] Kuvauksen laadusta puhuttiin paljon. Itse painotin välikuvan olennaisuutta. Yhden kuvakulman tekniikka on pahinta saastaa mitä voi olla. Lisäksi nauha-arkistoja oli kovin vähän käytettävissä.*

Katson Hallin kertovan melko rehellisesti siitä, miten laadulliset intohimot ja ajalliset resurssit eivät journalistisen työryhmän sisällä kohtaa.

Olisi kiintoisaa päästä vertailemaan atv:läisten ja esimerkiksi Ylen alueellisten tv-uutisten toimittajien kokemuksia tästä moniosajuudesta. Molemmissa ympäristöissä lienee pyrkimys laajaan tuotantoon alhaisilla kustannuksilla (vrt. Salokangas 2001: 56), ja molemmilla toimituksilla lienee tavoite tuottaa laadukkaita juttuja. Mutta ainakin toimittajien koulutukselliset lähtökohdat näyttävät eroavan suuresti.

ATV ei ehtinyt karsia rosoisuuttaan ennen lähetystensä päättymistä joulukuussa 2002 (HTV 2002). MoonTV:n yleisilme sen sijaan on näkyvästi siloisempi tämän tutkimuksen aloittamishetkellä [syksy 2002] kuin syksyllä 2001, jolloin tutustuin kampaan. MoonTV:ssä leikkaajana aloittanut nykyinen ohjelmapäällikkö Markku Mastomäki (2003) uskoo, että vanhempia katsojia sama kuvaustyylillä ärsyttää, kun taas moni katsoo MoonTV:tä juuri heilakkuuden takia. Mastomäki ei allekirjoita arveluani tekijöiden välinpitämättömyydestä.

MoonTV:n leikkaajat ja kuvaajat ovat kouluja käyneitä ihmisiä. [...] Koulutetumpaa jengiä kuin toimittajapuolella. [...] Ei ole virallisesti sovittuja tapoja kuvata. Suurin osa ohjelmistamme on kamaa, joita ei voitaisi ottaa useaan kertaan. [...] Olen paljon nähnyt tv-ohjelmia kuten [MTV3:n ruokaohjelma] Soppamies, joka on nähdäkseni tahallaan tehty huonosti, kameranliikkeet jii ään ee. Tuollainen ärsyttää, sillä me ollaan aina yritetty tehdä mahdollisimman hyvää resursseihin ja aikatauluihin nähden. En ole koskaan tykännyt siitä lähtökohdasta, että tehdään tavallaan huonoa. [...] Yritämme tehdä mahdollisimman hyvää, totta kai [nauraa] mutta ei sitä vaan aina onnistu. Ei se niin vakavaa ole, joten monesti on käänteinen ote ”joo tää on vitun hyvä – seuraava” tietäen, ettei se ole vitun hyvä. ”Hyvää viihdettä Suomen nuorisolle – eteenpäin.”

Rosoisuutta ei siis kuitenkaan tietoisesti haeta?

Ei tietenkään. Kauniista kuvasta itse nautin kun sellaisen näen. Laatu keskustelusta sen verran, että mielestäni sisällön laadulla on niin paljon enemmän merkitystä kuin teknisellä laadulla, jota keskustelussa yleensä korostetaan.

Olen Mastomäen kanssa samaa mieltä siitä, että tekninen laatu on helposti päällimmäinen asia, kun puhutaan roso-ohjelmien erottumisesta. Kuvailuosuuteni tässä vaiheessa olen alkanut odottaa sisällön tarkastelua innolla, sillä mieleeni on hiipinyt epäily siitä, että omatkin ennakkokäsitykseni ohjelmien erikoisuudesta ja ilmiön olemassaolosta ovat perustuneet varsin paljon ulkoiseen tyyliin. Puhun *rosotoimittamisesta* ja muotoseikoilla on toki merkitystä. Mutta kumpi määrittää kumman: muoto sisällön vai sisältö muodon?

3.3 Mitä sisältöä ruudussa ja miten?

Harpottuani aineiston jo useampaan kertaan läpi voin sanoa sen journalistisen sisällön olevan pinnallista ja pitkälti viihdepainotteista. Tässä luvussa on kuitenkin tarkoitus kahlata materiaali lävitse vielä kerran ja pyrkiä kuvailemaan, miten tv-toimittajat välttämäni rosojournalismia toimittavat.

Sisällöllisten ratkaisujen erottaminen ei ole helppo tehtävä. Pohdittuani, mitä asioita tarkkailla, sain aikaan seuraavan listan: mikä aihepiiri, mikä lähestymistapa, miten aihetta pohjustetaan katsojalle, millaisia kysymyksiä kysytään, miten toimittajan persoona näkyy ja mitä mahdollisesti erikoista näytteessä on normaalijournalismiin verrattuna. Rosotoimittajiksi kutsumieni toimijoiden journalistista otetta on kuitenkin vaikea hahmottaa. Huomaan, että erityisen vaikeaa on erottaa juttujen näkökulmaa – mikäli sellaista kaikissa edes on. Yritän silti saada sisältöihin jonkinlaisen tuntu-
man.

Määrittelyluvussa 2.2.1 olen kertonut haalineeni materiaalin sillä perusteella, että muistelin tai arvelin noiden ohjelmien sisältävän hakemiani elementtejä: toimittajan poikkeavaa käytöstä, karheaa teknistä otetta ja mahdollisesti marginaalisia aihepiirejä. Ennakkokäsitykseni mukaan rosoimittajat siis käsittelevät aihepiirejä yhteiskunnan ja kulttuurin reuna-alueilta. Tarkemmin ajatellen olen kuitenkin valikoinut tarkasteltavan ohjelma-
materiaalin ainoastaan muotoseikkojen perusteella – mikään

näyte ei ole tullut arvioiduksi pelkästään rankan aiheen ansiosta. Siksi esimerkiksi MoonTV:n Pornostara kyllä kuuluu lähtöaineistooni, mutta se on karsiutunut työn edetessä varsinaisesti tarkkailemieni ohjelmien joukosta, koska se on tyyllillisesti niin asiallinen. En katso sen edustavan rosotoimittamista.

Aineistoni ei siis pyri olemaan poikkileikkaus rosojournalismista sisällöllisesti, joten en edes yritä vastata sen pohjalta kysymykseen: Mitä aihepiirejä rosotoimittajat voivat käsitellä? Vastaus tämän aineiston pohjalta johtaisi sekä lukijan että tutkijan turhaan harhaan. Kysymys on kuitenkin yhä mielenkiintoinen: Voisiko karheen ilmaistavan keinoin tehdä minkä vain alan ohjelmia?

Nopea yleiskuva aineistoni jutuissa käsitellyistä aiheista (ks. liite) on seuraava. Teemoina näkyy vain harvakseltaan lähetyksikaudelle ajankohtaisia vakavia aiheita [kuten taksien teostomaksut, suomalaisvalmisteiset joululahjat ja kaupunkisodankäynti], joihin myös valtavirtamedian uskon tarttuneen. Näytteissäni noita aiheita on käsitelty lähinnä ATV. Valtaosa juttuaiheista on, vaikka ehkä ajankohtaisia, kuitenkin viihdeellisiä ja enemmän tai vähemmän kissanristiäisiä eli neutraalimmin ilmaistuna human interest -aiheita [kuten rullalautailu, drag queen -kilpailu, autonäyttely tai koira-psykiatri]. Mielestäni myös erikoisohjelmien marginaalimmat teemat [sadomasokismi, punkrock] mahtuvat populaarikulttuurin suuren sateenvarjokäsitteen alle. Herää kysymys: eikö rosojournalismin tekijöitä kiinnostaisi tarttua enemmän koviin aiheisiin?

Pidän rosoisesti tehtyä tv-journalismia jossain määrin vaihtoehtoisena normaalijournalismille, joka ”noudattaa keskeisten piirteittensä kuten aihevalintojen [...] ja esitystavan osalta tämänhetkistä yleistä journalistista käytäntöä” (ks. luku 2.1.2). Siispä kuvailen ja arvioin seuraavassa, millaiset esitystavat vaikuttavat olevan rosotyylin toimittajille leimallisia.

Juttuaiheen pohjustaminen katsojalle on puutteellista. Esimerkiksi itsenäisenä insertinä esitettävässä Katukyselyssä (Atv 12) toimittaja tiedustelee ohikulkijoilta, missä he säilyttävät vanhoja markkojaan, ja miksi he niitä säilövät. Kysely on toki mielekäästä seurattavaa näin alkujonnon kokonaan puuttuessa, mutta kysymykset alkavat heti tuntua enemmän relevanteilta, kun insertin puolivälissä ruutuun ilmestyy teksti ”Suomalaisilla on hallussaan yhteensä 2 miljardia markkaa eli noin 350 mk

henkeä kohden”. Toimittaja on arvatenkin liikkeellä tuon tuoreen tilastotiedon innoittamana, mutta johdantoa ei ole silti katsottu tarpeelliseksi.

Puolustusvoimain asiantuntijaa haastatellaan urbaanista sodankäynnistä, mutta katsojille ei kerrota lainkaan miksi (Atv 19). On mahdollista, että aihe on ollut pinnalla lähetyssajakohdana [joulukuu 2002], mutta kontekstia ei jutusta voi toimittajan sanomisista päätellä – haastateltava tosin muutamassa vastauksessaan viittaa sivumennen mahdollisesti puhkeamassa olevaan Irakin sotaan. ATV, joka on aineistoni ainut päivittäisrytmissä juttuja tuottanut taho, vaikuttaa usein tarttuneen viime aikoina puhuttaneisiin teemoihin ilman sen kummempia pohjustuksia.

Tutkimani näytteet eivät ole uutisia, mutta ainakin ajankohtaisaiheita käsitteleviltä näytteiltäni edellytän vastauksia kysymyksiin mitä, missä, milloin, miksi, miten ja kuka. Vastaukset noihin kysymyksiin pitäisi löytyä perusuutisesta (Huovila 2001: 102) ja mielestäni ymmärrettävyyden takaamiseksi myös muunlaisista tv-jutuista.

Seuraavassa esimerkissä toimittaja on mennyt raportoimaan jostain paikan päältä, muttei kerro mistä (Atv 6) – paikka näyttää joltain aulalta. Hän ei myöskään jutun alussa kerro, minkä aiheen perässä ollaan liikkeellä tai minkä takia, vaan aloittaa spiikillä:

Vieressäni on Juha Nieminen Suomalaisen työn liiton edustaja. Mitäs tällä suomalaisella joululla mitä te lähete hakemaan tänä? [mies vastaa, minkä jälkeen toimittaja jatkaa]
Juu eli siis koko tää shou mikä täällä on on ilmeisesti tätä että pitäisi tukea suomalaista suomalaisia tuotteita ja näin myös Suomea.

Toimittaja ei taustoita jutun syytä tai alkulähdettä, mistä tulee hetkeksi vaikutelma päämäärättömästä liikkumisesta vailla perustietojen häivää. Tilanteesta kuitenkin näkyy, että toimittaja tietää enemmän kuin katsoja, sillä hänellä on kädessään tilaisuuden tiedote tai esite, jota hän ahkerasti siteeraa. Katsojalle on vain unohdettu tai valittu jättää kertomatta perustiedot.

Eräs ATV:n juttunäytteistä alkaa kuvalla pankkiautomaatista, jonka näyttöruudun päälle on liitetty tv-grafiikan avulla teksti ”SULJETTU ei oo pennii” (Atv 10). Visuaalinen kikka on hyvä oivallus johdattelussa aiheeseen, jonka käsittely alkaa seuraavalla muuten hataralla spiikillä:

Eli täs on nyt ammattiliitto suorasta Aamos Hasan pöydän ääressä ja hieman taustaks voin kertoa että lauantaina kun oli kerankin aikaa hieman lueskella lehtiä niin näin siellä nimeltä mainitsemattoman pääkaupunkilaislehden sivulla eli Helsingin Sanomien sivulla näin tämmösen en nyt tiä voisko sanoa että se on mainoskampanja jossa mainostettiin että pankkiautomaateista loppuu raha. Ja sitä ollaan tässä nyt hieman kysymässä että mistä on kysymys.

Haastattelukysymysten muoto ja relevanssi vaihtelee aineistossani suuresti. Toimittajan työtä ohjeistaneen Antero Okkosen (1974: 152) mukaan haastattelua pitäisi aina edeltää valmistautuminen, johon kuuluu taustatiedon hankkiminen ja kysymyspatterin laatiminen. Pohjimmiltaan saman ohjeen olen kertonut kuuluvan sisäistämiini käytäntöihin (ks. luku 2.1.3). Edellisessä esimerkkijutussa (Atv 10) haastateltavan ensimmäisen vastauksen jälkeen toimittajan toinen kysymys kuuluu: ”Täs ny on hyvä kysyä että mistä on kysymys?” eli toimittaja käytännössä esittää saman tiedustelun uudestaan, vaikka on jo saanut siihen vastauksen. Välikysymyksiä kyseinen haastattelija ei esitä lainkaan eikä kyseenalaista jututettavan puheita mahdollisilla taustatiedoillaan vaan antaa tämän lausua pariminnuuttisia vastauksia keskeytyksettä. Ote vaikuttaa kriitikittömältä. Vaikutelmaa vielä voimistaa se, ettei tilannetta ole editoitu tiiviimmäksi. Nähtävissä on siis miltei työstämätön raakamateriaali. Radiotyökokemuksesta tiedän, että haastattelu saattaa todella edetä tuolla tavalla, mutta editoidessa se on tapana koostaa napakammaksi ja ymmärrettävämmäksi ja asioita kirjoitetaan myös spiikeiksi omaan suuhun. Mikään ei tietenkään estä materiaalin ulos ajamista kutakuinkin sellaisenaan, edellyttäen kuitenkin, että vastaukset ovat hyviä ja seikka-peräisiä.

KGB:n tiedustelumenetelmistä kyselevän toimittajan (Atv 3) ensimmäinen kysymys haastateltavalleen kuuluu: ”Kerropa meille lyhyesti tästä löydöksestä, jonka te teitte, kun sinä [Virus]hotellin johtoon siirryit.” Tuo ei ole kuitenkaan kysymys vaan kehoitus. Tunnustan syyllistyneeni samanlaiseen epävarmuuteen tähänastisen toimittajan urani alkuaikoina. Sittemmin olen oppinut, ettei haastateltavalle tule antaa liian vapaita käsiä oman asiansa ajamiseen, sillä haastattelu, ainakin tehokkaimmillaan, on haastattelijan johtama kyselytilaisuus (Okkonen 1974: 151). Aiemman esimerkin haastattelija kysyy myös, onko lakon ajoitusta suunniteltu pitkään. Kysymyksen muotoilu on luettavissa aloittelijan virheeksi: sähköisissä viestimissä ei kannata kysyä kysymyksiä, joihin voi vastata vain sanalla kyllä tai ei, jos haluaa saada nauhalle muutakin materiaalia. Tämän olen oppinut journalistiikan televisiotyön kurssilla.

Amatöörimäinen vaikutelma syntyy tv-materiaalini toimittajista esimerkiksi silloin, kun he kysyvät kliseeksi muodostuneita kysymyksiä tyyliin ”mikä fiilis?”. Tuo hyväntuulinen höpinä kuuluu tosin erityisesti musiikkiohjelmiin, joissa journalistista linjaa on muutenkin kovin vaikea erottaa. Moiset kysymykset ovat joka tapauksessa lämmittelykysymyksiä, jotka Yorken (1990: 80–81) mielestä ovat silkkaa ajanhukkaa. Turhaksi miellän itse myös sen, kun museon esittelijältä kysytään hänen suosikkiesinettään (Moon 10). Vaikutelma on jotenkin lapsellinen, samaa linjaa kuin ”kerropa”. Sisällön tyhjäänpäiväisyyden takaa se, jos kysyttäväksi on valikoitunut pelkkiä lämmittelykysymyksiä eikä itse asiaan päästä. Voidaan toki pohtia, onko tuota itse asiaa, pointtia, aina edes olemassa.

Suomalaisen työn liiton edustajaa haastatteleva toimittaja esittää työpaikkojen määristä kysymyksen, jossa hän käytännössä pyytää jututettavaa toistamaan tilaisuuden esitteessä tai tiedotteessa olevan tiedon (Atv 6). Sen sijaan, että toimittajalla olisi uusia omia kysymyksiä, hän uudelleen lämmittää vanhaa. Menettely tuo mieleeni hiljattain jossain television keskusteluohjelmassa näkemäni tapauksen, jossa haastattelija kysyy ”Iltalehdessä kerroit että [...], kertoisitko sen vielä tässä?”. Miksi siis vaivautua keksimään omia kysymyksiä, kun muut ovat niitä jo esittäneet?

Jutun rakentaminen tiedotteen varaan kääntyy helposti puffiksi. Haastattelun rakentaminen aiempien lehtijuttujen varaan luo mielestäni vaikutelman, että toimittaja haluaa päästä helpolla. Aivan kuin taustatyö ja valmistautuminen ei tarkoittaisi [myös] muuta kuin vastaavien aiempien juttujen selaamista.

Työskennellessäni kesätoimittajana maakuntaradiossa huomasin, että myös muut kuin harjoittelevat toimittajat sortuivat pohjatyön laiminlyöntiin – ja paikallislehdessä puffiksi kääntyneet jutut olivat viikoittainen ilmiö. En ala spekuloida tiedotusvälineen paikallisuuden merkitystä jutun sisällölle, mutta arvelen, että pieni toimitus sortuu hampaattomaan puffaamiseen suurta toimitusta todennäköisemmin. Ja mikä muu Helsingin Aluetelevisio ATV on ollut kuin pieni toimitus.

Rosotoimittajiksi kutsumani tv-esiintyjät eivät karta tyhmiäkään kysymyksiä. Sotilasiantuntijan jututtaja (Atv 19) tiedustelee: ”Pitääkö sen [kaupunkisotilaan] olla paljasjalkainen stadilainen vai kelpaako maaltakin tullut?” Liekö tarkoitus ollut kier-

toteitse kysyä varsinaista asiaa, eli taistelijoilta edellytettävistä valmiuksista, vai onko tämä esimerkki oikeasti tyhmästä kysymyksestä? Mikäli kysyjällä ei ole tässä tapauksessa syvällisempää taka-ajatusta, ilmentää se positiivisessa mielessä rohkeaa spontaanuutta ja negatiivisemmin nähtynä paljastaa toimittajan täydellisen aiheen hallitsemattomuuden. Okkonen (1974: 155) muistuttaa ohjekirjassaan, että ”kysymysten on oltava aiheen kannalta relevantteja, [...] haastateltava menettää oitis luottamuksensa jutun tekijään joutuessaan vastailemaan mielestään aiheen kannalta asiattomiin kysymyksiin”.

Asiattomalta kuulostava kysymys voi olla myös onnistunut vaihtoehto ehkä turhallekin korrektiudelle. Äskeinen toimittaja (emt.) kysyy, miten Helsinkiä puolustettaisiin, jos ”Eestin tasavalta kyllästyisi suomalaisiin juoppoturisteihin ja päättäisi hyökätä”. Käsittääkseni yleisempi muotoilu olisi ”kuvitteellinen nimeämättömän ulkovan hyökkäyksen uhka”. Katson rosotoimittajan tässä onnistuvan olemaan aidosti tuore vaihtoehto.

Vaihtoehtoisuuden tavoittelu ilmenee materiaalissani myös keinotekoisena kapinana. Esimerkki siitä, kuinka poikkeavuus ei luonnistu, on gallup (Atv 13), jonka kysymystä kadun kulkijat eivät ymmärrä. ”Kenen ei pitäisi päästä linnanjuhlaan?” Kysyjä kompastuu omaan nokkeluuteensa, sillä nurinkuriseen tiedusteluun ei moni pysty hämmennykseltään vastaamaan lainkaan.

Huomaan käyttäneeni haastattelutilanteita kuvaillessa paljon verbiä ”jututtaa”. Alun perin tarkoitus on ollut välttää verbin ”haastatella” liikaa toistoa. Olen kuitenkin tajunnut, että noista kahdesta teosnasta tuttavalliseen keskusteluun viittaava ilmaisu ”jututtaa” kuvaa näytteitäni paremmin. Se kuvaa tapaa, jolla rosotoimittajat lähestyvät haastateltaviaan. Rosoksi katsomieni ohjelmien ja juttujen *haastattelutilanteet* ovat *jutustelua*. Toisinaan rentoutta edesauttaa toimittajan ja jututettavan aiempi tuttavuus.

Jutustelun ja rennon jututtamisen vaikutelman uskon syntyvän silloin, kun toimittaja on valmistautumaton jutuntekutilanteeseen ja käyttäytyy siksi varsin spontaanisti. Alkoholien erikoisohjelman alussa (Moon 11) toimittaja luonnehtii ohjelman antia: ”Keskustellaan keskiohjelma-aiemman komeettamaisesta noususta ja tuhosta.” Tarinan iskinä tunnetun vieraan [MA Numminen] varaan on laskettu paljon, joten pohjatyötä

tai editointia ei ole havaittavissa. Myös tutustumiskäynnillä vasenkätisten kaupassa (Atv 4) toimittajan ote on hyvin keskustelevalta, eläytyvä ja vailla muuta tavoitetta kuin paikan letkeä esittelemisen.

Havaitsemani jutustelulinja korostuu, koska juttujen koostaminen on monin paikoin olematonta. Karsimattomuus tulee esiin monessa käänteessä ja lopputulos näyttää tuoreelta, koska perinteisten ajankohtaisohjelmien yhteydessä ei olla totuttu näkemään sattuneita virheitä. Vähemmänkin rosoisena pidetyt toimittajat siis luultavasti sortuvat aika ajoin hölmönkuuloisiin kysymyksiin tai mokaavat muulla tavalla. Nuo lapsukset vain on tapana editoida piiloon.

Kohderyhmäajattelu on pidettävä mielessä, kun tarkkailee musiikkiohjelmien haastattelukysymyksiä. Informaatioarvo tuntuu nimittäin vähäiseltä, kun haastattelu (Moon 1) painottuu kysymyksiin kuten ”yllätyittekö levynne menestyksestä?” ja ”minkä väriseksi luonnehtisitte musiikkianne?”. [Vastauksina kuullaan ”emme” ja ”keltaruskeaksi”.] Harmiton jutustelu johtaa siis helposti siihen, että katsojan näkökulmasta pointti on hukassa. Tällainen höpötys liittyy kuitenkin kohderyhmään siinä mielessä, että ohjelman käyttötarkoitus katsojalle lienee tiedonvälityksen tai sivistyksen sijaan silkka viihde. (Ks. luku 1.2.)

Viihdettä pyrkinevät rosotoimittajat myös tarjoamaan. Esimerkkiohjelmieni tekijät kommentoivat asiaa itse tämän luvun lopussa. Tietoa on myös toki tarjolla. Esimerkiksi muodin erikoisohjelma Dresscodea arvelen katsottavan ihan tiedon vuoksi. Toimittaja esittää alusvaateliikkeen omistajalle käytännönläheisiä kysymyksiä kuten mikä on nykyinen muoti, miten miehet osaavat ostaa alusvaatteita puolisoilleen ja miten ostaa oikeankokoisia asuja (Moon 14). Toimittaja tuntee selvästi asiansa ja on valmistautunut. Muotinäytöksen takahuoneessa mies tyytyy tosin tiedustelemaan lähinnä fiiliksiä. Menee siis jutustelun puolelle.

Näkökulman hahmottaminen aineistoni jutuissa on hankalaa. Esimerkkejä tästä hankaluudesta tarjoaa Ylen Popkomissio, jossa reportterin inserttien alussa annetaan lupaus näkökulmasta, mutta lupaus jää täyttymättä. Aiemmissa kuvailuissa olen todennut, että varsinkin ATV:n jutuissa sukellaan aiheeseen ilman johdatusta ja esitettävä insertti on leikkaamaton pötkö. Popkomission inserttejä on hitusen helpompi lähestyä, koska niissä on makasiiniohjelman juontajan lausuma juonto, toimittajan

omia spiikkejä eikä pelkkää haastattelua ja jutun päätyttyä jopa juontajan jälkijuonto. Perinteiset kehykset antavat siis odottaa ymmärrettävää sisältöä.

Selkeästä muodosta huolimatta seuraavien näytteiden kohdalla olen jäänyt hämmästelämään, mikä ihme on tekijöiden hakema lähestymistapa eli näkökulma. Juontaja kertoo juonnossaan aihepiirin ja korostaa alkavan jutun (Pop 1) reportterikeskeisyyttä: ”Asutus keskittyy ja tekniikka kehittyy, mille vastareaktiona ihmiset muuttavat maalle. Tuomas Enbuskekin muutti maalle [...]” Viitekehys eli maallemuutto on varsin asiallinen. Reportterin viikoittainen osallistuva insertti vaikuttaa itsestään selvältä muotilta, joten sitä ei erikseen perustella. Toimittaja aloittaa jutun spiikkaamalla: ”Maaseutu on nyt kuulemma viimeisin trendi myös urbaanien ihmisten keskuudessa ja sen takia mä olen tullut tänne maaseudulle Porvooseen opettelemaan rengiksi yhden päivän ajaks [...]” Trendit mainittaessa alkuspiikki yhdistää juonnetun teeman populaarikulttuuriin. Päätelen siis, että jutussa käsitellään maallemuuttoa trendikkyden näkökulmasta.

Jutun sisältö on kuitenkin muuta. Maatilan isännän opastuksella reporteri istuttaa kukkia, hakkaa halkoja, äestää peltoa traktorilla. Sattumukset on editoitu huvittavaksi sikermäksi, jota maaseutuaiheinen iskelmämusiikki säestää. Alkuspiikin jälkeen ei muita spiikkejä tai mitään haastattelua tule vaan ainoastaan satunnaisia ähkäisyjä ja hämmästyä. Itse insertti päättyy siihen, kun isäntä ehdottaa nukkumaan menemistä. Alussa annettuja lupauksia näkökulmasta saatikka varsinaisesta aiheesta ei lunasteta. Jälkijuonnossaan juontaja vain toteaa: ”Huolestuneille katsojille haluamme ilmoittaa, että edellistä inserttiä tehdessä kukaan ei kuollut eikä eläimille tehty vahinkoa.”

Suunnitelmallisuus jää hämäräksi. Jos juttua on etukäteen valmisteltu, onko idea ollut tehdä toimitettu juttu aiheista joita alussa luvataan, vai onko haluttu vain taltioida kaupunkilaistoimittajan elämispäivä täysin viihdemielessä? Toimittaja itse vastaa pohdintaani tuonnempana.

Popkomission toisessa jaksossa (Pop 2) reportterin jutun juonto kuuluu seuraavasti: ”Rullalautailu on vaikuttanut katumuotiin ihan älyttömästi. Minullakin roikkuvat housut, vaikka siihen ei mitään fyysisiä tarpeita ole niinku skeittaajilla. Mutta Tuomas Enbuske meni sinne skeitin maailmaan, se meni sinne ytimeen, se meni SM-kisoihin ja kattokaa mitä kävi.” Juonto hahmottelee vain aihepiiriä ja sitäkin löyhästi.

Näkökulmaan viittaa korkeintaan maininta katumuodista. Onneksi toimittajan lausuma jutun alkuspiikki valottaa jutun mahdollista pointtia:

Skeittauksen eli skeden SM-kisat. Ja mä oon kuullu vähän ilkeet huhua siitä, et skeittarit tai skedeilijät tai mitä ne nyt onkaan ois vähän niinku sisäänpäin kääntyneitä ja semmonen ylimielisiä. Ja totta kai halutaan tänään taas todistaa tällaset [...] stereotyyppiä vääräksi ja mä aion noin tunnin kuluttua osallistua tähän kisaan ja valitettavasti mulla ei oo lautoja. Sellanen pitäis ensin hankkia.

Toimittaja on siis ilmeisesti selvittämässä, ovatko rullalautailun harrastajat suljettu yhteisö. Jutussa on menty sinne missä tapahtuu, toimittaja kyselee rullalautailijoiden fiiliksiä ja näytetään sattumuksia kuten kömpelön reportterin epäonnistunut kilpailusuoritus. Taas jää kuitenkin suunniteltu näkökulma avoimeksi.

Kolmannen esimerkin (Pop 3) juonnossa todetaan vain, että uuteen kouluun meneminen on traumaattista. Kyseessä on siis selvä väittämä, jonka uskon saavan itse jutussa vahvistusta. Alkuspiikissä se saakin vahvistusta, aluksi. "[...] Me ollaan tultu tänne monien neuroosien ja traumojen alkulähteille eli peruskouluun yläasteelle. Mennään katsomaan millainen pitäis tänä syksynä olla että niitä neurooseja ja traumoja jäis mahdollisimman vähän." Traumaattisuus on siis väittämä, mutta näkökulma vaikuttaa liittyvän koulupukeutumiseen. Jutussa toimittaja kiertelee koulun pihalla ja kyselee omien asusteidensa sopivuudesta ja oppilaiden vaateostoksista. "Kovikselle" hän mainitsee tekevänsä tutkimusta "et mikä on kuulii tänä syksynä". Insertin päättyessä olen ymmälläni – onko kyseessä nostalgisointi traumaattisilla koulumuistoilla, muotigallup vai mikä.

Toimittaja Tuomas Enbuske (2003) kertoo, että Popkomission inserttien lähtökohtainen tavoite vaihteli:

Se oli populaarikulttuuriohjelma, aihepiiriin pyrittiin liittymään. Mutta kai se välillä riistäytyi käsistä. [...] Ei ollut aina tiettyä kaavaa. [...] jotkut [insertit] oli sellaisia joissa oli mielestäni oikeasti pointti. [...] totta kai pitää olla jotain mitä halua sanoa. [...] Välillä oli pelkkää gonzoilua [eli] suunnittelematonta hörhöilyä, [...] se on hyvä persoonaan perustuva viihteen laji. [...] Gonzoilu ei ole mun tavoite, mä en halua tehdä sitä.

Enbusken mukaan toimittaja ei läheskään aina itse ideoinut juttujaan. Suunnittelusta vastasi silloin tuottaja, ja keikalle lähtevälle toimittajalle annettu ohjeistus saattoi yksinkertaisimmillaan olla kehotus mennä häröilemään, vaikka ei ehkä suoraan noin

sanoin. Aihepiirien valintaan liittyen Tuomas Enbuske arvelee Popkomission tuotantoryhmän kuitenkin olleen ”hieman hukassa”.

Täyttivät välillä tilaa. Ehkä eivät tienneet mitä halusivat, toteivat toimivaksi joten jatkoivat samalla linjalla. Oliko se viihdettä vai journalismia, sitä he tuskin tiesivät. Itse sanoisin että viihdettä. Viihteellä eikä kuitenkin tarkoiteta, että siinä on asia taustalla?

Toimittajan persoona näkyy ohjelmamateriaalissani vahvasti. Tämä on väittämälleni rosojournalismille huomionarvoista, koska toimittajakeskeisyys ei normaalijournalismissa ole itsestään selvää. Journalismin sääntöjä tutkinut Ilkka Rentola (1983: 43) sanoo alan oppikirjallisuuden objektiivisuuskäsityksen toteutuvan silloin, kun toimittaja tarkastelee todellisuutta läheltä mutta ulkopuolisena, vailla arvoihin tai moraaliin perustuvaa suhdetta kohteeseensa. Moista ideaalitulannetta kuitenkin tavoitellaan korkeintaan uutistoimituksissa (Huovila 2001: 101). Sitä paitsi tässä tutkielmassa on jo aiemmin todettu muun muassa television ajankohtais- ja keskusteluohjelmien sijoittuvan jonnekin täysin objektiivisten uutisten ja täysin subjektiivisten kolumnien välimaastoon (ks. luku 2.1.2).

Esimerkkitapauksissani toimittaja tarkastelee kohtaamiaan tapahtumia, ihmisiä ja paikkoja oman subjektinsa ja persoonansa kautta. Tuo persoona kaikkine vajavaisuuksineen näyttäytyy katsojalle mielestäni aidompana ja inhimillisempänä kuin perinteisen asiaohjelman vetäjä, joka tavoittelee puolueetonta otetta kenttähavaintoihin perustuvissa raporteissaankin (Kuutti 1994: 76) ja studiossa lukee sanottavansa teleprompterilta.

Rosotoimittajiksi kutsumieni esimerkkihenkilöiden ote työhönsä on ajoittain rajankäyntiä subjektin kautta tarkkailemisen ja niin sanotun minä-journalismin välillä. Minä-journalismin puolelle lipsuessa toimittaminen pohjautuu kerrontaan omasta itsestä, tekemisistä ja ajatuksista (Kuutti & Puro 1998: 110). Minä-journalismin käsite liittyy kuitenkin julkkiksiksi kohonneiden mediatyöläisten narsistisiin tempauksiin, ja tuota omahyväisyydellä selittyvää persoonakeskeisyyttä en materiaalini puolituntemattomista toimittajista löydä, enkä edes etsi. Uskon, että rosojournalismiin ilmiönä liittyy myös narsismi, mutta itse pyrin löytämään näytteistäni aina jonkun sitä selkeämmän lähtökohdan.

Henkilökohtainen ote on toimittaja Enbusken inserteissä vahva, eikä pelkästään omakätisen osallistumisen takia vaan myös puheissa: ”Täällä istuu nää koulun pahikset. Katotaan uskallanko mennä tänne. Yläasteaikana en ois uskaltanu.” Mies myös marisee loppuspiikissään, kuinka angstista on ollut palata yläastemaaailmaan. (Pop 3.)

Oman itsensä korostaminen ja samalla myös näkökulmattomuus korostuu esimerkiksi HEE:n reportterin Krisse Salmisen kohdalla. Stand up -koomikon rakentama toimittajapersoona suhtautuu jututtamiinsa henkilöihin joko nyrpeän ylimielisesti tai puhtaasti fanipohjalta. Katson Salmisen hahmon parodioivan tv:ssä havaitsemaani suuntausta, jossa melkein kenestä vain voi tulla tv-toimittaja. Esimerkkijuttu (Hee 3) alkaa, kun toimittaja laulaa antaumuksella katkelman tunnettua musiikkikappaletta kameralle ja sen jälkeen puhuttelee katsojia: ”Jos ette tienny kenen biisi tuo on niin ehkä rounään kiittingin eli Ronanin. Ja mulla on ihan kohta sen kanssa treffit täällä Helsingissä. Ronanilla ja mulla. Treffit. Niin no okei voin mä mennä. Ei mulla oo mitään muutakaan tekemistä.” Tähden tavatessaan toimittaja uskoutuu hänelle, kameran käydessä, kuinka hän on väsynyt, koska tapaamisen jännittäminen on vienyt yönet. Naistoimittaja myös tarjoutuu saunomaan mieslaulajan kanssa, tiedustelee romanttisia mahdollisuuksiaan, jos laulajan vaimoa ei olisi, ja tarjoaa tähdelle mahdollisuuden haastatella itseään. Toisen muusikon kanssa sama reportteri haluaa laulaa haastattelutilanteen yhteydessä ja tarjoaa tälle yösijaa luotaan (Hee 2). Tilanteesta on tosin selkeästi aistittavissa sen leikillisyyttä.

Edelliset Krisse Salminen -esimerkit olen sijoittanut musiikin erikoisohjelmien lokeroon, sillä ne ovat muusikkohaastatteluja. Ohjelmanäytteissäni toimittajien suhtautuminen artisteihin vaihtelee. Äärityyppenä ovat esimerkiksi juuri Salminen, joka käyttäytyy [roolihahmonsa takia] kuin teini-ikäinen fani, itsekin useammassa bändissä soittanut Wallu Valpio, joka remuaa kuin kavereiden keskellä ainakin (esim. Moon 1, 5), ja ATV:n bändihaastattelijat, jotka konstailematta pysyttelevät rennolla asiallisella linjalla.

Toimittajan ihaileva asenne voi olla myös muuta kuin huumoria. Ihailu voi olla katsojien kanssa samalle tasolle asettumista. Tunnetun hevimuusikon tavatessaan MoonTV:n eräs rock-toimittaja (Moon 1) toteaa kameralle, että moinen seura alkaa ”tämmöstä poikaa” jännittää. Näin toimittaja tunnustaa maallikkotaustansa ja puhuu selkeästi vertaisilleen eli muille ihailijoille.

Itseironia on usein pääosassa, kun rosoisten näyteohjelmieni toimittajat korostavat persoonaansa. Ampumaradalla vieraillessaan iranilaissyntyinen toimittaja (Moon 7; Karisto 2003: 58) kertoo hymyillen, kuinka hänen ”sydäntä lämmittää”, koska hän tulee ”aikavyöhykkeeltä, jossa tällainen [äänekäs ammuskelu] on tuttua kaikille”. Kuntoiluohjelmassa harjoitusmuotoja testaava toimittaja kysyy ilkkuriseen äänensävyyn kuntosaliohjaajalta ”onko terapiaa tarjolla kaltaiselleni, joka kärsin kaiken aikaa masennuksesta ja olen lähestulkoon jo nyt heittämässä rukkasia pöytään, kun elämä ei ole elämisen arvoista” (Atv 8). Haastattelijan ironisoiva oman persoonan korostaminen saavuttaa aineistoni puitteissa yhden huippunsa, kun Krisse Salminen (Hee 5) kertoo tullessa konsolipelin julkistamistilaisuuteen vain tavatakseen Apulanta-yhtyeen solistin Toni Wirtasen. Seuraavassa toimittajan [K] ja haastateltavan [T] sananvaihtoa:

K: Arvaa mikä on mieletöntä?

T: No?

K: Et mä oon aina ajatellu et meidän pitäs tavata koska meillä on niin hirveesti yhteistä.

T: Joo mieletön koneksön.

K: Tiedäksä mä kerron mitä meillä on. Me ollaan molemmat synnytty huhtikuussa. Ne on eri vuonna mut kuitenkin.

T: Toi ois niinku tsöönälistik risööts.

K: Sitten mä oon lukenu että sun lempivuodenaika on syksy ni munkin on.

T: Nii on ihanaa.

K: Sitten sun musanumero oli aina kymppi ni aattele munkin oli.

T: Oho ai oli vai?

K: [...] Sä et oo oikeesti kalju ethän?

T: En, mulla on sellanen uimalakki.

K: Niin mut sä oot oikeesti blondi?

T: Joo.

K: Ni sekin on yhteistä kato ku mäki oon. Onneks me tavattiin.

Itsensä häpäisy on yleinen seuraamus, kun toimittaja heittäytyy estottomasti osaksi juttutilanteita. Heittäytyminen ainakin saattaa johtaa nolon näköisiin sattumiin kuten kompuointiin musikaalin harjoituksiin osallistuessa (Pop 4) tai painiotteluun tuttavien kanssa kesken raportoinnin (Moon 3). On kuitenkin tärkeää erottaa toisistaan pelleilylähtöinen nolous ja ammatilliseen alisuoriutumiseen liittyvä nolous.

Haastattelemieni tekijöiden mukaan siinä ei ole mitään hauskaa, jos ei osaa työtään.

Toimittaja Tuomas Enbuske (2003) muistuttaa, että mokailua on kahta laatua

[...] sellaista missä on itsevarmuus pohjalla ja on säälittävää mokailua, jossa oikeasti hävettää tyyppin puolesta. [...] Nolous ei saisi olla tyhmyyttä vaan taustalla pitäisi olla älyä. Ei siinä

ole mitään hauskaa, jos menee haastattelemaan pääministeriä ilman että tietää mitään mistään.

Helsingin Aluetelevision päätoimittajana työskennellyt Jussi Halli (2003) kertoo pyrkineensä korostamaan alaisilleen yleissivistystä ja journalistista lähestymistapaa.

Joskus oikein otti päähän, kuinka myötäsukaista ja alentuvaa oli toimittajan suhtautuminen tietyissä tapauksissa esim asian-tuntijoihin. Johtuen perustietojen puutteesta. [...] Opponoita-essa olisi pitänyt haastateltavia lyödä kovempaa. [...] Arvelisin, että harva myötähäpeää synnyttävistä tilanteista [ATV:lla] on laskelmoitu. Hätäpäissään on tehty ja puutteellisesti valmistauduttu.

Puutteista huolimatta Halli ei ole lopputuloksesta erityisen pahoillaan.

Osa materiaalista oli kertakaikkisen naiivisti toimitettua. Ei pidä kieltäminen, että se on muodostanut palasen ATV:n tehovoimasta tämä laadun ja toimittajien työtapojen käsittämätön vaihtelu laidasta laitaan.

Yorcken (1990: 76) mukaan mikään ei syö toimittajan uskottavuutta ja itsevarmuutta niin paljon kuin virheillä alkava haastattelu. Tietokoneohjelman (Atv 5) toimittaja aloittaa sanoin: ”Tänään me haastatellaan Linux-asiantuntija Jyrki Koskista... Jyri Koskista.” Haastateltava joutuu korjaamaan nimierheen toimittajalle, mutta takeltesta huolimatta tilannetta ei ole otettu uusiksi tai editoitu. Uskottavuus ei nähdäkseen horju, kun katsoja on tietoinen mitä kanavaa katsoo. Takeltelu ei näytä toimittajan itsevarmuuttakaan murentavan.

Toimittajan hatara suoriutumisen saa harvemmin aineistoni kuvaustilanteissa osakseen kritiikkiä, vaikka kotikatsomoissa närkästyneitä olisikin. Haastateltavat tuntuvat suhtautuvan tarkkailemiini toimittajiin tyynesti asiajuttutilanteissa, he eivät siis osoita erityistä huvittuneisuutta, ylenkatsetta tai hämmennystä. Mutta rockpiireissä, joissa juttujen kohteet tuntevat toimittajan, ihmiset eivät pidättele ärtymystään möhlimiseen. Rock-festivaalilla (Moon 1) toimittaja takeltelee rocklaulaja Maija Vilkkumaa-ta jututtaessaan: ”Miten meni veto eilen? Eiku tänään.” Vilkkumaa mulkaisee miestä paheksuvasti ja sanoo: ”Teillä taitaa olla aika huonosti faktat hallussa ylipäätään.” Humaltunut toimittaja jatkaa ”eiks se ollu tänään”, jolloin artisti hermostuu silminnähdessä ja kehottaa toimittajaa vaihtamaan ammattia. Vastaava tilanne toistuu, kun toisessa musiikkiohjelmassa (Moon 12) reportteri tiedustelee rumpalikilpailun voittajalta tunnelmia, mihin jututettu lakonisesti toteaa: ”Vittu sä osaat sit olla tylsä.”

Rosotoimittajien tietoista itsensä häpäisyä jäljittäessäni huomaan, että tekijät näyttävät ohjelmissaan ja jutuissaan suhtautuvan työnsä sujuvuuteen tai sujumattomuuteen rennosti, ja he jopa tekevät pilaa omasta vajavaisuudestaan. Kun kamera kuvaa Kriise Salmista naistenhuoneessa meikkaamassa ennen haastattelua (Hee 2), nainen miettii ääneen ”pitäskö mun kysyä, onks mun mekko hyvä?”. Toisen jutun (Hee 6) alussa sama toimittaja julistaa valinneensa haastateltaviksi mielestään parhaimman näköiset miehet ja kääntyy ensimmäisen puoleen: ”Ajattelin tähän alkuun tällaisen aika ammattimaisen kysymyksen, että millä mielellä lauantain matsiin?” ATV:n reporteri (Atv 4) paljastaa tietämättömyytensä heti alkuspiikissään: ”Tänne lähetettiin minut, jolla ei ole mitään hajua vasemman käden asioista.” Ja ruokaohjelman (Moon 4) vettäjä kertoo, että hän on pidemmän aikaa kokenut olevansa ”ehkä diippi jäbä”. Katson itseironian kääntyvän jo raadolliseksi, kun MoonTV:n reporteri tunnustaa ohjelman (Moon 10) päätteeksi: ”Me ollaan tosi huonoi, mut muistakaa, et hyvässä seurassa kelpaa huonompikin ohjelma.”

Millainen siis on rosotoimittajiksi kutsumieni tv-esiintyjien journalistinen ote? Miten he toimittavat väittämäni rosojournalismia? Toiset toimittavat sitä paneutuen, toiset toinen käsi taskussa, joten jälleen voin puhua lähinnä yleisvaikutelmasta. Ote on havainnoiva ja monesti myös tilanteisiin osallistuva. Persoonakeskeisyydestä ja ajoittain puolivillaisesta suoriutumisesta huolimatta itseironia värittää toimittajien tekemisiä. Juttuaiheen pohjustaminen katsojalle on puutteellista, minkä vuoksi on selvää, että tutkimani tv-jutut poikkeavat perinteisestä uutismuotista ja ylipäättään informaatiokehysteisestä rakenteesta.

Huovila (2001: 108) muistuttaa, että tiedotusvälineiden jutuille on kehittynyt perusrakenne, jolla tiedonvälityksen lisäksi pyritään herättämään vastaanottajan mielenkiinto. Kolmiorakenteessa kärki kertoo olennaiset asiat (Kujala ym. 1998: 50), mutta aineistoni tv-jutuissa kolmioajattelu on sekoitettu. Vaikuttaa, että rosojournalismissa pointti voi löytyä vaikka insertin keskeltä – tai sitten ei edes sieltä.

Olen tutkimuksessani kokenut helpoimmiksi arvioida niitä tv-juttuja, joista on hahmotettavissa alku, keskikohta ja loppu. Juuri selkeisiin kehyksiin uskon myös useimpien television katsojien tottuneen. Journalistiikan sanaston (Kuutti 1994: 94) mukaan toimittamisella käsitetään materiaalin hankinnan lisäksi myös materiaalin valintaa ja järjestämistä. Tutkimusaineiston monissa jutuissa nuo työvaiheet näyttävät

kuitenkin jääneen toimittajalta tekemättä. Erimuotoiset jutut edellyttävät vastaanottajalta erilaista asennoitumista, ja rosotoimittajien alustamatta asiaan -linja haastaakin katsojan taustatiedot. Riippuu jutusta, millaisia taustatietoja linja edellyttää. ATV:n johdatuksettomat ajankohtaisinsertit edellyttävät tietämystä lähipäivien puheenaiheista, jotta konteksti hahmottuisi. Monet noista jutuista ovat katsojan hyväksyttävissä pitkälti siksi, että ne ovat osa makasiinimaista kokonaisuutta, päivän luuppia. Omillaan en uskoisi niiden toimivan. MoonTV taas käsittelee paljon alakulttuureja, joten aiheen pohjustuksen puuttuessa jutusta saa irti lähinnä alaa harrastava katsoja.

Toimittajien perehtymättömyys voi johtaa kovin pinnalliseen aiheiden käsittelyyn. Siispä olen tekijöitä haastatellessa kysynyt, onko toimitusten sisällä harrastettu itse-kritiikkiä.

Helsingin Aluetelevision Jussi Halli (2003) kertoo joitain ohjelmia hyllytetyn niiden ”tavattoman huonouden” tai väärän näkökulman vuoksi. Yleensä tiukin seula on kuitenkin ollut aiheiden repimisessä joka päivälle.

Jokaisella toimittajalla on ollut voimakkaat sisäiset kriteerit. [...] haastattelujen vajavaisuuksia aidosti harmiteltiin. Nauhoja katsottiin sillä silmällä, että ”osasinko puhua?”. Totuttutumista oli jo siinä, että päätyy paikalliseksi julkikiseksi. Lieveilmiöt olivat omiaan nostamaan tekijöiden itesensuuria.

MoonTV:n Markku Mastomäen (2003) mielestä suunnittelu ei ole toimituksessa miikään ”peikko”. Mastomäen mukaan juttuja tehdessä kuitenkin luotetaan spontaanuuteen.

Joskus ei saa hyvää vaikka kuinka olisi suunniteltu. Kaikista hauskimmat juttumme ovat syntyneet paikan päällä tilannekomiikkana. [...] Sanon [alaisille] you deliver, I don't care how. Huvittavuus ei ole pahasta. [...] Eipä meidän toimittajat tekemisistään ihan pelkästään ylpeitä ole.

Äskeisessä kommentissa tulee jälleen mainituksi hauskuus ja katsojien huvittaminen. Viihdykkeenä käytetty journalismi on omiaan muistuttamaan ihmisille, etteivät he ole vajavaisuuksineen yksin maailmassa (Wainwright 1972: 1). Tuohon käyttötarkoitukseen uskon tutkimani ilmiön ohjelmien sopivan mainiosti.

Rosojournalismiksi kutsumassani tv-aineistossa viihde on keskeinen elementti, mikä tietysti versoo populaarikulttuuripainotteisen aihevalikoiman lisäksi itse välineestä ja sen sisällä käytävästä viihteen ja journalismin kamppailusta. Katson hupailumentali-

teetin liittyvän myös siihen, miten juttujen valmistaminen näyttää olevan rajankäyntiä totisen työnteon ja kaveripiirin hauskanpidon välillä. MoonTV:llä on jätetty editoidessa tarkoituksella näkyviin tekijöiden mielestä hauskat sattumat (Mastomäki 2003). Tuomas Enbuske (2003) luonnehtii Krisse Salmisen juttuja sketsin ja journalismin sekoitukseksi. [Enbuske juontaa Nelosella talk show'ta, jonka yhteydessä Salmisen tekemisiä nähdään.] Popkomission juttujaan hän luonnehtii henkilölähtöiseksi ”reppareiksi” eikä huumoriksi, mistä olen kuitenkin hieman eri mieltä.

Yleisvaikutelmaa arvioidessa olen tarttunut ääriesimerkkeihin, niinpä tutkimuksessa ni ovat saattaneet saada tilaa juuri sellaiset toimittajien ylilyönnit, joiden Jussi Halli (2003) sanoo kiertävän katsojien suussa. Halli nimittäin huomauttaa, että ATV:n perinteiset haastattelut eivät ole jääneet elämään, mutta se saatetaan muistaa ”jos samana päivänä joku ajaa Rautatientorin metroaseman kompassitasanteen betoniporaaat lumilaudalla alas”.

Enbuske (2003) sanoo, ettei hän halua tehdä suunnittelematonta häröilyä ja kertoo tuottajien välillä vain täyttäneen ohjelma-aikaa hänen jutuillaan. Pohdin, millainen ammatti-identiteetti mahtaa olla toimittajalla, joka tekee viihteellistä sekoilua, vaikka ei sanojensa mukaan haluaisi, ja kuitenkin nimeää käsittelemäni insertit melko hyväksi viihteeksi. Tuonkaltaisen mediatyöläisen ammatti-identiteetistä on vaikeata esittää arvauksia, sillä työhön kuuluu myös muuta kuin nimenomaan toimittamista. Puhutaan jostain sellaisesta hybridistä, risteymästä, joka elää viihteen ja journalismin raja-alueella – aivan kuten valtaosa aineiston ohjelmista – mutta joka ei kerrassaan mahdu perinteisesti mielletyn asiaviihteen muottiin.

Tekijöitä haastateltuani on tuo juttujen tekeminen tilan täytteenä jäänyt mietityttämään. Eihän katsoja tiedä, mitä juttuja moisena tilkkeenä käytetään. Mutta jos katsoja tietäisi, miten hänen niihin juttuihin pitäisi suhtautua?

Luvussa 3.2 olen editoinnista puhuessa kertonut, että ATV on ajanut kuvattua materiaalia kiireen vuoksi leikkaamattomana ulos. Päivän juttusikermän on ollut määrä koostua kuudesta insertistä, mutta esimerkiksi teknisten ongelmien takia on jutuista yksi jäänyt tekemättä. Sikermän kokonaiskestoajan säilyttämiseksi, muita juttuja ei ole voitu enää tiivistää. Samalla on alleviivattu ”roiskeita joita rapatessa syntyy”. (Halli 2003.)

ATV:n kohdalla juttumateriaalin käyttäminen vain tilan täyteenä on siis ollut tuotantorealiteettien sanelemaa. Mutta miksi Tuomas Enbuske uskoo Popkomission juttujensa olleen toisinaan pelkkää tilkettä? Onko kyseessä nyt selvä näyttö siitä, että journalismin rosoisuuden syy voi olla silkka välinpitämättömyys? Uskon, että asia on näin.

Epämääräistä juttupuuroa katsellessa nousee väistämättä mieleen kysymys, mistä näitä tyyppisiä löydetään? Minkälaisen rekrytoinnin kautta aineistoni toimittajat ovat ruutuun päätyneet? Löytyykö toimittajien valinnasta jotain, mikä selittäisi rosoitoimittajien tähän mennessä kuvailtuja ominaispiirteitä?

Helsingin Aluetelevisioon väkeä löytyi verkostoitumisen kautta: joku tunti jonkun. Sujuvuuden lisäksi haettiin suorasanaisuutta ja ”elämää nähneempiä persoonia” [mitä Halli sillä sitten tarkoittaaakaan]. Uskottavuuden mittarina rekrytoidessa käytettiin kyynisyyttä tai alakulttuurien tuntemusta. (Halli 2003.)

Enbuske oli työskennellyt radiokanava Kiss FM:n aamutiimissä, kun tuotantoyhtiö Moskito Televisionista soitettiin ja pyydettiin Popkomission reporteriksi. Krisse Salminen löytyi Hyppönen Enbuske Experienceen stand up -klubin ja aiemman tuttavuuden kautta. (Enbuske 2003.)

MoonTV:n ohjelmapäällikkö Markku Mastomäki (2003) kertoo haastattelussani, että he haluavat kanavalleen [alakulttuuri]asiansa tuntevia henkilöitä, eivät perinteisiä juontajia. Mastomäen mukaan tärkeimmät ominaisuudet toimittajataustan sijaan ovat tietotaito, karisma ja kontaktit. Näin sanoessaan hän tulee väittäneeksi, että muun muassa eri aihepiirien teemaohjelmat kanavalla olisivat huomattavan perehtyviä. Niin ehkä paikoin onkin, mutta uskallan väittää MoonTV:n aineistosta löytyvän myös taustoittamatonta sekoilua, jota ei mikään asiantuntemus pelasta.

Aiempi journalistinen ura ei siis useimpien rosoisten toimittajien menneisyyteen kuulu. Haastateltavien kanssa kaveeraaminen selittyy osittain sillä, että toimittaja on värvätty juuri kontaktiensa takia. Ja karhean ilmaisun ihmisiä on monasti suorastaan haettu. Toimittajapersoonat ovat siis itse osoitus varsin tavallisten tallaajien pääsemisestä ruutuun.

3.4 Tunnusmerkkien synteesi

Videomateriaalin kuvaileva ja arvioiva lähiluku on nyt ohi. Teen vielä lopuksi yhteenvedon tarkkaillun ohjelma-aineiston erityispiirteistä. Muotoilen katsauksen vastaukseksi kysymykseen: Millainen olisi rosoisella tekemisen tavalla syntynyt tv-insertti, jos siinä toteutuisi lähestulkoon kaikki löytämäni piirteet?

Kuvitteellinen näyte tyylipuhtaasta rosojutusta voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen.

Popkulttuuriin liittyvän jutun aihe on rullalautailun historiaa Suomessa esittelevä valokuvanäyttely, jota juuri pystytetään Helsingin Kulttuuritalon aulaan. Juttu alkaa heiluvalla lähikuvalla parikymppisestä miestoimittajasta ahmimassa hampurilaista. Mies istuu maassa ja nojaa selkäänsä punaista tiiliseinää vasten. Kuvaaja nousee kamera vaappuen seisomaan ja toimittaja nousee perässä. Mies kurottuu äkisti ulos kuvasta ja heittää ryttäämänsä paperikääreen kohti roskista. Ohi menee ja toimittaja kiroaa vaimeasti. Hän katsoo kameraan ja toteaa: ”Piti safkata ku ei noi varmaan tääl tarjoo ku jotai tiätsä muumilimppaa. Eiköhä mennä tsiigaa.” Toimittaja kävelee pääovesta sisään ja kameramies seuraa.

Tähän mennessä ei siis ole tullut mitään johdatusta jutun aiheeseen edes tekstinä. Kuva leikkaa toimittajaan, joka etenee pitkin aulaa mikrofonin kädessään. Ruutuun ilmestyy hetkeksi nimi Ape.

Näyttelysermejä on hämärään nurkkaukseen pystyttämässä joukko vakavia miehiä. Reportteri menee ”kyseleen tyypeiltä”, miten menee. ”Montaks skedefotoo teil tääl on? Siis katsojille tiedoks et nää on niinku historiaa. Niinni montaks fotoo?” Kamera kiertää toimittajan ja miesten ympärillä selvästi hakien edes hieman valoisampaa puolta näiden kasvoista, sillä kuva ei tarkennu kunnolla.

Leikkaus keski-ikäiseen naiseen, jolla on tummansininen villatakki. Toimittaja rutistaa mikrofonin johtoa mytyksi, ääni paukahtaa ja keskustelu kuuluu vain kameran mikin kautta. ”Onks susta kiva olla vahtimestari?” toimittaja tiedustelee, kamera zoomaa aivan jututetun kasvoihin ja kääntyy äkisti kohti taustalla näkyvää konserttijulistetta.

”Mummielestä valokuvanäyttely on ollu aina jotenki tylsii mut tääl on ihan ok. Mut miksei näis kuvis oo gimmaskeittareit?” toimittaja ihmettelee itseksensä kameralle. Kuva kääntyy kohti lattiaa: kuvaaja on lopettanut spiikin kuvaamisen mutta unohtanut sammuttaa kameran. Kuva siis poukkoilee hetken holtittomasti, kunnes leikkaus etenee uuteen ottoon. Reportteri huutaa ”ei kato perhana” ja osoittaa sermiin kiinnitettyä kasvokuvaa pipopäisestä nuorukaisesta. ”Toiha on meitsin frendi”, mies ilakoi, asettuu valokuvan viereen ja virnistää liioitellusti.

Toimittaja on palannut näyttelyä pystyttävien miesten luo. ”Mitä te haluisitte sanoo jengille ku kattoo tätä?” Miehistä toinen käyttää tilaisuuden mainostamiseen, minkä aikana toimittaja virnuilee kameralle ja nyökyttelee. Loppuspiikkinä reportteri lohkaisee: ”Tällanen tää nyt oli. Te tiedätte missä. Ja me Jaskan kaa tiedetään mihin. Vai mitä Jaska?” Viimeinen kysymys on suunnattu kameramiehelle, ja kuva heilahtaa kohti kirkasta kohdevalaisinta.

Tutkimusaineistosta ei nouse monta juttua tai ohjelmaa, jotka edellisen kehitelmän tavoin sisältäisivät yhtäaikaaisesti noin monia rosoelementtejä. Väittämäni ilmiö on siis ehkä enemmän katsojan, eli tähän saakka lähinnä itseni silmässä. Tai sitten se on nähtävissä eräänlaisena jatkumona niin, että toisesta päästä se jo sulautuu valtavirtaan, eli onkin rosoa vain näennäisesti, kuten kameratyöltään, ja toista päätä kohti mentäessä rosopiirteet lisääntyvät ja näkyvät jo myös esiintyjässä ja sisällöissä. Ajatusten jatkumosta esitti opiskelutoverini keskustellessamme tästä tutkimuksesta.

Vaan entäpä jos löytämäni tunnusmerkit täyttäviä tyylipuhtaita rosojuttuja olisi tai on olemassa, versovatko niiden ominaisuudet tuotantopalaverissa syntyneistä käsikirjoituksenomaisista suunnitelmista vai ovatko ne oikeasti sattuman kauppaa ja taidottomuutta? Pohdinta on olennainen ilmiön tulevaisuutta ajatellessa. Arvelen ilmiön elävän kasvavassa määrin markkinoiden ehdoilla ja siksi muuttuvan entisestään suunniteltuun päin.

Rosojournalismi liittyy läheisesti tosi-tv:seen (ks. luku 1.2). Tosi-tv:n sanotaan näytettyvän katsojille todenperäisenä ja välittömänä, spektakelisoinneistaan huolimatta. Uskon, että rosojournalismin kohdalla ovat katsojan odotukset samansuuntaiset: vaikka sisältö olisi huttua, heittäytyvä ote tekee jutuista välittömiä ja siten varsin

aitoja. Mietin kuitenkin, missä määrin käsillä on jo varsin keinotekoiseksi kasvanut konsepti. Tuomas Enbuske (2003) sanoo rosoisuuden antavan vaikutelman, että nähdyt asiat todella tapahtuvat. Ja Markku Mastomäki toteaa ääneen sen, mikä voi tehdä kovin puristille jo häijyä: ”Jos aitouden halua feikata, ainakin teknisesti se onnistuu.”

Seuraavassa luvussa käsittelen joitain kulttuurisia virtauksia, joihin tutkielman aihe rosojournalismi läheisesti nivoutuu.

4 TAKAISIN ALKUTEKIJÖIHIN

4.1 Syntypolkuja

Suomalaisessa televisiotoimittamisen kentässä on mielestäni ollut käynnissä ilmiö. Annoin tämän tutkielman alussa ilmiölle työnimeksi rosojournalismi. Olen päätenyt siihen, että puhun lähinnä muotomielessä olemassa olevasta tv-ilmiöstä, joka on alkanut elää markkinoiden ehdoilla ja jonka spontaanisuus on jyrkästi vähenemään päin.

Ennen kuin käänän katseeni rosoilmiön nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, palaan vielä siihen, mistä [lähivuosiin katsottuna] kaikki sai alkunsa.

Kaapeliverkossa aloitti 1990- ja 2000-luvun vaihteessa muutama uusi tv-kanava, joilla oli niukalti resursseja. Kuvaus- ja editointikalustot olivat vaatimattomia ja ohjelmia piti tehdä vaihtelevissa oloissa, sillä studio saattoi puuttua kokonaan. Uudet tulijat siis halusivat tuottaa hyvää ohjelmaa halvalla. Mainostulot olivat varsinkin alkuvaiheessa kiven alla. Kanavien toimituksiin ajautui töihin nuoria [etupäässä] miehiä. Toimittajiksi päätyneillä henkilöillä ei yleensä ollut media-alan koulutusta eikä työkokemusta, mutta into tehdä omaehtoista ohjelmaa oli kova. Juttujen teemat poimittiin tekijöiden omista kiinnostuksen aiheista ja ohjelmien jälki oli juuri sen näköistä, mitä kulloinkin sattui syntymään. Rosoista jälkeä tuottavat kanavat saivat julkisuutta sovinnaisuudesta poikkeavilla tempauksillaan, kuten toimittajien humalaisuudella tai kielenkäytöllä. Toimittajien harjoittama tilanteisiin omalla persoonalla heittäytyvä tyyli ja kotivideomaisen karkea visuaalinen ilme löysivät tiensä myös muutamiin valtakunnanverkon tv-ohjelmiin ja tasapäistyminen alkoi. (Ks. luku 1.1.)

Katson rosoilmiön kehittyneen lyhykäisyydessään edellä kuvatulla tavalla. Nostan kuitenkin vielä esiin muutamia virtauksia, jotka sivuavat tutkimuskohdettani. Olen valinnut mainittaviksi ääliökomedioiden trendin, dogma-elokuvan ja dokumenttirinteen.

Roisi ääliömäisyys on ollut muotia monissa yhdysvaltalaisissa elokuvissa ja tv-sarjoissa 1990-lopulta alkaen. Trendistä on käytetty nimitystä *gross out*. Englannin kielen slangista tuleva ilmaisu tarkoittaa jotain todella loukkaavaa ja vastenmielistä. Enimmäkseen nuorille miehille suunnatussa huumorin lajissa ylin tavoite lienee rö-

hönauru. Esimerkiksi menestysanimaatio South Park todisti, että halvannäköisyys ja nuhjuisuus viihdyttää ja myy. (Salminen 2002a; Hietala 2002; Dictionary.com 2003.)

Uskon rosotoimittajien infantiilin pelleilyn olevan vahvasti sukua gross outille, mutta suoranaista innoitusta suomalaisten amatöörireportterien tuskin on tarvinnut muiden irrottelusta hakea. Tutkija Veijo Hietalan (emt.) mielestä havaittavissa on ehkä ollut gross out -journalismia, jossa rosoisuus on pinnanmuotona itseisarvo, mutta jossa kuitenkin piilee ihan oikeaa toimittamista. Tutkimukseni mukaan perehtyvää toimittamista esiintyy kuitenkin tarkkailemieni suomalaisten tekemisissä vain satunnaisesti.

Teknisessä mielessä digivideokameroilla käsivaralta kuvattu jälki assosioituu helposti *dogma-elokuvaan* – tai vielä joku vuosi sitten tämä miellelyhtymä oli mahdollinen. Nykyään käsivarakuvaa joudutaan katselemaan niin usein, ettei se ainakaan itseäni juuri liikuta.

Dogma-elokuva sai alkunsa, kun joukko elokuvaohjaajia perusti Kööpenhaminassa vuonna 1995 aatteellisen ryhmän ja ryhmän jäsenet lupautuivat noudattamaan elokuviansa tekemisessä ylöskirjaamiaan ”dogma-sääntöjä”. Säännöt muun muassa edellyttävät käsivarakameran ja autenttisten kuvauspaikkojen käyttöä sekä kieltävät jälkiäänittämisen ja tilan valaiseminen juuri kuvausta varten. (Dogme 1995.)

En mainitse dogmaa tässä vain teknisten yhtäläisyyksien takia vaan siksi, että tanskalaisohjaajien manifesti muistuttaa ideologialtaan yhtä rosotoimittamisen perusajatusta: ohjaajat toteavat julistuksessaan, että teknologian viimeaikainen kehitys on tiennyt elokuvanteon äärimmäistä demokratisoitumista, filmintekijyys on kaikkien ulottuvilla (emt.). Samanlaista henkeä aistin roso-ohjelmissä – kuka vain pääsee ruutuun ja kameran taakse. Asetelmassa on yhtäältä ainekset tuottaa tuoretta ja kokeilevaa, mutta toisaalta yleisön reaktioita epäsovinnaisen äärellä on vaikea ennustaa.

Vertailu fiktiivisen elokuvan suuntauksiin saattaa tuntua kaukaa haetulta. Sen sijaan *dokumenttielokuvaperinne* sivuaa tutkimaani rosoilmiötä mielestäni eittämättä. Seurataanhan molemmissa tavallisia ihmisiä läheltä. Jo gradun alussa olen myöntänyt tosi-tv-kulttuurin olevan lähellä tutkimuskohdettani ja Kiener (2000: 17) ja Wieten (1998: 102) näkevätkin selviä yhteyksiä juuri todellisuustelevision ja dokumenttielo-

kuvan välillä. Arvioivan lähiluvun perusteella katson voivani väittää, että rosojournalisti sekä puuttuu seuraamiinsa tapahtumiin että vesittää tilanteiden vakavuutta omaa ammattitaitoaan väheksymällä.

Kienerin (2000: 17) käyttämä karpäsvertaus havainnollistaa todellisuustelevision ja dokumenttielokuvan jakamia piirteitä. Vertauksessa karpänen osoittaa toimittajan ja katsojan aseman. Perinteisiä dokumenttifilmin muotoja ovat kaikkietävällä kertojalla ryyditetty ”karpänen taivaalla”, läheltä seuraava mutta tapahtumiin puuttumaton ”karpänen katossa”, kommentoiva ja tapahtumiin mukaan heittäytyvä ”karpänen keitossa” sekä objektiivisuuden harhoista katsojaa muistuttava ”karpänen silmässä”. Kiener jatkaa vertaustaan vielä eteenpäin, mutta pysähdyn tähän, sillä kaksi viimeksi mainittua karpästä käy yksiin roson edellä mainittujen ominaisuuksien kanssa.

4.2 Pyrkimyksiä vaihtoehtoisuuteen

Arvelin tämän työn alussa, että tarkkailemani ilmiö on valtavirtajournalismille jossain määrin vaihtoehtoinen, ja mainitsin *vaihtoehtojournalismin* käsitteen. Mitä tuo vaihtoehtojournalismi sitten on? Kuuluuko tutkimuskohteeni siihen? Jos [ja kun] ei rosojournalismiksi kutsumani ilmiö ole normaalijournalismia, niin mitä sitten?

Journalistiikan sanasto (Kuutti 1994: 100) sanoo vaihtoehtojournalismin poikkeavan joidenkin keskeisten piirteittensä osalta valtavirran kulloisistakin käytännöistä. Tämä pätee myös rosojournalismiin. Hemánuksen ja Tervosen (1986: 2) määritelmän mukaan vaihtoehtojournalismi pyrkii uudistamaan journalismin muotoa ja sisältöä tai ainakin toista niistä. Tämäkin vaikuttaisi toteutuvan rosoisen televisiotoimittamisen kohdalla. Kuutti (emt.) lisää, että vaihtoehtojournalismi on nähtävissä myös kapinana uutis- ja faktajournalismia kohtaan. Mietin, missä määrin rosotoimittajien toiminta on kuitenkin varsinaista protestoimista. Jotta voisin pitää roson ja vaihtoehtojournalismin määritelmiä yhtäläisinä, tulisi myös vaihtoehtojournalismin kohdalla mainita viihteellisyys, jota rosojournalistit monesti tavoittelevat. Mutta käyttämässäni määritelmässä vaihtoehtoisuus otetaan varsin vakavasti.

Vaihtoehtojournalismin spontaanisuus ja professionalismin hylkääminen (Hemánus & Tervonen 1986: 2, 9) käyvät vielä yksiin tutkimani ilmiön kanssa, mutta en usko ma-

teriaalini tekijöiden pyrkivän muotoratkaisuillaan ”journalismin vaikutusten maksimoimiseen” (Hemánus & Tervonen 1986: 2, 9). Yhteiskunnalliset pyrkimykset ylipäätään ovat rosojutuista havaintojeni mukaan vähissä. Siksi haastatteleman toimittajan (Enbuske 2003) käyttämä termi *gonzo* ei vaikuta täysin relevantilta vertauskohdalla. *Gonzo-journalismi* tarkoittaa toimittajan elämyksiin ja kokemuksiin pohjaavaa journalismia (Kuutti 1994: 21) ja nämä ominaisuudet liitetään myös vaihtoehtojournalismiin (Hemánus & Tervonen 1986: 14). Rosotoimittaminen on siis sukua *gonzolle* ja vaihtoehtojournalismille mitä kokemuksellisuuteen tulee, mutta niiden molempien yhteydessä havaitsemani tiedostavaa yhteiskuntakriittisyyttä (emt. 2; esim. Thompson 1982: 186–194) en rososta löydä.

Pikaisen peilailun yhteenvedona totean, että tutkimuskohteellani on vaihtoehtojournalismin kanssa paljon yhteistä, vaikka niiden välille ei voi aivan yhtäsuuruusmerkkiä piirtää. Rosojournalismi on silti yhä vaihtoehtoista monille vallitseville tai vallinneille oloille.

Haastatteleman tekijät rosoisten tv-juttujen takaa ovat vaihtelevilla linjoilla kysyesiäni, edustavatko he vaihtoehtoa jollekin. MoonTV:n Markku Mastomäki (2003) myöntää kanavan jossain mielessä vaihtoehdoksi konservatiiviselle tv-medialle, mutta huomauttaa samaan hengenvetoon monien MoonTV:n ohjelmien sopivan muillekin kanaville. Jussi Halli (2003) näkee ATV:ssa vaihtoehtoiseksi lähinnä toimituksen tuotantoformaatin: kolmen vartin luupin. ”Ihmisen on syytä tehdä elämässään muutakin kuin katsoa televisiota.” Toki Halli muistuttaa Helsingin Aluetelevision pyrkineen olemaan vaihtoehto ”sisäsiistille alueelliselle journalismille” – muttei sen enempää. Popkomissiossa ja sittemmin Hyppönen Enbuske *Experiencessä* vaikuttanut Tuomas Enbuske (2003) katsoo olevansa olemukseltaan vaihtoehto ”perinteiselle suomalaiselle tv-ilmaisulle”. Hän myös puolustaa rentouden laskelmointia: ”Silloin kun rento esiintyminen näyttää yleisölle helpolta, olen onnistunut.”

Vielä on siis huomattava, että vaihtoehtomedia ja vaihtoehtojournalismi eivät tarkoita samaa. Vaihtoehtoista journalismia [kuten myös rosojournalismia] voi nähdä sekä suuren että pienen yleisön viestimissä (Hemánus & Tervonen 1986: 2). Vaihtoehtoisina välineinä näen kanavat tai julkaisut, jotka koko toimintaperiaatteeltaan eroavat valtavirran vastineista – aineistoni puitteissa Helsingin Aluetelevisio ATV lienee lähin esimerkki vaihtoehtomediasta.

Salminen (1998: 25) on ennakoanut viestinten jakautuvan 2000-luvulla valta- ja vaihtoehtomedioihin. Salmisen (emt.) arvelun mukaan suurten välineiden [lehdet, tv-kanavat, radiokanavat] samankaltaistuttua vastuu vaihtoehdoisen journalismin tuottamisesta jää kokonaan pienille yksiköille.

Mutta miltä näyttää tarkkailemieni pienten yksiköiden kohtalo? Tutkimuksen viimeisessä luvussa luon silmäyksen rosoilmiön nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin.

4.3 Lopullisen määritelmän puuttuessa

Johdannossa olen todennut, etten tavoittele tässä gradussa kaikenkattavaa lopputulosta. Mutta silti olen ilmoittanut pyrkiväni löytämään vastauksen kysymykseen: mitä rosojournalismi on?

Mahdollisia vastauksia, tai siis osia miltei loputtoman laajasta vastauksesta, on nousut esiin tutkimuksen edetessä. En aio niitä kaikkia kuitenkaan tähän koota. Ajassa elävästä tv-ilmioistä on vaikea saada luotettavaa otetta, kun alinomaa saan huomauttaa itselleni ”mutta toisaalta” tai ”entäpä sitten jos”. Televisiojournalismin ja televisioviihteen raja-alueella tuntuu mahdottomalta tehdä kunnolla edes yleistäviä johtopäätöksiä.

Esitän kuitenkin muutamia tiivistettyjä ajatuksia, jotka perustuvat tutkimuksessa tähän saakka kerrottuun ja havaittuun.

Rosojournalismi on uudenlaisen toimituskulttuurin tuotos. Pitkälti itseorganisoiduneet ryhmät ovat asettaneet uutis- ja ohjelmakriteereikseen puhtaasti omat intressinsä ja toimittaneet televisiomateriaalia viihtyäkseen ja viihdyttääkseen.

Rosojournalismi esittelee televisionkatsojille toimittajatyypin, joka asettaa on subjektinsa alttiiksi journalistisessa työssä jopa jutun sisällöllisen arvon kohottamiseksi – ei siis vain huvittaakseen. Rosoa toimittava henkilö on ammatti-identiteetiltään hybridi, risteymä, joka elää sekä viihteen ja journalismin että ammattimaisuuden ja epäammattimaisuuden raja-alueella.

Rosoilmiöstä puhuessani olen maininnut sen olevan vaihtoehtoista. Vaihtoehtoisen ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa vain marginaalista vaan pikemminkin valtavirralla rinnakkaista. Sitä vähemmän rosoiset juttuesimerkit enää hätkähdyttävät mitä häilyvämmäksi perinteinen yleläinen muoto käy. Jos en olisi tarkkaillut ilmiötä perinteitä vasten, sen osoittaminen mitenkään erityiseksi olisi ollut vaikeaa.

Rosojournalismi, tuo väittämäni ilmiö, on olemassa ennen kaikkea katsojan silmässä. Ei liene juurikaan todellisia juttuja tai ohjelmia, jotka sisältäisivät yhtäaikaisesti kovin monia rosoelementtejä

Tutkimani ilmiön tilanne on muuttunut gradutyön aloittamisen ja viimeistelyjen välillä paljon. Viimeisessä pääluvussa teen rosojournalismin tilannekatsauksen.

5 KATSAUS ILMIÖN NYKYHETKEEN JA TULEVAAN

5.1 Muutosten vuosi takana

Rosoaineiston tekijöille ja heidän ylläpitämälleen ilmiölle on ehtinyt tapahtua tutkimushankkeeni aikana paljon. Aloitin tämän pro gradun valmistelun syksyllä 2002 ja tätä päätäntöä kirjoitan lokakuussa 2003.

Ystäväni nauhoitti ATV:n luuppeja materiaalikseni vain päiviä ennen kanavan toiminnan päättymistä joulukuussa 2002. Helsingin Aluetelevision kahdeksanhenkinen toimitus jäi vaille työtä (Junkkari 2002), mutta ainakin yksi joukosta putosi jaloilleen. Päätoimittaja Jussi Halli oli alkanut juontaa MTV3:n Bonus- visailua ja jätti uppoavan laivan (Halli 2003). Halli siirtyi tuottamaan MoonTV:n maaliskuussa 2003 lanseeraamaa ajankohtaisohjelmaa Aivoradiota. Haastattelin Hallia aiheena ATV, mutta tapasimme jo MoonTV:n tiloissa.

MoonTV oli tehnyt tappiota joka vuosi perustamisestaan 1997 lähtien (HS 2003). Syksyllä 2002 toimitusjohtaja Kristiina Aution ohjeistuksella ohjelmistoa alettiin muokata selvästi valtavirtaisempaan suuntaan katsojalukujen nostamiseksi – 400 000 katsojaa viikossa ei riittänyt (Karisto 2003: 61). Uudistusten katson tukahduttaneen rosoisuutta mitä suurimmassa määrin.

Tavatessani ohjelmapäällikkö Markku Mastomäen tammikuussa 2003 hän ei vielä myöntänyt tai pahoitellut ääneen kanavan ominaisuutensa katoamista vaan Mastomäkeä (2003) huolestutti viihteen ja asian epäsuhta MoonTV:n ohjelmistossa.

Tällä hetkellä ärsyttää se, että jos muka teemme mitä jengi haluaa nähdä, niin ohjelmistomme antaa aika pahankin kuvan nuorison tilasta. Kyllä nuorisoa kiinnostaa ihan yhteiskunnallisetkin asiat. [...] Kyllä haluaisin kanavalle kantaaottavampaa ja skarpimpaa journalismia tuon viihteen vastapainoksi. [...] Jussi Hallin ajankohtaistoimitus on pystytetty tekemään just yhteiskunta- ja mediakritiikkiä.

MoonTV:n tuoreimmat näytteet nauhoitin tutkimustani varten marras- ja joulukuun vaihteessa 2002. Suuret muutokset kanavalla ja toimituksessa tapahtuivat keväällä 2003, jolloin valtaosa tästä tutkielmasta on kirjoitettu.

Suunnittelin jo varhain, että päätäntöä varten katson ainakin yhden Aivoradio-ohjelman ja arvioin, miten asiallistumispyrkimyksissä on onnistuttu. Tapahtumat etenivät kuitenkin liian nopeasti. Toukokuussa Helsingin Sanomat (HS 2003) kertoi MoonTV:n vähentävän noin kolmestakymmenestä työntekijästään lähes kolmanneksen. Samaan aikaan kanavalla pyöri enenevässä määrin ulkomaista viihdettä ja ohjelmapäällikkö Mastomäki oli jo irtisanonut itsensä (Karisto 2003: 61).

Keskeytin tutkielman kirjoittamisen kesätöideni ajaksi. Kesäkuussa MoonTV ilmoitti ajavansa musiikkitoimituksensa alas ja heinäkuun alussa näin teksti-tv:ssä uutisen: MoonTV oli tehnyt konkurssin. Kanavan virallinen kuolinpäivä oli 1.7.2003. Työpaikkansa menetti kuusitoista vakituista työntekijää ja samankokoinen joukko avustajia. (Ylex 2003; Moontv.fi 2003; Räisänen ja Virtanen 2003.) MoonTV:n konkurssi oli yllätys niin työntekijöille (Karisto 2003: 58) kuin myös minulle. Ruudusta katosi muiden mukana Aivoradio, josta en ehtinyt nähdä yhtään jaksoa. [Ja käyttämästäni ohjelmamateriaalista jäi uupumaan muutama lähetyssajakohda, joten lähdeluettelon tiedot ovat niiltä osin vajavaiset.]

Rosoilmiön hautomoina olleiden kaapelikanavien kohtalo oli siis lopettaa. Entäpä mikä on tilanne suurten yhtiöiden suojissa?

TV1:n Popkomissio oli edesmennyt ohjelma jo tutkimuksen alkaessa. Popkomissiossa raportoinut Tuomas Enbuske isännöi nyt talk show'ta Nelosella ja esiintyy ajoittain show'n raportinkaltaisissa inserteissä.

Krisse Salmisen reportterihahmo jatkoi esiintymistään Hyppönen Enbuske Experienceä keväällä 2003 ja häntä on nähty ohjelmassa vielä nyt syksyllä. Lienee mahdollista, että joku Neloselle eksynyt satunnainen katsoja on jossain vaiheessa ottanut Salmisen raportit todesta. Mutta uskon ainakin HEE:n kohderyhmän medialukutaidon olevan sen verran hyvä, että jutut, tai nimenomaan toimittaja tunnustetaan keino-tekoiseksi. Illuusio blondireportteri Krisse Salmisen todenperäisyydestä horjui vuoden mittaan, kun muun muassa Helsingin Sanomien Kuukausiliite (Lehtonen 2003: 34) ja Suomen Kuvalehti (Vahtokari 2003: 40) julkaisivat laajat artikkelit stand up-komiikasta Suomessa. Salmisen status tv:ssäkin nähtävänä lavakoomikkona kävi jutuissa selväksi.

Syyskuussa 2003 Nelosella käynnistyi uusi puolituntinen ohjelmasarja nimeltä Krisse. Ohjelma on rakennettu täysin Salmisen roolihahmon ympärille. Krisse ei enää raportoi vaan muun muassa leikkii vieraineen barbinukeilla. Moisen viihdeohjelman kohdalla en enää edes hypoteettisesti kutsuisi Salmista toimittajaksi. Kiinnostavaa on nyt se, mistä tuntemukseni johtuu. Onko Krissen show'ssa muka muuta eroa kaapelikanavien pelleilijöihin kuin päähenkilön suorastaan näytelty roolihahmo?

Merkittävä osa tarkkailuni kohteista on siis joka tapauksessa jo mediahistoriaa – kokeilevuuden kausi on tältä erää ohi ja evoluution seuraava vaihe Suomen televisiossa on vielä arvoitus. Alma Median omistama kaapelitelevisiokanava Subtv on kuitenkin pysynyt jaloillaan. Ilta-Sanomat (Nousiainen 2003) kertoi kanavan kolminkertaistaneen prime time -katsojamääränsä kahden ensimmäisen toimintavuotensa aikana ja viikossa katsojia kertyy yhteensä miljoona. Kuten tutkielman johdannossa mainitsin, Subtv on mitä todennäköisimmin eräs rosotyylin harjoittajista. En kuitenkaan hankkinut materiaalia kanavalta, ja melkein sivuutan sen myös tässä. Aasinsilta varsinaisista tarkkailukohteistani ”Subbariin” on työvoiman siirtyminen: siinä missä Halli siirtyi ATV:sta MoonTV:lle, muun muassa Pornostaraa toimittanut ja MoonTV:n tiedottajana työskennellyt Sami Hernesaho siirtyi kesällä 2003 Subtv:n Sessions-makasiiniohjelman tiimiin (Sessions.fi 2003). Vastaavasti TV1:n nuortenohjelman Top40:n juontajana on helmikuusta 2003 alkaen nähty MoonTV:n toimittajana televisionuransa aloittanut Meri-Tuuli Lindström.

5.2 Rosoinen ote tulevaisuudessa

Televisiokentässä oli 1990-luvun lopulla tilaus uudelle suuntaukselle. Rosojournalismiksi kutsumani ilmiö tuli, keräsi kannattajajoukon, pehmentyi kaupallistuttuaan ja sai jäljittelijöitä. Sitten uutuvien viehätyks menivät ohi ja monet alkuperäiset tekijät katosivat areenalta, eikä vaihtoehtoista ja valtavirtaa enää erottanut toisistaan. Tapahutumien kehityskulussa on jotakin tuttua. Kokeilevuus kantoi nimittäin aikansa myös paikallisradiossa 1980-luvulla, muistuttaa Hietala (2003).

Radio City aloitti pääkaupunkiseudun paikallisradiona vuonna 1985. Kuvailut sen alkuajoista muistuttavat selvästi tämän pro gradun tv-aihepiiriä. Pitkälti ilman toimistustyökokemusta aloittaneet cityläiset hylkäsivät objektiivisen journalismin, korosti-

vat persoonallisuuksiaan ja kaaoksen seasta välittyi tekemisen riemu (Isokangas, Karvala & von Reiche 2000: 21).

Anarkistinen linja tuli tiensä päähän niin Radio Cityssä kuin myös muilla asemilla. Tien päässä odotti kaupallisesti ehkä aiempaa turvallisempi mutta samalla hajuttomampi ja mauttomampi journalistinen linja. Eräs lappeenrantalainen radiotoimittaja toteaa Journalisti-lehdessä (Vehviläinen 1998), että 1980-luvun lopulla työntekeo paikallisradioissa oli vielä hauskaa ja rajat olivat kaukana, mutta suurin osa ideoista on nyt käytetty ja kaupallisesti kokeiluihin ei ole enää varaa.

Suuret mediatalot näyttävät pysyvän, mutta säilyäkseen kiinnostavina niiden tulee uudistua. Ja uudistuksissa käytetyt ideat saattavat olla hyvinkin peräisin itsenäisiltä yrittäjiltä. Vuonna 1990 perustetun Radiomafian resepti ja monet tekijät olivat peräisin paikallisradioista (Isokangas ym. 2000: 121). Samalla tavoin television rosoittajien ja kuvaajien innovaatiot elävät jäljiteltynä tai jalostettuina esimerkiksi juuri Subtv:ssa.

Tutkimani tekijät saattoivat arkipäiväistää tv-ilmaisun. Ainakin he perustivat oman alalukunsa suomalaisen televisioviihteen historiaan ja herättivät keskustelua journalismin määritelmästä. Itse olen hämmästellyt tätä opinnäytettä kirjoittaessa, kuinka vaikeata on asemoida kokeilevaa ja viihteellistä tv-toimittamista sovinnaisiin tapoihin nähden, kun noita totuttuja sovinnaisia tapoja ei ole oikein missään mielekkäästi määritelty. Arviointini on siis ollut jatkuvaa rajankäyntiä.

Nykyisessä ”mediaviidakossa” ilmaisuforumien nousut ja tuhot eivät hämmästytä, tutkija Veijo Hietala (2003) toteaa, vaikka hän muistuttaa samalla, että entiseen aikaan ”lehtikuoleman” katsottiin olevan tappioksi sananvapaudelle. Mielestäni kärkevimmän rosoilun haihtuminen voidaan toki nähdä sananvapauden heikentymisen näkökulmasta. Mutta mielekkäämpää olisi kysyä, onko ilmiön hälventyminen jättänyt mediakenttään jonkinlaisen aukon. Haen vetoapua sanomalehden tv-sivun kolumnista (Koppinen 2003), jossa toimittaja kysyi pari viikkoa MoonTV:n konkurssin jälkeen ”kuka meitä nyt ärsyttää?”. Kirjoittaja oli kanavan kuoltua tajunnut viihtyneensä provosoivaa sähellystä katsellessaan ajoittaisesta ärsyyntymisestä huolimatta, tai juuri sen takia. Kaikki kiertyy taas television luonteeseen erityisesti viihteen forumina. Ja viihde näyttää monesti yhä nojaavan amatöörimäisyyden viehätyskseen

(ks. luku 1.3). Valtakunnan verkossa syksyllä 2003 katsojia keräävät esimerkiksi laulutaidottomien koelaulutilaisuudet [Idols] ja toistensa päälle puhuvien nuorten ei-toimittajien vetämä keskusteluohjelma [Zulu]. Varsinaisesta mediakenttään jääneestä aukosta on siis vaikea puhua.

Amatöörimäiselle otteelle ja sen sallineelle median demokratisoitumiselle on nähtävissä käyttöä ehkä myös tv-journalismin tulevaisuudessa. Näen kokeilemisen arvoisena hieman vakavampien aiheiden toteuttamisen rosoisella otteella. Mielessäni hahmottuu sellainen kansanomaistaminen, jossa tv-reportteri esimerkiksi eläytyy vähäosaisten asemaan osallistumalla vähäosaisten elämään. Menetelmä lähestyy toki dokumenttielokuvaa, mutta kuvausryhmä näkisi vaivan nimenomaan ajankohtaisohjelmaa varten. Persoonalla heittäytyvää ja samalla yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvaa journalismia on tehty kyllä lehtipuolella [esim. Image-lehdessä], ja ehdotankin, että samaa kokeillaan ruudussa.

Tällaisella ”vakavalla rosolla” olisi siis kaksi tarkoitusta: [erityisesti yhteiskunnallisia] juttuaiheita kansanomaistettaisiin kuvittamalla niitä enemmän asioiden konkreettisilla seuraamuksilla, ja toisaalta rempseällä otteella ja tyyllillä ehkä saataisiin ruudun ääreen astudioiden ja ajankohtaistenkakkosten jäyhyyttä karsastavia nuoria.

Myönnän, että ehdottamaani suuntaan saatetaan olla Suomen televisiossa jo menossa – mutta ilmeisen varovasti. Digikanavien ohjelmakarttojen täyttämiseksi tarvitaan toki lisää ohjelmia, joissa alhaiset tuotantokustannukset tuskin ovat haitaksi, eivätkä kanavat luultavasti panisi pahakseen nuorten katsojien kiinnostusta. Mutta kokeilutkin maksavat, eikä rahaa irronne helposti suurilta taloilta. Siksipä luontevin foorumi ehdottamalleni tv-jutun muodossa esitettävälle karhealle kansalaisjournalismille on internet. Ehkä aika näyttää [tai on jo näyttänyt] rosoisen raportoinnin siirtyvän vaikkapa jonkun kansalaisjärjestön netti-tv-kanavalle.

Kuriositeettina mainittakoon, että ajankohtaisaiheita kritisoiva tv-kolumnisti Ämpäripää on saattanut inserttinsä internetiin (Kaeraja.com 2003). Ärjyvän kommentaattorin puheenvuoroja nähtiin ATV:n kaaduttua MoonTV:n Aivoradiossa ja nyt MoonTV:nkin lopetettua tietoverkossa. Ehkä tässä on yksi suunnannäyttäjät netissä toteutettavalle televisioaktivismille.

Mitä taas perinteiseen, kaupallisen kilpailun läpätunkemaan televisioon tulee, sen antia ei ole syytä ottaa liian vakavasti. Liian konservatiivisten vaateiden katson soveltuvan lähinnä tällaisen opinnäytetutkIELMAN työvälineeksi. Muuttuvassa mediamaailmassa esimerkiksi toimittaja-nimikkeen käyttöä ei ole syytä pitää kovin pyhänä. Sen sijaan uudet korvaavat ammattinimitykset olisivat alalle tervetulleita.

Kun jälleen kohta istahdan tv:n ääreen, tiedän keskittyväni nimenomaan telkkarin keskeiseen tehtävään, viihdyttämiseen. Silloin on helppo hörähtää hyväksyvästi mökeltävän Matun (Moon 10) sanoille: ”Me ollaan tosi huonoi. Mut muistakaa et hyvässä seurassa kelpaa huonompiki ohjelma.”

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus:

- ASLAMA, Minna — HELLMAN, Heikki — SAURI, Tuomo 2002: Tv-tarjonnan lähihistoria. Teoksessa *Joukkoviestimet – Finnish Mass Media 2002*, s. 59–70. Tilastokeskus, Helsinki.
- CALDWELL, John Thornton 1995: *Televisuality – Style, Crisis, and Authority in American Television*. Rutgers University Press, New Jersey.
- CASEY, Bernadette — CASEY, Neil — CALVERT, Ben — FRENCH, Liam — LEWIS, Justin (toim.) 2002: *Television Studies – The Key Concepts*. Routledge, London.
- DAHLGREN, Peter 1992: Introduction. Teoksessa Peter Dahlgren & Colin Sparks (toim.), *Journalism and Popular Culture*, s. 1–23. Sage, London.
- DAHLGREN, Peter 1998: Enhancing the Civic Ideal in Television Journalism. Teoksessa Kees Brants, Joke Hermes & Liesbet van Zoonen (toim.), *The Media in Question – Popular Cultures and Public Interests*, s. 89–100. Sage, London.
- ELLIS, John 2000: *Seeing Things – Television in the Age of Uncertainty*. I.B. Tauris & Co, London and New York.
- HEMÁNUS, Pertti — TERVONEN, Ilkka 1986: Vaihtoehtojournalismi, minkälainen vaihtoehto? Kysymyksiä ja keskustelun avauksia. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja C 8/1986.
- HEMÁNUS, Pertti 1990: *Journalistiikan perusteet – Johdatus tiedotusoppiin 2*. Yliopistopaino, Helsinki.
- HIETALA, Veijo 1993: *Kuvien todellisuus – Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan*. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.
- HUJANEN, Taisto 1993: Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa – Tulkintoja TV2:n ajankohtaisohjelmista ja journalistisesta kulttuurista. Yleisradion tutkimus- ja kehitysosaston tutkimusraportti 9/1993.
- HUOVILA, Tapani 2001: *Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksessa*. Neljäs uudistettu painos. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen julkaisuja.

- ISOKANGAS, Antti — KARVALA, Kaapo — VON REICHE, Markus 2000: City on sinun – Kuinka uusi kaupunkikulttuuri tuli Helsinkiin. Tammi, Helsinki.
- ISOTALUS, Pekka 1996: Toimittaja kuvaruudussa – Televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 5.
- KUJALA, Tapio — LAHTI, Jari — TAMMINEN, Heikki 1998: Radiotyön perusteet – Johdatus suoran lähetyksen tekemiseen. Gaudeamus, Helsinki.
- KUUTTI, Heikki 1994: Journalistiikan sanasto. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- KUUTTI, Heikki — PURO, Jukka-Pekka 1998: Mediasanasto. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- LASSILA, Maria 2001: Faktaa fiktion keinoin – Nonfiktiota Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- MÖTTÖNEN, Sari 2002: Pyramidista puolipalloon – Tv- uutista tekemässä, kriittisestä genrenäkökulmasta. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- NATRI, Santtu 2000: ”Never go black” – Jyrki-televisio-ohjelma lähetysvirtaradion analogiana. Journalistiikan proseminaaritutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- OKKONEN, Antero 1974: Toimittajan työ 1. Toinen painos. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna.
- SALMINEN, Esko 1998: Oivaltava toimittaja. Kustannusosakeyhtiö Ajatus, Helsinki.
- SALOKANGAS, Keijo 2002: Yhdessä vai erikseen? Keski-Suomen alueellisten tv-uutisten ja Radio Keski-Suomen yhteistyön rakentaminen, toteuttaminen ja tulevaisuus sekä toimittajien asenteet yhteistyötä. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- SAURI, Tuomo 2002: Televisio. Teoksessa Joukkoviestimet – Finnish Mass Media 2002, s.111–148. Tilastokeskus, Helsinki.
- RENTOLA, Ilkka 1983: Normaalijournalismin säännöt – Yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaalityypin tarkastelua. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A 47/1983.
- THOMPSON, Hunter S. 1982: Suuri Hainmetsästäys – Outoja tarinoita oudolta ajalta. Fanzine, Tampere.

- VALASKIVI, Katja 2002: Leipää ja rinkeliä – Johdatus asian ja viihteen suhteeseen suomalaisessa televisiossa. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja B 43/2002.
- WAINWRIGHT, David 1972: *Journalism Made Simple*. W.H. Allen & Co, London.
- WIETEN, Jan 1998: Reality TV and Social Responsibility Theory. Teoksessa Kees Brants, Joke Hermes & Liesbet van Zoonen (toim.), *The Media in Question – Popular Cultures and Public Interests*, s. 101–112. Sage, London.
- WINCH Samuel P. 1997: *Mapping the Cultural Space of Journalism – How Journalists Distinguish News from Entertainment*. Praeger, Westport.
- WURTZEL, Alan — ACKER, Stephen R. 1989: *Television Production*. Kolmas painos. McGraw-Hill, New York.
- YLE 1: Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö [1972]. Sanomapaino, Helsinki.
- YORKE, Ivor 1990: *Basic TV reporting*. Focal Press, London and Boston.
- YORKE, Ivor 1995: *Television News*. Kolmas painos. Focal Press, London.
- ZETTL, Herbert 1984: *Television Production Handbook*. Neljäs painos. Wadsworth, Belmont.

Sanoma- ja aikakauslehdet sekä internet-lähteet:

- CBSNEWS.COM 2003: Andy Rooney – 60 Minutes. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.cbsnews.com/stories/1998/07/08/60minutes/main13495.shtml>>. 10.10.2003 klo 11.45.
- DICTIONARY.COM 2003: Entries found for gross out. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://dictionary.reference.com/search?q=gross%20out>>. 2.10.2003 klo 12.45.
- DOGME 1995: Manifesto. Vow of Chastity. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.dogme95.dk/menu/menuset.htm>>. 6.10.2003 klo 10.40.
- HIETALA, Veijo 2003: Kuukanava kupsahti! Kolumni. *Iltä-Sanomat* 5.7.2003, s. A43.
- HS 2003: Moontv vähentää väkeä. *Helsingin Sanomat* 21.5.2003, s. B8.

- HTV 2002: ATV:n jakelu HTV:n verkossa päättyi. Lehdistötiedote 20.12.2002. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.htv.fi/yritysinfo/default.asp?f=16&year=2002&list=1>>. 21.4.2003 klo 10.30.
- ISOHELLA, Anne-Riitta 2002: Tosi-tv nosti tavallisen ihmisen televisioon. Helsingin Sanomat 15.5.2002. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20020515KU7>>. 21.5.2003 klo 11.50.
- JALLU JA KOLA 2001: Mitä muut edellä sitä Subtv perässä. Nimimerkin kirjoittama yleisönosastokirjoitus. Iltalehti 15.11.2001, s. A8.
- JSN 1: Journalistin ohjeet [1992]. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.jsn.fi/jourohje.html>>. 30.9.2003 klo 11.40.
- JOKELAINEN, Jarkko 2000: Villin lännen meininkiä kaapelissa. Helsingin Sanomat 24.9.2000. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20000924KU9>>. 7.5.2003 klo 11.50.
- JUNKKARI, Marko 2002: Nuorisokanava ATV hakee yrityssaneeraukseen. Helsingin Sanomat 28.11.2002. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/tuoreet/juttu.asp?id=20021128TA2>>. 28.11.2003 klo 11.30.
- KAERAJA.COM 2003: Ämpäripää – Eri mieleltä kaikkien kanssa, kaikesta, kaikkialla. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://www.kaeraja.com/amparipaa.php>>. 8.10.2003 klo 9.45.
- KARISTO, Ilkka 2003: Rakkikoirat. Image 6/2003, s. 57–62. Image Kustannus Oy, Helsinki.
- KARJALAINEN, Tiina 1996: Jyrki haluaa olla elämäntapa. Peili 1/1996, s. 7.
- KIENER, Wilma 2000: Big Brother is Mobbing You. Dox – Documentary Film Magazine 30/2000, s. 17. European Documentary Network EDN, Copenhagen.
- KOPPINEN, Mari 2003: Kuka meitä nyt ärsyttää? Helsingin Sanomat 22.7.2003, s. D5.
- LEHTONEN, Veli-Pekka 2003: Naurattava sokea kääpiö. Helsingin Sanomien Kuukausiliite toukokuu 2003, s. 32–36.
- MIETTINEN, Anssi 2001a: Kohteena kokeilevat nuoret. Helsingin Sanomat 9.12.2001. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20011209TA4>>. 21.5.2003 klo 11.50.

- MIETTINEN, Anssi 2001b: SubTV kilpailee Nelosen kanssa. Helsingin Sanomat 9.12.2001. Saatavilla www-muodossa URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20011209TA5>>. 21.5.2003 klo 11.50.
- MOONTV.FI 2003: MoonTV Oy on asetettu konkurssiin Helsingin käräjäoikeuden päätöksellä 01.07.2003. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://www.moon.tv.fi>>. 8.10.2003 klo 10.30.
- NOUSIAINEN, Reetta 2003: Loppuivatko vaihtoehdot? Ilta-Sanomien Plussa-liite 12.7.2003, s. 10–11.
- SALMINEN, Kari 2002a: Ällöä, ällöä! Gross out -komedia tahtoo kuvottaa. Turun Sanomat 3.4.2002. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://www.turun.sanomat.fi/tulosta.asp?ts=1,18,0,0,92221,2002-04-03>>. 1.10.2003 klo 14.20.
- SALMINEN, Kari 2002b: Ruudun kasvatit – Kuka on Mario Bava? Kolumni. Ilta-Sanomat 5.7.2002, s. A47.
- SESSION.FI 2003: Info. Tiimi. 2.7.2003. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://edome.fi.soneraplaza.net/sessions/>>. 10.10.2003 klo 15.30.
- RÄISÄNEN, Kari — VIRTANEN, Leena 2003: MoonTV:n taru loppui. Helsingin Sanomat 2.7.2003, s. B7.
- VAHTOKARI, Reijo 2003: Stand up – Elävänä edessäsi. Suomen Kuvalehti 15/2003, s. 38–45.
- VEHVILÄINEN, Pekka 1998: Mitä kuuluu, paikallisradio? Journalisti 19.3.1998. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/arkisto/698/perus/radioiso.htm>>. 11.10.2003 klo 12.10.
- VIRTANEN, Leena 2001: TVTV:stä ja Citytv:stä tuli Subtv. Helsingin Sanomat 16.6.2001. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20010616KU12>>. 21.5.2003 klo 11.50.
- YLE 2: Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö [1992]. Oy Yleisradio Ab. Saatavilla www-muodossa <URL:http://www.yle.fi/yleista/pelis_ots.shtml>. 7.5.2003 klo 12.20.
- YLEX 2003: MoonTV:llä käynnissä kanavauudistus. YleX – PopUutiset 4.6.2003. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.yle.fi/ylex/musiikki/popuutiset.1.shtml>>. 6.6.2003 klo 15.50.

Henkilökohtaiset tiedonannot:

ENBUSKE, Tuomas 2003: toimittaja-juontaja, Van Der Media. Haastattelu 22.1.2003.

HALLI, Jussi 2003: entinen päätoimittaja, Helsingin Aluetelevisio. Haastattelu 22.1.2003.

HERNESAHO, Sami 2003: tiedottaja-toimittaja, MoonTV. Sähköposti 21.3.2003.

HIETALA, Veijo 2002: professori, Turun yliopiston mediatutkimuksen laitos. Puhelinkeskustelu 24.10.2002.

LUOSTARINEN, Heikki 2002: professori, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. Gradukeskustelu journalistiikan tutkimusseminaarissa 31.10.2002.

MASTOMÄKI, Markku 2003: ohjelmapäällikkö, MoonTV. Haastattelu 21.1.2003.

Tutkitut videotallenteet:

ATV 1: videotallenne jutusta Helsinki Motor Show [ATV] 2.12.2002.

ATV 2: videotallenne osiosta College-TV [ATV] 2.12.2002.

ATV 3: videotallenne jutusta KGB was here [ATV] 12.12.2002.

ATV 4: videotallenne jutusta Vasenkätisten kauppa [ATV] 13.12.2002.

ATV 5: videotallenne osiosta Syntax Error [ATV] 3.12.2002.

ATV 6: videotallenne jutusta Suomalaisen Työn Joulu [ATV] 2.12.2002.

ATV 7: videotallenne jutusta TeeOsto, tue taxiyrittäjiä [ATV] 4.12.2002.

ATV 8: videotallenne osiosta patukki-tv.tv [ATV] 4.12.2002.

ATV 9: videotallenne osiosta Sotilaalliset juomat [ATV] 13.12.2002.

ATV 10: videotallenne jutusta Ammattiliitto Suoran lakko [ATV] 3.12.2002.

ATV 11: videotallenne jutusta Maanpuolustuskoulutus ry [ATV] 9.12.2002.

ATV 12: videotallenne osiosta Katukysely [ATV] 2.12.2002.

ATV 13: videotallenne osiosta Katukysely [ATV] 4.12.2002.

ATV 14: videotallenne jutusta Pommisuoja [ATV] 12.12.2002.

ATV 15: videotallenne jutusta Tallinn Film Festival [ATV] 5.12.2002.

ATV 16: videotallenne jutusta Mannerheim-ristin ritari [ATV] 5.12.2002.

ATV 17: videotallenne jutusta Espanjansuomalaiset [ATV] 9.12.2002.

ATV 18: videotallenne jutusta ATV:n joululahjavinkit osa 1 [ATV] 16.12.2002.

ATV 19: videotallenne jutusta Kaupunkisota [ATV] 11.12.2002.

ATV 20: videotallenne Ämpäripää kertoo asioita -osiosta [ATV] 5.12.2002.

ATV 21: videotallenne jutusta Porovisio [ATV] 11.12.2002.

HEE 1: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
31.10.2002.

HEE 2: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
10.10.2002.

HEE 3: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
17.10.2002.

HEE 4: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
24.10.2002.

HEE 5: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
7.11.2002.

HEE 6: videotallenne ohjelmasta Hyppönen Enbuske Experience [Nelonen]
10.10.2002.

MOON 1: videotallenne ohjelmasta Provinssirock 2002 [MoonTV] kesäkuu 2002.

MOON 2: videotallenne ohjelmasta Isot asiat mitkä liikkuu [MoonTV] marraskuu
2002.

MOON 3: videotallenne ohjelmasta Kaivopuiston kesäkonsertti [MoonTV] kesäkuu
2002.

MOON 4: videotallenne ohjelmasta Musta Pippuri [MoonTV] joulukuu 2001.

MOON 5: videotallenne ohjelmasta Moonstock [MoonTV] marraskuu 2002.

MOON 6: videotallenne ohjelmasta Boksi [MoonTV] 28.11.2002.

MOON 7: videotallenne ohjelmasta Dresscode [MoonTV] 29.11.2002.

MOON 8: videotallenne ohjelmasta Kissat [MoonTV] marraskuu 2002.

MOON 9: videotallenne ohjelmasta Pornostara [MoonTV] 28.11.2002.

MOON 10: videotallenne ohjelmasta Kaupunkikiertue [MoonTV] 29.11.2002.

MOON 11: videotallenne ohjelmasta Radalla [MoonTV] syksy 2001.

MOON 12: videotallenne ohjelmasta Riemufestivaali 2002 [MoonTV] tammikuu
2002.

MOON 13: videotallenne ohjelmasta Never Trust a Hippie [MoonTV] syksy 2001.

MOON 14: videotallenne ohjelmasta Dresscode [MoonTV] 6.11.2002.

POP 1: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 30.5.2001.

POP 2: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 5.9.2001.

POP 3: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 22.8.2001.

POP 4: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 31.10.2001.

POP 5: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 15.8.2001.

POP 6: videotallenne Popkomissio-ohjelmasta [TV1] 28.11.2001.

LIITE

Katseltuani melkoisen määrää ohjelmia päädyin nauhoittamaan ja tilaamaan tekijöiltä näytteitä, joiden arvelin tarjoavan tarpeeksi monipuolisia esimerkkejä rosojournalismina pitämästäni ilmiöstä.

Tämä liite sisältää listan ja lyhyet kuvailut kaikista pohja-aineistokseni valikoituneista ohjelmanäytteistä. Näitä näytteitä katsoin useampaan kertaan lävitse lähilukua varten.

Suurin osa näytteistä on päässyt tutkimuksessani esimerkkitapauksiksi, ja ne on merkitty myös varsinaiseen lähdeluetteloon.

Korostan vielä, että tämän liitteen ulkopuolelle on jäänyt huomattava määrä ohjelmia, jotka olivat hetken nauhallani, mutta joista luovuin jo varhain niiden osoittauduttua turhiksi tutkimusaiheeni kannalta. [Eli esimerkiksi erikoisohjelmiin kelpuutin vain niitä ohjelmia, joiden katsoin selvästi sisältävän rosoelementtejä.]

Luvussa 2.2.2 olen jakanut pohja-aineistoni väliin lokeroihin. Listaan nyt aineistoni saman luokittelun mukaisesti.

Ajankohtaisjutut a) Gallupit

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Katukysely	ATV	Atv 12	Kyselyä vanhojen markkojen säilyttämisestä.
Katukysely	ATV	Atv 13	Kyselyä, kenen ei pitäisi päästä linnan juhliin.
Katukysely	ATV	-	Kyselyä siitä, onko suomalaisten juopunut mellastaminen Tallinnassa sopivaa.
Porovisio	ATV	Atv 21	Toimittaja tekeytyy virolaiseksi Viroon kulkevalla matkustajalavalla ja tiedustelee suomalaismatkailijoilta heidän reissunsa tarkoitusta ja mielipiteitä Virolasta ja virolaisista.
Porovisio	ATV	-	Toinen näyte, joka on sisältönsä puolesta suoraa jatkoa edelliselle.

Ajankohtaisjutut b) Ajankohtaiset haastattelut

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Teostomaksut	ATV	Atv 7	Keskustelunomainen Teoston edustajan haastattelu.
Mannerheim-ristin ritari	ATV	Atv 16	Sotaveteraanin haastattelu itsenäisyyspäivän kunniaksi.
Suomalaisen työn joulu	ATV	Atv 6	Toimittaja vierailee Suomalaisen työn liiton joulutapahtumassa.
Tupakkamainonta	ATV	-	Tupakkavalmistajan edustaja haastateltavana mainontakielloista.
Ammattiliitto Suoran lakko	ATV	Atv 10	Liiton edustajaa haastatellaan lakkouhasta.
Suomalaisuuden liitto	ATV	-	Toimittajan ja liiton edustajan keskustelua Suomen lippuun liittyvistä perinteistä.
Espanjansuomalaiset	ATV	Atv 17	Toimittaja vierailee Espanjassa Espanja-Suomi seuran juhlassa Suomen itsenäisyyspäivänä.
Kaupunkisota	ATV	Atv 19	Puolustusvoimain edustaja haastateltavana kaupunkisodankäynnistä.
Levy messut	ATV	-	Helsingin Kaapelitehtaan äänilevy messuja järjestävä henkilö haastateltavana.
Pommisuoja	ATV	Atv 14	Haastattelun keinoin esittelyssä helsinkiläinen väestönsuoja.
Raittiuden ystävät ry	ATV	-	Toimittaja kyselee yhdistyksen jäseneltä alkoholittomista pikkujouluperinteistä.
Maanpuolustuskoulutus ry	ATV	Atv 11	Toimittaja haastattelee yhdistyksen puheenjohtajaa yhdistyksen toiminnasta.
College-TV	ATV	Atv 2	Korkeakoulumaailman ilmiöitä käsittelevän juttusarjan osa, jossa toimittaja tapaa opiskelijajärjestöjen edustajia.
Koirapsykiatri	4	-	Hyppönen Enbuske Experience naisreportteri tapaa koiranäyttelyssä vierailevan brittiläisen koirasiantuntijan.
Jalkapallojoukkue	4	Hee 6	Sama reportteri tapaa joukon ammattijalkapalloilijoita, minkä tekee ajankohtaiseksi joukkueen silloinen menestys.

Ajankohtaisjutut c) Kulttuurihaastattelut

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Tellervo Kalleinen	ATV	-	Taiteilija Erkki Pirtolan toimittaman juttusarjan osa, jossa Pirtola tapaa videotaiteilija Kalleisen ja nähdään katkelmia tämän töistä.
Choose your own Jesus	ATV	-	Pirtola tapaa näyttelynsä kanssa Suomessa vierailevan kuvataiteilijan, joka kierrättää taitteessaan Jeesuksen kuvia.
Tallinn Film Festival	ATV	-	Tapahtuman järjestäjän haastattelu.
Tallinn Film Festival	ATV	Atv 15	Nuorta venäläistä elokuva-alan opiskelijaa haastatellaan venäläisistä toimintaelokuvista.

Tallinn Film Festival	ATV	-	Ruotsalaista elokuvaohjaajaa Lukas Moodyssonia haastatellaan hänen uutuuselokuvastaan Lilja 4-ever.
James Bond	4	-	HEE:n naisreportteri haastattelee uuden James Bond –elokuvan Suomessa vierailevaa ohjaajaa.

Ajankohtaisjutut d) Tutustumiskäynnit

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Isot asiat mitkä liikkuu	MoonTV	Moon 2	Toimittajat vierailevat ohjelman aiheeseen liittyvässä metallisulattamossa. Kertojaäänkin johdattelema pääteema on teräksen valmistaminen.
Ostoskeskus	TV1	Pop 6	Toimittaja kohtaa toisen toimittajan, Ruben Stillerin, uudessa ostoskeskuksessa Isossa Omenassa ja Stiller saarnaa ostoskeskuskulttuurin autuaaksitekevää vaikutuksesta.
Backstage-ruoat	TV1	Pop 5	Toimittaja kyselee Ankkarock-festivaalin vip-teltassa artistien mielipiteitä musiikkitapahtumien ruoka- ja juomatarjoilusta.
Pelinjulkistamistilaisuus	4	Hee 5	HEE:n reporterri vierailee julkistamistilaisuudessa.
Drag queen	4	-	Reporterri tutustuu transvestiittien pukeutumiskilpailuun vierailemalla pukuhuoneen puolella kilpailijoiden luona.
Viru-hotelli	ATV	Atv 3	Viru-hotellin johtajaa haastatellaan hotellissa sijaitsevassa KGB:n entisessä salakuunteluhuoneessa.
Vasenkätisten kauppa	ATV	Atv 4	Toimittaja vierailee Leftover-liikkeessä ja tutustuu tuotteisiin.
Tatuointiliike	ATV	-	Tatuointiyrittäjän haastattelu ammatin piirteistä.
Vanhan joulumyyjäiset	ATV	-	Toimittaja kiertelee joulumyyjäisissä Helsingin vanhalla ylioppilastalolla ja tutustuu myyntipöytien valikoimaan.

Ajankohtaisjutut e) Testasimme

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Helsinki Motor Show	ATV	Atv 1	Toimittaja esittelee ja testaa henkilöautoja autoalan messuilla.
ATV:n joululahjavinkit	ATV	Atv 18	Toimittaja esittelee ja testaa uutuusleluja.
Sotilaalliset juomat	ATV	Atv 9	Baarimikko esittelee drinkkejä, joilla on sota-aiheinen nimi, ja toimittaja juo niitä.
Sotilaalliset juomat	ATV	-	Samantyyppisen juttusarjan toinen osa.

Erikoisohjelmat

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Musta Pippuri	MoonTV	Moon 4	Kokin ja toimittajan isännöimä ruokaohjelma, joka on eräänlainen ronskimpi sovitus TV2:n Makupaloista.
Dresscode	MoonTV	Moon 14	Muodin ja pukeutumisen teemaohjelma on eräänlainen urbaanimpi sovitus TV2:n ohjelmasta Asu vapaa. Jakson teemana on alusvaatteet.
Dresscode	MoonTV	Moon 7	Toinen jakso samasta ohjelmasarjasta, nyt aiheina ampumarata ja siellä käytettävät käsiaseet.
Radalla	MoonTV	Moon 11	On alkoholikulttuuria käsittelevän ohjelmasarjan jakso, jossa toimittajat keskustelevat tutkijavieraansa kanssa keskiolutbaareista.
Boksi	MoonTV	Moon 6	Toimittaja käy läpi katsojapalautetta ja kertoo kanavan tulevista ohjelmista, kyseessä on siis MoonTV:n humoristinen vastine esimerkiksi MTV3:n Ruututoimitukselle ja TV2:n Katkoselle.
Kissat	MoonTV	Moon 8	Nuurilta naisilta nuorille naisille suunnattu makasiiniohjelmasarja on seksuaalisesti julkea ikään kuin aikuisten versio TV1:n Iineksestä. Jaksossa juontajakolmikko keskustelee keskenään aiheena kinky sex, tekee siitä katugallupia ja haastattelee s/m-dominana toimivaa alan yrittäjää.
Pornostara	MoonTV	Moon 9	Aikuisviihteen ajankohtaismakasiini.
Syntax Error	ATV	Atv 5	Tietotekniikan ajankohtaismakasiini.
Luetut päivät	ATV	-	Huom! Kahdeksan erillistä jaksoa juttusarjasta, jossa toimittaja keskustee asiantuntijavieraan kanssa Like Kustannuksen kirjauutuuksista.
patukki-tv.tv	ATV	-	Toimittajat perehtyvät omakohtaisesti kuntosaliharjoitteluun juttusarjan osassa, jossa mitataan lihaskunto.
patukki-tv.tv	ATV	Atv 8	Toimittajat perehtyvät omakohtaisesti kuntosaliharjoitteluun juttusarjan toisessa osassa, jossa suunnitellaan henkilökohtainen kunto-ohjelma.

Musiikin erikoisohjelmat tai –jutut

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Provinssirock 2002	MoonTV	Moon 1	Festivaaliraportissa nähdään useampia toimittajia haastattelemassa ja kohtaamassa tapahtuman vieraita ja esiintyjä.

Riemufestivaali 2002	MoonTV	Moon 12	Rocktapahtuman koosteessa nähdään katkelmia esityksistä ja keskustelua muusikoiden kanssa.
Never Trust a Hippie	MoonTV	Moon 13	Yhtyehaastatteluja, keikkamateriaalia ja musiikkivideoita.
Moonstock	MoonTV	Moon 5	Yhtyehaastatteluja, keikkamateriaalia ja musiikkivideoita.
Bändihaastattelut	ATV	-	Huom! Neljä erillistä inserttiä, joissa eri toimittajat haastattelevat yhtyeitä.
Krisse ja Popeda	4	Hee 1	Naisreportteri haastattelee juhlakonserttiaan aloittamassa olevan rockyhtyeen solistia.
Krisse ja Moby	4	Hee 2	Sama toimittaja haastattelee yhdysvaltalaismuusikkoa.
Krisse ja Ronan Keating	4	Hee 3	Sama toimittaja kohtaa brittimuusikon.

Televisiokolumnit

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Ämpäripää kertoo asioita	ATV	-	Muoviämpäriin päänsä peitoksi asettanut miestoimittaja seisoo kadulla ja esittää kameralle ärjyvällä äänellä mielipiteitään ajankohtaisista asioista, nyt aiheena sotaveteraanit ja suomalainen demokratia.
Ämpäripää kertoo asioita	ATV	-	Mielipidepuheenvuoron aiheena tällä kertaa presidentin linnan itsenäisyyspäivän vastaanoton ulkopuolella mellakoineet kuokkavieraat ja äänilevyjen mainonta.

Osallistuva paikan päältä raportointi

Näyte	Kanava	Lähde	Näytteen luonnehdinta
Kaivopuiston kesäkonsertti	MoonTV	Moon 3	Toimittajakaksikko kiertää yleisön ja vip-väen joukossa haastattelemassa ja pelleilemässä.
Kaupunkikiertue	MoonTV	Moon 10	Ohjelmasarjan jaksossa toimittajakolmikko vieraillee Lahdesta valitsemisissaan tutustumiskohteissa.
Enbuske maatilalla	TV1	Pop 1	Popkomission reportteri viettää päivän renkinä.
Enbuske rullalautailee	TV1	Pop 2	Toimittaja osallistuu rullalautailun SM-kilpailuun.
Enbuske ja koulumuoti	TV1	Pop 3	Toimittaja vertailee yläasteen pihalla nuorten ja itsensä kokemuksia koulupukeutumisesta.
Enbuske musikaalissa	TV1	Pop 4	Toimittaja osallistuu teatterimusikaalin harjoituksiin ja näytökseen yhtenä esiintyjistä.
Krisse piirtää	4	-	HEE:n naisreportteri osallistuu piirustuskurssille, jossa hän piirtää

Krisse viettelee	4	Hee 4	elävän mallin ja arvioittaa aikaansaannostaan taidemuseon työntekijällä.
Krisse urheilutoimittajana	4	-	Toimittaja on yrittävinään vietellä miehiä baarissa. Toimittaja pääsee kuivaharjoittelemaan urheilu-uutisankkurin tehtäviä Nelosen uutisstudiossa.